

1982/83:143

Tisdagen den 10 maj fm.

Kl. 11.00

Förhandlingarna leddes till en början av tredje vice talmannen.

1 § Justerades protokollet för den 2 innevarande månad.

2 § Meddelande om svar på interpellation 1982/83:118

Anf. 1 Arbetsmarknadsminister ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Den av Thorbjörn Fälldin till statsministern ställda interpellationen angående åtgärder mot arbetslösheten har överlämnats till mig. Jag kommer att besvara interpellationen den 30 maj.

3 § Svar på fråga 1982/83:436 om vindkraftverket i Maglarp

Anf. 2 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ingrid Sundberg har ställt följande frågor till mig:

1. Vid vilken tidpunkt kan vindkraftverket i Maglarp bedömas vara i reguljär drift?

2. Vilka erfarenheter har regeringen gjort av vindkraftverket när det gäller ytterligare satsningar på sådan alternativ energiproduktion?

Enligt vad jag inhämtat avses en ny slutbesiktning äga rum i mitten av juni. Om den ger ett resultat som kan accepteras överlämnas vindkraftverket till beställaren, nämnden för energiproduktionsforskning, NE. Avsikten är att Sydkraft därefter på NE:s uppdrag skall driva anläggningen inom ramen för NE:s vindkraftprogram.

Beträffande erfarenheterna från vindkraftverket är det lämpligt att avvakta åtminstone det preliminära resultatet av NE:s vindkraftprogram innan ytterligare åtgärder övervägs. Ställningstaganden till fortsatta satsningar aktualiseras inför kommande nya energiforskningsprogram samt inför senare års beslut om energipolitiken.

Tisdagen den
10 maj 1983

*Om vindkraft-
verket i Maglarp*

Anf. 3 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag tackar Birgitta Dahl för svaret. Jag skulle omedelbart vilja ställa en fråga: Tror energiministern på vad hon säger?

När man far från Malmö till Trelleborg ser man den stora vackra vita pelaren med stillastående propellerblad. Inte ens vid stark vind rör de sig. Den här anläggningen har i dag kostat skattebetalarna uppemot 70 milj. kr. Det är ett monument över dilemmat att vilja men inte kunna.

En ny slutbesiktning skall göras, säger energiministern. Den sista som gjordes fick dubbleras genom en särskild slutbesiktning, där flygtekniska anstalten medverkade. Dessa hägge tidigare slutbesiktningar visade på över 400 fel, många synnerligen allvarliga: ytliga sprickor mellan de olika delarna av bladen, ytsprickor i bladens bakkant, sprickor i bärande balkar, brister i navkåpan först och främst, risk för explosiva gaser osv. Energin som produceras lär inte ens räcka till för att ladda de anställdas ficklampor. Kraftverket snurrar med andra ord inte.

Nu säger energiministern att en ny slutbesiktning skall äga rum i mitten av juni. I rimlighetens namn måste sägas att alla dessa fel inte kan vara åtgärdade. Men om så skulle vara, skall verket överlämnas till nämnden för energiproduktionsforskning. Den har nu gått in och begärt 5,7 milj. kr. av regeringen. För dessa 5,7 miljoner skall man studera hur mycket energi som kan utvinnas per år, hur aggregatet samverkar med det övriga kraftnätet samt hur anläggningen reagerar på olika påfrestningar. Och då kommer jag tillbaka till min fråga. Man kommer inte, Birgitta Dahl, att kunna lösa de här problemen. Då är det en självklar sak att det här är ett gravt misslyckande, som inte får kosta skattebetalarna mera pengar.

De som bor där nere har självfallet rätt att kräva en viss säkerhet vid driften av verket i fråga. När man talar med invånarna, säger de: Riv eländet, för här har man misslyckats. Det är möjligt att Karlstads Mekaniska Werkstad, som skall bygga det andra vindkraftverket, kan lyckas bättre. Jag för min del tror inte på en slutbesiktning i juni till rimliga kostnader, och jag tror inte heller att detta verk någonsin skall kunna leverera elektrisk ström. Det förvånar mig att Birgitta Dahl tror detta.

Jag skulle vilja ställa en seriös fråga till Birgitta Dahl. Vilka grunder bygger energiministern på? Verket är behäftat med ytterligt grava fel som fordrar stora ombyggnader. Man skall lägga en omslutande kåpa för att eliminera eventuella explosionsrisker osv. Vilka orsaker har energiministern att tro att en slutbesiktning skall resultera i att verket så småningom skall kunna användas för provdrift – något annat kan det ju aldrig bli tal om?

Anf. 4 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det förvånar mig att Ingrid Sundberg, som ju har stor erfarenhet av forskningsverksamhetens villkor, i dag är beredd att dra så långtgående slutsatser.

Vi ställer ju årligen mycket betydande belopp till forskningens förfogande i medvetande om att forskningens arbetsvillkor är att genom erfarenheter också från många misslyckanden föra utvecklingen framåt.

Jag erinrar mig det tillfälle då jag för någon tid sedan bevistade promotionshögtidligheten vid tekniska högskolan. Där angav man som ett mått på att ha lyckats ganska bra, och ha en chans att föra utvecklingen framåt. att ett av tio försök givit lyckade resultat.

När det gäller satsningen på ny energiteknik har riksdagen enhälligt beslutat att vi skall göra en offensiv sådan satsning. Den kan inte göras under förutsättning att alla tekniker omedelbart skall lyckas. Jag vill särskilt erinra om att detta verk är en försöksanläggning och en prototyp och att syftet med verket är att utforska eventuella barnsjukdomar hos vindkrafttekniken tillämpad i full skala. Jag förnekar ingalunda att problem existerar. Men uppgiften nu är att pröva sig fram.

Jag vill för min del under inga förhållanden döma ut vindkrafttekniken. Den bör ha sin chans. Riksdagen har sagt att vi skall satsa på detta område och dra nytta även av de problem som ger oss erfarenheter. NE kommer sedan att avsluta det nuvarande vindkraftprogrammet 1985 enligt de förutsättningar som gavs då verksamheten inleddes. Tidpunkten för avslutningen och utvärderingen påverkas på intet sätt av det som hittills har hänt.

Anf. 5 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Det är kanske just det förhållandet att Birgitta Dahl och jag är så rörande överens om värdet av att vi får en avancerad och bra forskning om alternativa energikällor som är problemet. Självfallet hör vindenergi projektet dit. Vi är helt eniga om detta.

Men vad man har misslyckats med är byggandet av denna prototyp. Det är inte fråga om att avstå från forskning på grund av att man har ett fungerande vindkraftverk, utan det är fråga om att konstatera att underlaget för forskning inte finns. Verket bara kostar mer och mer pengar. Projektet tar i princip pengar från den forskning om vilken Birgitta Dahl och jag är rörande överens att den är nödvändig och angelägen.

Här har skett ett misslyckande, och jag menar att det är bättre att erkänna detta på ett tidigt stadium. Vi har andra utvägar; vi får vindkraftverk på Gotland, vi kan tillgodogöra oss internationella erfarenheter.

Jag vill inte stoppa forskningen och utvecklingen, men jag vill att man skall se klart när alla möjligheter som man i dag har att skapa underlag för forskning är stäckta. Jag vill inte att man skall satsa ytterligare 5,7 milj. kr. på detta projekt. Jag vill i stället att det görs en förutsättningslös översyn för att kunna konstatera att det här inte går.

Anf. 6 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill göra tre korta konstateranden. För det första har dessa insatser inte tagit pengar från andra insatser på energiforskningsområdet. För det andra är det för tidigt, fru Sundberg, att dra de slutsatser som ni nu drar. Och för det tredje kommer vi, när det blir dags, att dra de slutsatser som bör dras i syfte att på ett framsynt sätt driva utvecklingen framåt.

Tisdagen den
10 maj 1983

*Om kontrollen
av det svenska
kärnkraftsavfallet*

Anf. 7 INGRID SUNDBERG (m):

Herr talman! Jag skall naturligtvis också, precis som energiministern, invänta den nya besiktningen. Jag är medveten om att om det skall utföras en besiktning till, så får vi naturligtvis vänta och se vilka konsekvenser den medför.

Men jag vill ändå uttala att jag är övertygad om – och hoppas – att regeringen inte beviljar några pengar till detta projekt innan besiktningen är genomförd.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på fråga 1982/83:450 om kontrollen av det svenska kärnkraftsavfallet

Anf. 8 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Pär Granstedt har frågat mig när det avtal som skall tillförsäkra kontroll av det svenska kärnkraftsavfallet kan förväntas träda i kraft och vilka garantier den svenska regeringen intill dess har att så sker.

I regeringens beslut den 5 januari 1983 om tillstånd för utförelse av sammanlagt 57 ton använt kärnbränsle till Frankrike anförs att enighet har nåtts mellan den franska och den svenska regeringen om att det svenska materialet i Frankrike skall vara underkastat kontroll av det internationella atomenergiorganet IAEA. Den franska regeringen har i en not, som är offentlig, den 25 januari i år formellt bekräftat detta åtagande, varom enighet uppnåddes i november 1982 mellan representanter för franska och svenska regeringarna. Därigenom föreligger ett folkrättsligt helt bindande åtagande från svensk sida. Jag vill understryka att den franska regeringen har visat stor beredvillighet att tillgodose våra önskemål samt att den svenska regeringen har fullt förtroende för den franska regeringens vilja att fullfölja givna åtaganden.

Det kontrollavtal mellan IAEA, Frankrike och Euratom som Pär Granstedt hänvisar till trädde, i motsats till vad som anges i frågan, i kraft den 12 september 1981, sedan såväl Frankrike som Europeiska gemenskapen notifierat IAEA att erforderliga konstitutionella åtgärder vidtagits.

För att avtalet skall kunna tillämpas krävs att parterna också fastställer vissa tillämpningsföreskrifter. Så har också skett. Föreskrifterna har godkänts av samtliga parter, för gemenskapens del genom beslut av samtliga medlemsländer i rådet den 21 september 1982. Detta beslut skall nu formellt överlämnas till IAEA av EG-kommissionen.

I avvaktan på att kontrollavtalet kan börja tillämpas i normal ordning har IAEA verifierat att det bränsle som lämnat Sverige också finns på plats i lagringsbassäng i La Hague. Den första kontroll som sålunda genomförts visade att samtliga de bränslepatroner som sänts till Frankrike finns på plats i vederbörlig ordning. Jag har också inhämtat såväl från IAEA som från den

franska regeringen, att denna kontroll kommer att upprepas inom de tidsintervall som gäller vid inspektion av använt bränsle från lättvattenreaktorer.

Mot bakgrund av det sagda står det helt klart att det svenska bränslet i La Hague står under sådan internationell kontroll som regeringsbeslutet förutsatte.

Anf. 9 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet Dahl för svaret på min fråga.

När man tar del av svaret verkar detta ganska så problemfritt – här finns det alldeles uppenbart en tillfredsställande kontroll. När man försöker forska litet grand i vad som gäller i detta fall finner man emellertid att verkligheten inte tycks vara fullt så problemfri.

Först och främst är det, såvitt jag förstår, uppenbart att det som reglerar kontrollen av det svenska avfallet är detta triangelavtal mellan Frankrike, Euratom och IAEA som har publicerats av IAEA i Infocirk 290 och som jag refererade till i min fråga. Jag har här en kopia av ett brev undertecknat av Per Strangert, industridepartementet, som bekräftar att det alltså är detta avtal som reglerar kontrollen av det svenska avfallet.

Vidare har jag här i min hand en kopia av telegram från Delcoigne, som är informationssekreterare på IAEA. Han bekräftar i detta telegram att avtalet i Infocirk 290 inte har trätt i kraft, eftersom man avvaktar de procedurella arrangemangen. Om man läser svaret på frågan noggrant framgår det att avtalet inte har trätt i kraft, även om det på ett annat ställe står att det har gjorts det, eftersom man avvaktar de procedurella arrangemangen. Beslut om den konsultation som har gjorts om tillämpningsföreskrifterna i EG skall nu formellt överlämnas till IAEA och EG-kommissionen.

Såvitt jag förstår verkar inte detta avtal än. Vissa kontrollåtgärder nämns i svaret. Men den fråga jag ställer är om de här åtgärderna innebär en lika långtgående kontroll som det färdiga avtalet kommer att innebära. Jag har också frågat: När kommer det här att verkligen träda i kraft och gälla fullt ut? Det har jag inte fått svar på av statsrådet. Jag hoppas att jag kan få de här sakerna ytterligare klarlagda.

Anf. 10 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag har också i min hand ett telegram från IAEA, från dess biträdande generaldirektör Grumm. Delar av det har varit infört i Dagens Nyheter i lördags, om jag minns rätt. Där framhåller Grumm att det avtal vi nu talar om trädde i kraft redan 1981, precis på det sätt som jag angav i mitt svar. Sedan fortsätter han:

”Till trepartsavtalet skall fogas vissa tekniska tillämpningsföreskrifter. Dessa allmänna föreskrifter har utarbetats och godkänts av IAEA, Frankrike och Euratom men har av procedurella skäl” --- dvs. praktiska omständigheter --- ”ännu inte formellt trätt i kraft. För att ingen lucka skall uppstå i förhållande till Sveriges och Frankrikes åtaganden enligt de ingångna avtalen har IAEA och Frankrike träffat praktiska arrangemang för

Tisdagen den
10 maj 1983

*Om kontrollen
av det svenska
kärnkraftsavfallet*

att tillse att det svenska bränslet kontrolleras. Således har den första svenska sändningen av utbränt kärnbränsle som anlände i januari 1983 100-procentigt kontrollerats av IAEA inom den av organisationen för denna typ av material föreskrivna tidrymden av tre månader efter notifikation om transporten. Den andra svenska sändningen som i dagarna ankommer till Frankrike kommer att kontrolleras på samma sätt och inom samma tidrymd oavsett om de ovan nämnda allmänna tekniska tillämpningsföreskrifterna då hunnit träda i kraft eller ej."

Vi förväntar oss att det är en fråga om veckor innan så sker. Men vi har arrangemang vidtagna som innebär att precis motsvarande kontroll sker nu. Vi har också fått en särskild not från den franska regeringen som tillförsäkrar oss sådan kontroll. Vi har således på denna punkt, liksom tidigare, skaffat oss flerdubbla garantier för att kontrollen skall fungera.

Anf. 11 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det är klart att man kan hålla på att leka med ord om vad som är att träda i kraft och att inte träda i kraft. Vad jag avser med att ett avtal träder i kraft är att de överenskommelser som finns fungerar, dvs. att verksamheten bedrivs enligt avtalet. Det är detta jag har efterlyst – när en verksamhet enligt det avtal som finns publicerat i Infcir 290 faktiskt kommer att fungera. Sedan kan man anse att någonting har trätt i kraft långt tidigare trots att det inte tillämpats. Det tycker jag är ett ointressant sätt att använda svenska språket.

Vi kan konstatera att den verksamhet som är avtalad och publicerad i Infcir 290 ännu inte satts i gång enligt detta avtal, om jag får uttrycka mig på detta sätt. Nu fick jag svaret att man tror att det är fråga om veckor tills den här verksamheten kommer i gång. Låt oss hoppas att det blir en fråga om veckor, men inte alltför många veckor. Innan dess finns det alltså provisoriska arrangemang, som Birgitta Dahl har redovisat. Statsrådet säger att detta ger fullt ut samma kontroll som det slutgiltiga avtalet kommer att innebära när det verkar.

Jag kan inte göra annat än att ta statsrådets ord för kontanta, och jag hoppas att vi får den här kontrollen. Men det är obehagligt att det har gått så lång tid sedan den första leveransen skedde utan att vi har en kontroll enligt det egentliga avtalet och att vi har fått leva med provisoriska arrangemang under hela den här tiden. Jag tycker framför allt att det hade varit värdefullt om detta från regeringens sida hade redovisats från första början. Här har man hela tiden hänvisat till ett avtal som inte har börjat gälla – i varje fall inte i praktiken.

Anf. 12 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag vill slå fast några viktiga saker, så att inget skall vara oklart på den här punkten.

För det första regleras IAEA-kontrollen genom en trepartsöverenskommelse. Denna har trätt i kraft liksom också tillämpningsföreskrifterna. Den har däremot inte börjat tillämpas praktiskt.

För det andra regleras IAEA-kontrollen genom en bilateral överenskommelse mellan Sverige och Frankrike. Om den uppnåddes enighet vid direktkontakter redan i november. Från fransk sida förklarade man då att det skulle räcka med en formell begäran om IAEA-kontroll för att denna överenskommelse skulle träda i kraft. En sådan svensk begäran riktades skriftligen till Frankrike den 9 december. Frankrike har sedan genom en särskild not till den svenska regeringen den 25 januari formellt iklätt sig den folkrättsligt bindande överenskommelsen. Den gäller.

Det är naturligtvis så att när man upptäckt att det finns praktiska problem har man vidtagit arrangemang för att i praktiken exakt samma kontroll skall genomföras. Och den kontroll som förutsattes i överenskommelsen har genomförts. Pär Granstedt.

Anf. 13 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Överenskommelsen har trätt i kraft, men den tillämpas inte praktiskt, säger Birgitta Dahl. Jag vidhåller att det är en lek med ord. Det är ganska onödigt att hålla på så.

Överenskommelsen skall alltså ha trätt i kraft 1981, dvs. för snart tre år sedan, men tillämpas inte praktiskt. Vad är det för intressant med en överenskommelse som inte tillämpas praktiskt? Det är väl ändå den praktiska tillämpningen som vi är ute efter och inte något slags formellt ikraftträdande på papperet, som tydligen kan gälla i flera år utan praktiska konsekvenser. Jag förstår inte varför vi behöver föra den sortens diskussion över huvud taget. Det är ju bara att skapa dimridåer och osäkerhet och få folk att ifrågasätta hela handläggningen. Det viktiga är ju om avtalet tillämpas praktiskt eller inte.

Vi är, såvitt jag förstår, ense om att avtalet ännu inte tillämpas i praktiken men att det förhoppningsvis kommer att tillämpas inom några veckor. I avvaktan härpå gäller provisoriska arrangemang. Nu säger statsrådet att dessa arrangemang är fullt ut lika bra som de definitiva. Jag hoppas att det stämmer, men jag tycker att det är olyckligt att denna osäkerhet råder.

Anf. 14 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Pär Granstedt har fel. Sluta själv med att lägga ut dimridåer!

Det är faktiskt så att den IAEA-kontroll varom det finns en folkrättsligt bindande överenskommelse mellan Frankrike och Sverige har trätt i kraft och tillämpas praktiskt. Vi hoppas att det inom några veckor också skall kunna ske i praktiken genom de trepartsöverenskommelser som formellt har trätt i kraft men som inte har börjat tillämpas. Under tiden tillämpas dessa i praktiken genom ett särskilt arrangemang. Det grundläggande är ju överenskommelsen mellan Sverige och Frankrike. Jag tycker att Pär Granstedt skall låta bli att försöka framställa det som om det inte skedde någon IAEA-kontroll. Sådan kontroll har ägt rum och fortsätter att äga rum precis enligt de normalt gällande reglerna för IAEA-kontroll och enligt Frankrikes åtaganden gentemot Sverige.

Tisdagen den
10 maj 1983

*Om kontrollen
av det svenska
kärnkraftsavfallet*

Anf. 15 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Förvirringen blir bara större och större. Nu säger alltså Birgitta Dahl att det här tillämpas praktiskt. Avtalet har trätt i kraft men tillämpas inte i praktiken. Det är inte att undra på att det uppstår en diskussion när man får den här typen av uttalanden.

Jag har konstaterat – och jag tror faktiskt att det gäller – att det avtal som finns publicerat i Infcirc 290 inte tillämpas i praktiken. Formellt har det trätt i kraft, men trots att flera år har gått tillämpas det inte i praktiken.

I avvaktan på att det skall börja tillämpas i praktiken och att de procedurella problemen skall vara lösta har man en IAEA-kontroll enligt provisoriska arrangemang. Statsrådet Dahl säger att det är fullt ut lika bra som den definitiva lösningen. Jag säger: Låt oss hoppas att det är på det sättet.

Jag tycker att detta är en ganska enkel bild av verkligheten, och jag förstår inte att man skall krångla till det med att säga att någonting har trätt i kraft som inte tillämpas, men ändå tillämpas, osv.

Anf. 16 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det är nog bara Pär Granstedt som visar förvirring och möjligen bidrar till att sprida förvirring. Jag har litet svårt att se vad det skulle finnas för syfte med det, om man är allvarligt angelägen om själva sakfrågan. Det kan inte finnas något intresse av – om man verkligen är allvarlig när det gäller icke-spridnings-frågan, som IAEA-kontrollen gäller – att ifrågasätta om det sköts riktigt eller inte, när så faktiskt är fallet.

Vi har ett avtal med Frankrike som gäller. Det tillämpas. Det utövas i dag en kontroll av precis det slag som IAEA normalt utövar. Den utövas av IAEA. Det viktiga är väl att kontrollen faktiskt äger rum och redovisas på sedvanligt sätt. Alla procedurer fungerar mellan SKI, La Hague och IAEA på föreskrivet sätt. Det är ett tecken på att vi varit mycket noggranna, att vi sett till att det fungerar trots att det finns formella problem i en del av tillämpningsföreskrifterna.

Anf. 17 PÅR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Det ligger inte i icke-spridningens intresse att ifrågasätta om det här sköts på ett riktigt sätt, säger Birgitta Dahl. Låt mig säga att jag har en annan uppfattning om hur en politisk debatt skall föras. Självfallet måste vi ständigt ifrågasätta hur de här frågorna sköts. Det måste vara vår uppgift som politisk opposition och som kritiska granskare av regeringens verksamhet. Det tror jag inte att energiministern kan förmena oss.

Jag har tagit upp detta därför att jag vill få ett klart besked. Jag tycker inte att beskeden varit riktigt så klara som jag hade önskat. Men den uppgift som statsrådet nu lämnar, att denna, som jag kallar det, provisoriska kontroll är fullt ut lika god som den definitiva, accepterar jag – det har jag sagt vid ett antal tillfällen – och hoppas att den skall stämma.

Anf. 18 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Kritisk granskning skall vi utöva. Men den skall utgå från en korrekt beskrivning av verkligheten och från riktiga sakuppgifter. Redan Pär Granstedts fråga innehåller felaktiga uppgifter, som jag har kunnat redovisa i mitt svar.

Det förvånar mig att Pär Granstedt fortsatt att driva detta i dag efter mitt svar och efter det tillkännagivande som gavs genom herr Grümms artikel i DN i lördags. Fakta var kända för Pär Granstedt. Det är därför jag måste ifrågasätta hans syften. Men jag tar fasta på det sista, att han nu faktiskt utgår ifrån att kontrollen tillämpas och att de uppgifter som lämnats här är riktiga.

Anf. 19 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag vill som svar på detta hänvisa till mina tidigare inlägg i denna debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på fråga 1982/83:437 om ökad insyn i kommunala bolag**Anf. 20** Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Birgitta Budd har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder i syfte att öka insynen i kommunala bolag.

Motivet för kommunerna att välja företagsformen framför drift i kommunalrättslig ordning är i allmänhet effektivitetsskäl. Samtidigt finns från kommunaldemokratiska synpunkter nackdelar som hänger samman med att kommunal verksamhet i företagsform följer associationsrättens regelsystem. Detta innebär att bolagens verksamhet inte är underkastad vare sig kommunallagen eller andra lagar eller förordningar som gäller för kommunerna.

Olika åtgärder har vidtagits för att förbättra de förtroendevaldas och allmänhetens möjligheter till insyn och inflytande i de kommunala företagen. I kommunallagen (1977:179) finns numera bestämmelser om proportionellt val av styrelseledamöter och revisorer i kommunala företag. Vidare utvidgades rätten att framställa interpellation om de kommunala företagen i samband med den nuvarande kommunallagens tillkomst (prop. 1975/76:187, KU 1976/77:25). I dag finns sålunda möjlighet för kommunfullmäktige att föreskriva att ordföranden i kommunstyrelsen får överlämna en interpellation till en styrelseledamot i ett kommunalt företag.

Frågan om att öka insynen i de kommunala bolagen utreds f. n. av kommunalföretagskommittén. Kommittén har överlämnat betänkandet (SOU 1982:13) Kommunalföretaget och betänkandet (Ds C 1983:6) Interkommunal samverkan i privaträttslig form. Dessa innehåller förslag som syftar till att förbättra möjligheterna till insyn, inflytande och kontroll över de kommunala och interkommunala företagen. I betänkandena görs

Tisdagen den
10 maj 1983

*Om ökad insyn
i kommunala bo-
lag*

även vissa överväganden som gäller interpellationsrätten. Bl. a. föreslås att en interpellation skall kunna framställas direkt till ordföranden i ett kommunalt företags styrelse. Betänkandena bereds f. n. i civildepartementet. Avsikten är att kommittén skall redovisa återstoden av sitt arbete, som gäller en utvidgning av offentlighetsprincipen till t. ex. statliga och kommunala bolag, i ett slutbetänkande vid halvårsskiftet i år. Regeringen kommer därefter att ta ställning till vilka åtgärder som bör vidtas för att ytterligare förbättra insynen i de kommunala företagen.

Från regeringens sida vidtas alltså åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för insyn i de kommunala bolagen. Kommunerna måste dock själva ta ansvar för hur insynen i bolagen fungerar.

Anf. 21 BIRGITTA BUDD (vpk):

Herr talman! Jag tackar civilministern för svaret på min fråga. Det är positivt så till vida att civilministern inser att man behöver göra förändringar för att förbättra insynen i bolagen.

Vi som försöker arbeta kommunalpolitiskt är mycket beroende av att få insyn i de olika ärenden som vi enligt kommunallagen är satta att sköta. Vi har rätt och möjlighet att ställa frågor och interpellationer till de ansvariga i olika förvaltningar. Men tyvärr har man i dag möjlighet att helt sätta denna för att demokratin skall fungera så viktiga förutsättning helt ur spel, genom att man bildar kommunala bolag. Sådana bolag lyder under aktiebolagslagen, och man kan sedan göra en mycket snäv tolkning av gällande bestämmelser, hänvisa till sekretessregler och t. o. m. säga att den som lämnar uppgifter om bolaget i fråga kan riskera åtal.

I min hemkommun Avesta har man bildat sådana bolag dels inom energisektorn, dels i form av ett kommunalt fastighetsbolag. När det gäller energiverket har en mycket aktiv miljövårdsgrupp, genom att vända sig till naturvårdsverket, lyckats bevisa att direkt felaktiga uppgifter lämnats om temperatur, utsläpp och sådant.

När det gäller fastighetsbolaget har det förekommit en mängd underligheter, som man inte kan få några som helst klarläggande besked om. Det senaste, som har lett till att jag ställt min fråga, är att man har beslutat att bygga ut ett affärscentrum till en kostnad som från början var beräknad till 2,5 milj. kr. Sluträkningen har inte kommit än, men kostnaderna är uppe i 9 miljoner. Styrelsen svär sig fri från ekonomiskt ansvar, men man får inte i kommunfullmäktige ställa en fråga om vad ombyggnaden kommer att kosta och vad som har skett i ärendet. Man hänvisar bara till att detta går utanför den kommunala kompetensen. Men det är ändå kommunala skattepengar som ligger i bolaget, och jag tycker att det vore rimligt att få ställa frågor i kommunfullmäktige i ärendet.

Jag skulle vilja fråga om civilministern anser att det är rimligt att ansvariga politiker i en kommun bildar kommunala bolag och utser samma personer att sitta i bolagets styrelse, i kommunstyrelsen och i kommunstyrelsens arbetsutskott, så att de kan gå till sig själva och begära pengar? Det är då

omöjligt att få någon insyn, och den parlamentariska demokratin blir helt satt ur funktion.

Jag kan inte tro att det är regeringens mening att reglerna skall tolkas så att fullmäktigeförsamlingarna i landet bara blir marionetter åt kommunala bolag.

Det är viktigt och troligen också bråttom med regler för att skydda rätten till insyn. I allt större utsträckning bildar man nämligen sådana här bolag i alla kommuner och inom allt fler områden. I Ludvika har man t. ex. samma problem i ett industribolag.

Anf. 22 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Jag kan självfallet inte kommentera förhållandena i Avesta. Men jag vill hänvisa till vad jag tidigare sagt och konstatera att det i dag finns möjligheter att interpellera i kommunala företag.

Jag vill också erinra om att kommunerna redan nu, i bolagsordningar och stiftelsestadgar, kan införa bestämmelser om att företagens handlingar – eventuellt med vissa undantag av affärsmässiga skäl – kan vara offentliga. Det betyder alltså att man själv har rätt stora möjligheter till egna initiativ, och det öppnar möjligheterna för ökad insyn.

Men jag vill också erinra om de sekretessbestämmelser och den tystnadsplikt som gäller för dem som sitter i kommunala bolag. Det betyder att det måste ske en särskild prövning i varje enskilt fall, och det kan tänkas att något frågeområde faller inom området icke offentligt.

Sedan vill jag också hänvisa till att det ju finns revisorer i de kommunala bolagen.

Anf. 23 BIRGITTA BUDD (vpk):

Herr talman! Jag kan mycket väl förstå att civilministern inte vill gå in i ett enskilt fall. Men jag måste ta Avesta som utgångspunkt, eftersom man där tydligt ser hur det kan gå till.

I det svar som jag har fått i dag sägs: "Från regeringens sida vidtas alltså åtgärder för att skapa bättre förutsättningar för insyn i de kommunala bolagen." Men det sägs också: "Kommunerna måste dock själva ta ansvar för hur insynen i bolagen fungerar."

Det stämmer inte; det måste finnas några lagar som garanterar att insynen blir lika i hela landet.

Man utser samma människor som sitter på alla poster, man går till sig själv, man vägrar att besvara frågor. Även om möjligheten finns kan den tydligen sättas ur spel – vi har inte fått ställa frågor.

Det måste finnas lagar som garanterar lika förhållanden över hela landet.

Anf. 24 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Den lagstiftning som finns gäller naturligtvis hela landet. Och de ytterligare justeringar i offentlighetsprincipen eller möjligheter till insyn som kan följa av de utredningar som nu ligger på regeringens bord, kommer

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

*Om ökad insyn
i kommunala bo-
lag*

*Om fördelningen
av statliga arbets-
platser i Stock-
holmsregionen*

självfallet också att gälla hela landet. Men sedan måste jag också hänvisa till de egna initiativ och de egna beslut som varje kommun själv har att stå för.

Det är den avvägningen som hela tiden gäller: vi har en generell lagstiftning för landet, och den ger sedan utrymme för skilda tillämpningar i kommunerna.

Anf. 25 BIRGITTA BUDD (vpk):

Herr talman! Civilministern säger att bestämmelserna gäller lika i hela landet. Men i svaret som jag har fått står det faktiskt: "Kommunerna måste dock själva ta ansvar för hur insynen i bolagen fungerar." Alltså finns det inte några regler, utan det är upp till varje kommun att avgöra.

Ta egna initiativ, fick jag också till svar. Det har vi försökt göra – vi har försökt ställa frågor. Men man klubbar bara och säger: Det här går utanför den kommunala kompetensen. Vi kan alltså inte ta upp frågorna.

Därför måste det finnas regler som säger att man skall ha sådana här möjligheter. Det skall inte vara kommunen som avgör, utan det skall finnas en bestämmelse som säger att man skall ha rätt till insyn.

Anf. 26 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Det är inte så konstigt att de regler som i dag finns i bolagsordning eller stiftelsestadgar ger möjlighet att fatta olika beslut. Att vi skulle åstadkomma ett regelverk i vårt samhälle som likriktar in absurdum tror jag över huvud taget inte på. Jag menar alltså att de regler som finns i dag, och de som regeringen ytterligare överväger, är fullt tillräckliga för att kunna kombinera kraven på insyn och möjligheten att bedriva kommunal verksamhet i bolagsform.

Jag vill också säga att regeringens avsikt icke är att undandra kommunerna möjligheten att bedriva verksamhet i bolagsform. Det betyder att man i affärsmässig verksamhet kommer till en punkt där icke-offentlighet kan föreligga. Det får inte råda något tvivel om att det naturligtvis gäller att öka möjligheten för insyn, men det finns en punkt någonstans som man inte kan träda över, och då måste regler för affärsmässig verksamhet föreligga.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på fråga 1982/83:449 om fördelningen av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen

Anf. 27 Civilminister BO HOLMBERG:

Herr talman! Pär Granstedt har, med anledning av att regeringen för en tid sedan beslutat att inte fullfölja planerna på att flytta försvarets forskningsanstalt (FOA) till Botkyrka, frågat mig om regeringen avser att fortsätta arbetet på att få till stånd en bättre fördelning av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen och hur detta arbete i så fall skall bedrivas.

Beslutet om att avbryta den sedan 1977 pågående projekteringen av nybyggnad av lokaler i Botkyrka för FOA togs av den borgerliga regeringen i mars 1981. I samband härmed angavs att ett allsidigt underlag rörande försvarsforskningens framtida roll och inriktning skulle tas fram.

Det nu aktuella beslut Pär Granstedt åsyftar torde vara regeringens besked den 17 mars 1983 till överbefälhavaren angående anvisningar för programplanen m. m. för perioden 1984/85–1988/89 och anslagsframställningarna för budgetåret 1984/85 såvitt avser det militära försvaret. I anvisningarna uppdrar regeringen åt FOA att i samverkan med byggnadsstyrelsen senast den 30 september 1983 komma in med en samlad plan för förändringar i lokalisering och bemanning av myndigheten. Som planeringsförutsättningar gäller att forskningsanstaltens lokaler i Stockholm i huvudsak skall avvecklas samt att FOA i Stockholmsområdet skall lokaliseras med huvuddelen till Ursvik (Sundbyberg) och med mindre del till Grindsjön (Nynäshamn), där FOA redan nu är etablerad. Dessa planeringsförutsättningar är ett fullföljande av det beslut den dåvarande socialdemokratiska regeringen fattade år 1975.

Frågan om lokaliseringen av FOA:s Stockholmsdelar har således diskuterats under flera år, varför regeringen funnit det lämpligt och angeläget att FOA och berörda instanser nu får ett klart besked om sin lokalisering i Stockholmsområdet.

Regeringens beslut beträffande FOA innebär inte någon ändring i regeringens principiella inställning till att få till stånd en bättre fördelning av statliga arbetsplatser i Stockholmsregionen. Ansträngningarna att omfördela de statliga arbetsplatserna i denna region kommer att fortsätta. Vi har genom den nyligen genomförda departementsreformen samlat arbetet med decentraliseringsfrågorna i civildepartementet tillsammans med andra viktiga arbetsuppgifter inom den offentliga sektorn. Anvisningar för arbetet bereds f. n. inom departementet och kommer inom kort att beslutas. Som exempel på att arbetet inte avstannat vill jag erinra om att regeringen i mars 1983 anvisat ytterligare medel för att täcka kostnaderna för en utflyttning av delar av länsstyrelsens trafikenhet vid Kungsholmsstrand i Stockholms innerstad till Botkyrka och Täby.

Anf. 28 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka civilministern för svaret på min fråga.

Den ojämna fördelningen av arbetsplatser är ett mycket stort problem här i Stockholmsregionen. Den har till följd att vi får onödigt stora trafikproblem. Vi måste dimensionera en kollektivtrafikapparat och ett vägsystem för kraftiga trafiktoppar morgon och kväll. Vi får köproblem med bristande bekvämlighet för de resande, vi får ofta ensidiga sovstadsmiljöer i stora delar av regionen.

Staten har ett stort ansvar på detta område, eftersom staten är en av de dominerande arbetsgivarna i Stockholmsregionen.

De statliga arbetsplatserna är också i hög grad koncentrerade till regionens centrala delar – framför allt Stockholms, Solna och Sundbybergs kommuner.

*Om fördelningen
av statliga arbets-
platser i Stock-
holmsregionen*

Tisdagen den
10 maj 1983

*Meddelande om
interpellationssvar*

Därför bidrar alltså staten i hög grad till koncentrationen och de problem som följer av den.

Beslutet att flytta ut FOA till Botkyrka upplevdes som mycket positivt, som ett prov på en aktiv vilja att börja göra något åt problemen och få en bättre fördelning av de statliga arbetstillfällena. Därför är naturligtvis också det nu aktuella beslutet att inte flytta ut FOA till Botkyrka mycket beklagligt.

Det är riktigt, som sägs i interpellationssvaret, att den icke-socialistiska regeringen i mars 1981 beslutade att avbryta projekteringen. Men det innebär inte att man gick ifrån principbeslutet att flytta ut FOA till Botkyrka. Vad det handlade om då var framför allt att få ett bättre underlag, bl. a. därför att man räknade med att av ekonomiska skäl behöva organisera om FOA:s verksamhet en hel del. Jag tror att vi kan vara ense om att det naturligtvis fanns krafter i det dåvarande regeringsunderlaget som var mindre entusiastiska för den här utflyttningen, men jag vill betona att regeringen aldrig gick ifrån det tidigare ställningstagandet.

Men nu har man gjort det. Nu har beslutet kommit om att utflyttningen inte skall ske. Det är naturligtvis ett hårt slag för Botkyrka och för alla andra kommuner som hoppas på en positiv utveckling på det här området. Man tvingas ställa frågan: Hur blir det med omfördelningen?

Slutet på svaret ger en viss anledning till hopp. Det tycks ändå finnas en viljeinriktning i regeringen att få till stånd en decentralisering av de statliga arbetstillfällena i Stockholmsregionen, och förslag i den riktningen kanske kommer att framläggas så småningom.

Jag hoppas alltså det bästa för framtiden och hoppas att den här viljan kommer att märkas inte bara i principuttalanden utan också i praktisk handling.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Meddelande om svar på interpellationerna 1982/83:117, 125 och 133

Anf. 29 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag vill meddela att Sven Henricssons interpellation 1982/83:117 om televerkets verkstadsrörelse Teli, m. m., skulle ha besvarats av statsrådet Curt Boström den 9 maj. Då detta ej var möjligt på grund av sjukdom har vi överenskommit att interpellationen skall besvaras den 30 maj 1983.

Vidare har jag kommit överens med Nils Åsling om att interpellationen om en bättre företagsstruktur inom skogsbruket skall besvaras den 30 maj.

Jag har också kommit överens med Jens Eriksson om att interpellationen om finansieringen av fiskebåtar skall besvaras den 30 maj.

8 § Svar på fråga 1982/83:405 om ansvars- och insynsförhållandena i statliga verk med dotterbolag

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

Anf. 30 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Margaretha af Ugglas har frågat mig

1. om jag fortfarande anser att händelserna i domänkoncernen inte aktualiserar principiella frågeställningar vad beträffar ansvars- och insynsförhållandena i statliga verk som bedriver affärer i dotterbolagsform och
2. om jag ämnar vidta åtgärder som syftar till att ansvars- och insynsfrågorna i affärsverken med dotterbolag får en mer tillfredsställande utformning i framtiden.

Som regeringen redan tidigare meddelat kommer en särskild kommitté inom kort att tillkallas för att se över frågan om ledningen av de statliga förvaltningsmyndigheterna.

En av uppgifterna för utredningen blir att se över insyns- och inflytande-frågorna i dotterföretag som hör till myndigheterna. Också relationerna i övrigt mellan myndigheterna och deras dotterföretag kommer att ses över. En särskild fråga som kommer att undersökas är förekomsten av personalunion mellan myndigheten och dess dotterföretag.

Arbetet med att utarbeta direktiv till utredningen pågår inom civildepartementet. Avsikten är att regeringen skall kunna ta ställning till direktiven redan före sommaren. Händelserna inom domänverket har föranlett regeringen att tidigarelägga denna utredning.

Anf. 31 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret och noterar med tillfredsställelse att insyns- och ansvarsfrågorna i de statliga förvaltningsmyndigheterna nu blir föremål för översyn. Som framgått av vårens diskussion är en lång rad instanser i samhället avsevärt missnöjda med den nuvarande situationen – det gäller riksrevisionsverket, riksdagens revisorer, justitiekanslern m. fl.

I diskussionen under våren om affärsverken och deras alltmer expanderande dotterbolagsverksamhet har även den viktiga fråga aktualiserats som har att göra med särskiljande av myndighetsfunktion och affärsverksamhet. Det här är en för det enskilda näringslivet mycket viktig fråga från konkurrensneutralitetssynpunkt. Min följdfråga till statsrådet är därför: Kommer den utredning som omtalas i svaret att även få direktiv att se över frågan om konkurrensneutraliteten, dvs. de frågor som uppkommer när ett affärsdrivande verk med myndighetsansvar i växande utsträckning bedriver affärsverksamhet på områden där enskilda företag är eller kan vara verksamma?

Anf. 32 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Som framgick av mitt svar pågår inom civildepartementet arbetet med direktiven. Regeringen kommer snart att ta ställning till dem, och innan det har skett finns det inget besked att lämna till Margaretha af Ugglas på den punkten.

Om ansvars- och insynsförhållandena i statliga verk med dotterbolag

Tisdagen den
10 maj 1983

Om tekokoncernen Eisers ekonomiska situation

Anf. 33 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det tycker jag var beklagligt, för detta är en mycket viktig fråga från det enskilda näringslivets synpunkt. Det vore väl ändå möjligt för statsrådet att om inte annat så dock uttrycka en egen åsikt, om statsrådet anser att ett särskiljande av myndighetsfunktionen och affärsverksamheten är en principiellt viktig fråga som man bör ta tag i nu när man ändå gör en översyn. Vilken är statsrådets åsikt i frågan?

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på fråga 1982/83:438 om tekokoncernen Eisers ekonomiska situation

Anf. 34 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Sten Svensson har frågat mig vilka slutsatser regeringen drar av Statsföretags analys av situationen för den statliga tekokoncernen Eiser.

I propositionen om rekonstruktion av Statsföretagsgruppen (prop. 1982/83:68) framhölls att Eiser-koncernen var bland de företag som det var nödvändigt att finansiellt rekonstruera.

Enligt vad jag erfarit har Statsföretags styrelse inför ett beslut om finansiell rekonstruktion av Eiser-koncernen låtit genomföra en grundlig utredning om företagets framtida möjligheter. Med denna utredning som grund har Statsföretags styrelse beslutat att Eiser-koncernen under vissa villkor skall tillföras kapital under den kommande tvåårsperioden. Hur stort detta tillskott behöver bli beror på utvecklingen inom Eiser-koncernen. Målet är enligt Statsföretags styrelse att de olika dotterbolagen inom Eiser-koncernen skall vara lönsamma senast efter denna tidsperiod. Om förutsättningar för att nå detta mål inte föreligger avses dotterbolagen avvecklas från Eiser genom försäljning eller i sista hand genom nedläggning. Försäljning av bolagen kan också ske om detta kan innebära en gynnsammare utveckling för företaget.

Statsföretags styrelses beslut beträffande Eiser ligger enligt min mening väl i linje med de uttalanden som tidigare gjorts av regeringen i fråga om såväl industristödet som tekopolitiken. I fråga om tillskotten till Statsföretagsgruppen har betonats att det av riksdagen i mars beslutade tillskottet skall utgöra en engångsinsats för att gruppen med undantag av Regioninvest hädanefter skall klara sig utan fortsatta löpande tillskott. Rekonstruktionen av Eiser-koncernen följer också denna linje. Lönsamhetskraven på i gruppen ingående företag skärps, vilket medför att stöd lämnas till utvecklingsbara företag och avveckling från gruppen sker av företag som inte bedöms motsvara dessa krav.

Den omläggning som regeringen föreslagit beträffande tekostödet får naturligtvis också konsekvenser för Eiser-koncernen. Jag bedömer att Eiser skall ha goda möjligheter att tillgodogöra sig satsningen på ökade effektiv-

tetshöjande åtgärder. Den samlade effekten av beslutade ekonomiskpolitiska åtgärder, rekonstruktionen av Statsföretagsgruppen och förslaget till ny tekopolitik ger Eiser betydligt bättre förutsättningar än tidigare.

Anf. 35 STEN SVENSSON (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Carlsson för svaret på min fråga. Dess värre konstaterar jag att statsrådet intar en avvaktande hållning. Mellan 250 och 300 miljoner skall Statsföretag plocka fram ur sina enheter för att låta Eiser-koncernen betala räntor och täcka förlustkostnader i övrigt. Först därefter vill statsrådet ta ställning till de långsiktiga principfrågorna.

I Statsföretags regi har Eiser gjort förtvivlade försök att nå lönsamhet. Det har kapitalt misslyckats. När regeringen tillträdde, lovade man att trappa ner industristödet. I tekopropositionen säger man sig vilja föra vad man kallar en mer offensiv tekopolitik. Det aviserade Statsföretagsbidraget till Eiser kan väl inte vara "offensivt" eller konkurrensneutralt eller förenligt med tanken att det inte skall ges så mycket bidrag?

Jag vill därför fråga statsrådet Carlsson: Vad skall privata företag göra som efter äldrestöd etc. inte går ihop? Vad blir konsekvenserna av en sådan analys för Eiser?

När Eiser och Algots i Borås förstatligades, varnade vi från moderat håll för konsekvenserna av detta. Vi har dess värre fått mer än rätt. Hundratals miljoner har år efter år satts in utan att förbättringar av bestående slag har kunnat skönjas. Nya stödpengar kommer att försvinna på samma sätt. Dessutom, herr talman, har i det här fallet förhoppningen om eventuella samordningsfördelar inte på något sätt infriats, vilket också Statsföretags ledning har bekräftat vid en uppvaktning i näringsutskottet.

Vad händer nu om dessa miljoner inte placeras i Eiser? Vilka är alternativen? Vilka samhällsekonomiska värden har användningen av dessa pengar? Hur mycket av framtida och lönsam sysselsättning hotas av industrisubventioner, som konserverar en föråldrad företagsstruktur? Var finns de samhällsekonomiska lönsamhetskalkylerna?

För några veckor sedan fattade riksdagsmajoriteten – i strid med oppositionen – beslut om ett stöd till Statsföretag på drygt 5 miljarder kronor. Skall statsrådet Carlsson tiga still när Statsföretag nu i sin tur skall pumpa in bortåt 300 miljoner i den krisdrabbade Eiser-koncernen?

Hur skall regeringen kunna infria sina löften om en nedrappling av industristödet, om denna politik får fortsätta år efter år? Visserligen talas det nu om engångsinsatser, men hur kommer det i realiteten att bli?

De årliga kostnaderna för det totala tekostödet har nu stigit till nivån 400–450 milj. kr., och det är ovanpå det som Statsföretagsbidraget till Eiser kommer att läggas.

Med hänsyn till de principiella skäl som talar för en avveckling av de selektiva stödformerna och till de krav som det svåra statsfinansiella läget ställer, måste enligt min mening subventionerna till tekoindustrin avvecklas

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

Om tekokoncernen Eisers ekonomiska situation

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

snarast möjligt. Så blir inte fallet, om de förslag förverkligas som finns i tekopropositionen.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Föredrogs men bordlades åter
Konstitutionsutskottets betänkanden 1982/83:28 och 32
Socialutskottets betänkanden 1982/83:30–33
Kulturutskottets betänkande 1982/83:25
Näringsutskottets betänkanden 1982/83:36 och 37

11 § Utveckling i Norrbotten

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande
1982/83:24 om utveckling i Norrbotten (prop. 1982/83:120 delvis),

näringsutskottets betänkande
1982/83:38 om utveckling i Norrbotten (prop. 1982/83:120 delvis),

trafikutskottets betänkande
1982/83:20 om utveckling i Norrbotten (prop. 1982/83:120 delvis),

jordbruksutskottets betänkande
1982/83:33 om utveckling i Norrbotten (prop. 1982/83:120 delvis) och

civilutskottets betänkande
1982/83:29 om utveckling i Norrbotten (prop. 1982/83:120 delvis).

Anf. 36 TREDJE VICE TALMANNEN:

Arbetsmarknadsutskottets betänkande 24, näringsutskottets betänkande 38, trafikutskottets betänkande 20, jordbruksutskottets betänkande 33 och civilutskottets betänkande 29 debatteras i ett sammanhang, och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Anf. 37 ANDERS HÖGMARK (m):

Herr talman! Första maj-firandet 1983 i Norrbotten kom säkert för många norrbottningar inte att präglas av samma entusiasm och kampanda som året innan.

Det fanns ju t. o. m. de som valde att inte gå med i årets första maj-tåg! Besvikelsen kändes för stor. Avståndet mellan valrörelsens generösa löften – propositionens katalog av vagt formulerade projekt – och vardagens verklighet kändes för stort.

Med detta vill jag, herr talman, inte ha sagt att socialdemokratin saknar ett

gott uppsåt att vilja utträtta något för denna hårt prövade landsända, men inför de enorma problem som faktiskt existerar där, och som väntar på långsiktiga lösningar, borde man kanske ha känt litet mer av ödmjukhet och varit något mer varsam med ord och uttalanden och framför allt med löftena.

Det har ganska naturligt funnits ett intresse för regeringen att låta propositionen få karaktären av ett offensivt, framåtsyftande aktstycke och av ett fullföljande av den utvecklingsplan för Norrbotten som togs fram inför 1982 års valrörelse.

Men börjar man något nagelfara beloppen och de konkreta förslagen, kan man ganska snart konstatera att en mycket stor del av de föreslagna medlen går till finansiella rekonstruktioner och sedvanliga beredskapsarbeten, medan en mindre del går till mer framåtsyftande, långsiktiga projekt vid sidan av de mer traditionella basnäringarna.

Jag vill tillstå, herr talman, att det finns smärre undantag från denna karakteristik. Men helhetsintrycket blir ganska intetsägande och måste sprida både missmod och missnöje bland de människor som lyssnat och kanske satt sin tilltro till valrörelsens löften om de nya, framåtsyftande greppen för att långsiktigt lyfta Norrbotten ur dess krisläge.

Herr talman! Från denna talarstol har ofta vittnats om det besvärliga arbetsmarknadsläget i Norrbotten. Varje talare efter mig kommer säkert att med en lång rad siffror och personliga vittnesbörd utveckla sin syn på situationens allvar.

Om lägets allvar borde vi inte behöva föra någon debatt. I stället borde debatten gälla hur man långsiktigt skall kunna finna former för att lösa problemen på den norrbottniska arbetsmarknaden. Det gäller att åstadkomma bättre balans mellan utbud av arbetskraft och efterfrågan på arbetskraft i Norrbotten. Hur man skall definiera och formulera denna balans kan vi diskutera, och vi kan också diskutera på vilket sätt den skall åstadkommas.

En sak står nämligen helt klar för oss moderater – och jag tror att den insikten sprider sig: Vi löser icke långsiktigt Norrbottens problem med att pumpa in miljon- och miljardbelopp för att finansiera relativt kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska insatser samtidigt som vissa politiker uppmanar dem som är arbetslösa att inte flytta. Det är en i grunden oärlig politik, som genomskådas av allt fler – inte minst av människorna i Norrbotten. Det är inte stödmiljonernas mångfald som långsiktigt kan lösa problemen – hade det varit så, hade problemen i Norrbotten för länge sedan varit lösta, och människorna hade haft arbete. Allt fler människor i Norrbotten har kommit till denna insikt, och det är de människorna som tog socialdemokratinas vallöfte 1982 på allvar. Det är de som känner besvikelsen när man läser propositionen och de många kortsiktiga förslagen till lösningar.

Herr talman! Problemen i Norrbotten har flera orsaker: ett dåligt differentierat näringsliv, en alltför stor offentlig sektor, LKAB:s situation som råvaruleverantör till en omstrukturerad västeuropeisk stålindustri, omvandlingen av länets skogsindustri, som får effekter i alla led, och framför

allt en alltför liten småföretagssektor. Basnäringarnas kris sammanfaller olyckligt med den svaga aktiviteten i hela västvärldens ekonomier och med grundläggande obalanser i den svenska ekonomin.

Därför måste man se regeringens Norrbottensproposition mot bakgrund av Sveriges utomordentligt allvarliga läge. De djupgående strukturproblemen och bristen på rörlighet i ekonomin ökar så länge de grundläggande obalanserna inte angrips. Den av regeringen hittills förda ekonomiska politiken är emellertid av traditionellt socialdemokratiskt märke med fortsatta skattechöjningar, växande offentlig sektor samt större bidrag och subventioner till enskilda och näringsliv. Detta skadar tillväxtkrafterna i ekonomin och samhället i dess helhet. Därmed uteblir också det "ekonomiska lyft" som regeringen så ofta talar om. Den stora devalveringens effekter, som skulle utgöra grunden för ekonomisk återhämtning, riskerar att till stor del ätas upp av för stora kostnadsökningar, skatter och arbetsgivaravgifter.

Om Sverige skall ha en rimlig möjlighet att åter få en ekonomi i balans, krävs bl. a. att näringslivets relativa kostnadsläge förbättras och sedan bibehålls. Det är ju ganska meningslöst att genom upprepade devalveringar förbättra kostnadsläget och sedan se att detta försämras igen genom kostnadsökningar. Därför har vi konsekvent sagt nej till regeringens förslag om ökade pålagor på näringslivet. Under innevarande riksmöte har vi avvisat förslag om höjda arbetsgivaravgifter på sammanlagt 2,65 %, utdelningsskatt, vinstskatt, elenergiskatt m. m. Vår politik hade, menar vi, generellt förbättrat konkurrenskraften för det norrbottniska näringslivet.

Att det allmänna ekonomiska läget påverkar även Norrbottens näringsliv är en självklarhet. Regeringens aviserade förslag till bransch- och företagsvisa sänkningar av arbetsgivaravgifterna är, trots dess i grunden positiva karaktär, därför inte en tillräcklig stimulans för företagen i Norrbotten för att den negativa utvecklingen skall kunna brytas.

Norrbotten har också en osedvanligt hög andel av sysselsättningen inom den offentliga sektorn. Detta begränsar ytterligare devalveringens effekter för Norrbotten, men också effekterna av kostnadsänkande åtgärder riktade mot näringslivet.

För att ge full effekt åt arbetsgivaravgiftssänkningarna måste den ekonomiska politiken för landet som helhet läggas om. De tillväxtskapande drivkrafterna i ekonomin behöver stimuleras. Den fortsatta ökningen av budgetunderskotten måste brytas. Den förbättring av konkurrenskraften som en sänkning av arbetsgivaravgifterna ger måste dessutom komma hela Norrbottens näringsliv till del. Rörligheten i det ekonomiska livet och på arbetsmarknaden i Norrbotten måste öka. Ett villkor för en bättre utveckling i Norrbotten är att den enskilda sektorns andel av produktion och sysselsättning växer i förhållande till den offentliga sektorns och de statliga företagens.

Lönebildningen och lönekostnaderna har avgörande betydelse för sysselsättning och företagande i Norrbotten under de kommande åren. En fortsatt lönestelhet utan anpassning till olika företags, branschers och regioners

lönebetalningsförmåga minskar förutsättningarna för en positiv sysselsättningsutveckling. Många viktiga jobb och företag i Norrbotten torde ha offrats på den solidariska lönepolitikens altare under årens lopp. Ansvar för att detta inte fortsätter vilar tungt på arbetsmarknadens parter i kommande års avtalsförhandlingar.

Ungdomens situation är särskilt svår i Norrbotten på grund av bristen på ingångsjobb i det norrbottniska näringslivet. Detta beror i viss utsträckning på den extremt svåra arbetsmarknadssituationen i länet, men det kan också förklaras av samma faktorer som är grunden till ungdomens svårigheter på arbetsmarknaden i Sverige som helhet: höga ingångslöner, arbetsmarknads- lagstiftningen och brister i yrkesutbildningen. Många ungdomar i Norrbottens inland som vill skaffa sig en yrkesutbildning tvingas göra detta långt hemifrån och med liten chans att kunna återvända och få jobb i företag på hemorten.

Moderata samlingspartiets förslag till lärlingsutbildning skulle rejält förändra den nuvarande situationen och öppna nya vägar till utbildning och jobb för Norrbottens ungdomar.

Det är därför med beklagande vi konstaterar att den socialdemokratiska attityden i utskotten och här i kammaren så markant avviker från den i grunden positiva inställning till dessa förslag som man förmärker ute på fältet, ute på arbetsförmedlingar och även långt inne i de socialdemokratiska leden.

Det skulle vara intressant att från utskottsföreträdaren Frida Berglund eller något av de statsråd som sitter här få höra varför man i dag inte kan ta ett grepp på lärlingsutbildningssidan. Det skulle också vara intressant att höra om Thage G. Peterson, som sitter här och som har uttalat en förhoppning om att man kan göra försök med sänkta ungdomslöner och i sammanhanget bl. a. pekat på Norrbotten, kunde förklara varför de socialdemokratiska ledamöterna i utskotten inte på något sätt har visat intresse för att följa upp sådana intentioner till arbetsmarknadens parter. Eller kan Thage G. Peterson informera kammaren om de tankar och idéer han hade och om hans förhoppningar på parterna har avsatt några spår?

Det är betecknande att den region i landet som i dag har den i särklass högsta andelen anställda inom statlig industri och annan offentlig verksamhet också brottas med de största problemen. Frånvaron av en dynamisk enskild sektor har varit hämmande på utvecklingen i Norrbotten och starkt bidragit till de nära nog kroniska sysselsättningsproblemen. Att ha jobb i offentlig regi har alltid betraktats som en extra trygghet, särskilt i Norrbotten. De stora underskotten i den offentliga sektorn gör emellertid att situationen i dag är radikalt annorlunda. Tryggheten för dem som arbetar i offentlig tjänst är inte längre lika självklar, eftersom det är ett överlevnadsvillkor att vi sparar kraftigt för att minska underskotten i den offentliga ekonomin och för att återvinna ekonomisk balans. Landsting och kommuner i Norrbotten kan inte fortsätta att växa som tidigare. Därför är det särskilt nödvändigt att understödja tillväxten i den enskilda sektorn med generellt verkande medel.

Utveckling i Norrbotten

I propositionen konstaterar regeringen utan omsvep att den selektiva stödpolitiken har misslyckats. Trots miljardsatsningar på selektiv arbetsmarknads- och regionalpolitik har den negativa sysselsättningsutvecklingen fortsatt. Resultatet är djupgående strukturella sysselsättningsproblem, en mycket stor offentlig sektor och sviktande tilltro bland norrbottningarna till den centralt styrda subventionspolitiken.

Jag vill påstå, med stort fog, att socialdemokraterna under 1960- och 1970-talen gravt misskötte den långsiktiga utvecklingen i Norrbotten. Med den stora andel som arbetar inom den offentliga sektorn, både den tjänste- och den varuproducerande delen, lade man grunden till Norrbottens stora problem. Man bär ett tungt ansvar för att situationen ser ut som den gör i dag. Marknadsekonomins möjligheter att fungera i Norrbotten har snabbt försvagats. Den del av det enskilda näringslivet som inte har kommit i åtnjutande av stödpengar har lidit stora förluster.

Det är glädjande att socialdemokraterna äntligen är beredda att – om än i begränsad utsträckning – pröva generella insatser för att försöka ändra utvecklingen i Norrbotten. Det hade dock varit bättre om regeringen tagit steget fullt ut och mer helhjärtat växlat över från selektiv arbetsmarknads- och regionalpolitik till generella insatser i större skala.

Herr talman! Regeringens nya insikt om kostnadslägets betydelse har föranlett regeringen att lägga fram förslag om sänkta socialförsäkringsavgifter för Norrbotten. Detta är i och för sig bra, men förslaget är ofullständigt. Regeringen deklarerar att man tänker återkomma till hösten med ett konkret förslag.

Moderata samlingspartiet avser att avvakta regeringens ställningstagande. Men regeringens förslag om sänkta socialförsäkringsavgifter har uppenbarligen satt i gång ett stort intresse från de andra partiernas sida att börja fundera på olika tekniker och metoder, procenttal och geografiska avgränsningar. Man har kanske blivit gripen av regeringens något originella lösning med en frizon i Svappavaara, tillkommen i sista stund, och presenterar nu andra typer av frizoner, som man dock måste sätta ett mycket stort frågetecken för.

Vi kommer alltså att ta ställning till regeringens förslag i höst, och då kommer vi också att överväga eventuella frizoner – om de över huvud taget skall förekomma. Jag vill dock direkt påpeka att skall frizoner av något slag få någon effekt, måste det bli en helt annan näringsgeografisk avgränsning än enligt den modell som regeringen förslår i Svappavaara och likaså en annan än enligt den modell som centerpartiet föreslår i Kiruna, där man exkluderar tätorten.

Det hade kanske funnits skäl att litet grand fundera över de här problemen innan man lade fram halvgångna förslag av den typ som regeringen presenterar. Man skulle kanske ha begrundat att den regionalpolitiska utredningen bl. a., som en av sina huvuduppgifter, skall se på just de här frågorna.

I avvaktan på regeringens förslag vidhåller moderata samlingspartiet sina förslag om 3 resp. 5 procentenheters sänkning i stödområdena A och B.

Herr talman! Det är intressant och glädjande – jag vill ännu en gång fästa kammarens uppmärksamhet på detta – att regeringen nu använder differentierade och sänkta socialförsäkringsavgifter som ett av sina mest långsiktiga grepp. Det är nog många socialdemokrater som inte riktigt känner igen sig. Jämfört med argumentationen för några år sedan är det en 180-gradig omsvängning. Och det är intressant att notera att detta egentligen är det enda mer framåtsyftande förslag av generellt slag som regeringen har.

Herr talman! Det är naturligt att arbetsmarknaden i främst malmfälten kommer att utsättas för stora problem då verksamheten dras ned vid LKAB. Regeringen föreslår därför att en speciell projektorganisation inrättas, med uppgift att fram till den sista juni 1985 hantera övertalighetsproblemen. Organisationen skall vara underställd länsarbetsnämnden i Norrbotten. Vidare föreslår regeringen att särskilda medel för ytterligare beredskapsarbeten ställs till Norrbottens förfogande. Moderata samlingspartiet delar uppfattningen att problemen i främst malmfälten är och kommer att förbli av den storleksordningen att extraordinära insatser blir nödvändiga. Vi accepterar den temporära projektorganisationen. Vi anser också att med tanke på lägets allvar är det nödvändigt att man totalt i landet, och givetvis inom Norrbotten, prioriterar resurser till framför allt malmfältskommunerna. Vi avvisar i dagsläget ytterligare anslag. Regeringen kan vid behov utnyttja finansfullmakten. Skulle detta visa sig otillräckligt, må man återkomma till riksdagen.

Herr talman! Vi har vid flera tillfällen klart markerat att det är nödvändigt att återskapa balans mellan utbud av arbetskraft och tillgång på arbete i Norrbotten. För att uppnå detta spelar en ökad geografisk och yrkesmässig rörlighet en stor roll. Om nu konjunkturen vänder, vilket regeringen ofta talar om och vilket mycket tyder på, är det viktigt att man verkligen utnyttjar detta instrument. Vi ställer därför helhjärtat upp bakom regeringens förslag om ändrade och förbättrade regler när det gäller dubbel bosättning och ökade möjligheter att lösa in egnahem. Att karakterisera en sådan politik som flyttlasspolitik är, menar vi, ett cyniskt spel med de människor som kanske kunde skaffa sig arbete på annan ort men som på grund av ekonomiska bindningar i eget hem inte har en möjlighet att göra detta utan att totalt riskera sin personliga familjeekonomi.

Jag skulle i det sammanhanget vilja ställa en fråga till de berörda statsråden. Arbetsmarknadsutskottet hade för några veckor sedan tillfälle att besöka Svappavaara, och man hörde ibland socialdemokratiska politiker säga att de inte gav folket där uppe rådet att flytta. Men vilket råd ger statsråden eller utskottets ordförande familjerna i Svappavaara? Är det att inte flytta eller är det måhända att söka sig söderut och, åtminstone temporärt, skaffa sig ett arbete genom att utnyttja de möjligheter som regeringen via arbetsförmedlingen erbjuder? Vilken är socialdemokratiens linje? Är propositionen en inledning till en omsvängning mot att öka den geografiska rörligheten för att få en bättre balans mellan utbudet av arbete och tillgången på arbetskraft?

Herr talman! Regeringen föreslår att ett par hundra miljoner skall anvisas

för de närmaste tre budgetåren för s. k. särskilda insatser inom skilda sektorer. Regeringen har här låtit anslaget avse tre år. Beloppen blir då större, och också handlingskraften och dynamiken framstår som något större. Men givetvis finns det fog för att ha ett längre perspektiv för vissa projekt. Vi anser emellertid att många av projekten är alltför vagt formulerade för att ligga till grund för de åskade medlen.

Vi föreslår därför att 52 miljoner skall anvisas för budgetåret 1983/84, varav 20 miljoner ställs till länsstyrelsernas förfogande som en utvidgning av det generella anslaget, det s. k. C 3-anslaget. Vi tycker att det är riktigt att satsningen på Rymdbolagets verksamhet i Kiruna ges hög prioritet. Detta projekt framstår som ett av de få verkligt utvecklingsbara med stora möjligheter till positiva spridningseffekter för utbildningsväsendet och näringslivet i regionen.

Över huvud taget bör man, menar jag, inom ramen för de regionala utvecklingsinsatserna satsa kraftfullt på industri med anknytning till data, elektronik och telekommunikation. Norrbottens traditionella geografiska handikapp vad avser fysiska transporter kan genom denna teknik kraftigt reduceras, om den rätt utnyttjas och utvecklas av näringslivet i denna landsända.

Däremot är vi, herr talman, något mer betänksamma när det gäller den föreslagna snabba utbyggnaden av SIGA. Även om tanken att med modern teknik lägga ut arbetsuppgifter i och för sig kan vara riktig, bör man nog värdera erfarenheterna av den hittillsvarande verksamheten vid SIGA innan man ganska lättvindigt – jag vänder mig här särskilt till Anna-Greta Leijon och Frida Berglund – lovar 300–400 nya arbetstillfällen. Enligt vad vi nu kan bedöma ger inte erfarenheterna grund för att lova Norrbottens invånare 300–400 arbetstillfällen vid SIGA under de kommande åren. Vi har krävt att man skall göra en ordentlig utvärdering av verksamheten och låta de erfarenheter man då får ligga till grund för en eventuell utvidgning av den, i Malmberget eller på någon annan ort.

Herr talman! Senare under debatten kommer företrädare för moderata samlingspartiet att vidare utveckla vår syn på andra delar av regeringens proposition. Låt mig bara avslutningsvis upprepa att vi icke löser Norrbottens problem på sikt med nya stödmiljarder och omfattande arbetsmarknadspolitiska insatser. Självfallet är en del sådana insatser nödvändiga, men vi måste inse att ju mer vi satsar i det korta perspektivet, desto mindre har vi långsiktigt råd att satsa. Mot bakgrund av vad som under åren satsats i Norrbotten i form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder och industristöd av skilda slag vågar jag påstå att den politiken inte är framkomlig under 1980-talet, om vi skall få en bättre balans på den norrbottniska arbetsmarknaden.

Ett visst nytänkande finns förvisso i regeringens proposition och i utskottsmajoritetens skrivningar. Men det kommer att behövas mer av omtänkande och generell stimulans av den enskilda sektorn, om vi inte om ett par år skall bevittna en alltmer försämrad arbetsmarknadssituation i denna landsända. Håglösheten och missmodet kommer då verkligen att

breda ut sig, särskilt om människorna där tar fram den utvecklingsplan som socialdemokraterna gick till val på 1982 och som talade om att utvecklingen i Norrbotten skulle vända.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till samtliga moderata reservationer som är fogade till utskottets betänkande nr 24.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 38 PER-OLA ERIKSSON (c):

Herr talman! Så har då riksdagen åter att ta ställning till åtgärdsförslag för att trygga Norrbottens framtid. Det är inte första och förmodligen inte heller sista gången som Norrbotten diskuteras här i kammaren.

Dess värre går meningarna starkt isär när det gäller medlen för att forma en positiv framtid och utveckling i Norrbotten. Inte heller målet för näringslivet och befolkningen tycks förena alla partier, utan ambitionsnivåerna skiftar.

Norrbotten är som bekant kontrasternas län. Kustregionens befolkningscentra bildar en skarp kontrast till inlandets och Tornedalens glesbygder. Trots länets roll som den på råvaror absolut rikaste regionen i landet har Norrbotten sedan länge fått leva med arbetslöshet, utflyttning, industrikriser och ett ensidigt näringsliv.

Även om också andra regioner i landet har problem, intar Norrbotten en särställning. Att lösa Norrbottens problem blir därför ett test på vad regionalpolitik i Sverige förmår. Det blir också ett "blodprov" som visar vad partierna vill göra för en hårt drabbad landsända.

Herr talman! Problemen i Norrbotten är stora, men jag vill ändå betona en sak: Norrbotten får aldrig uppfattas som en belastning i det svenska samhället – tvärtom. Norrbotten har under många decennier varit en närande del i vårt land. Den malm, skog och vattenkraft som utvunnits i länet har tillfört det svenska folkhushållet betydande resurser. Enbart vattenkraften från Lule älv svarar för en fjärdedel av landets totala vattenkraftsproduktion.

Under 1960-talet hämtade industrierna i södra och mellersta Sverige en stor del av sitt arbetskraftsbehov från Norrbottens glesbygder. Det var då som ungdomarna behövdes till södra Sverige, och de fick lämna sin hembygd, sina anhöriga och sina vänner.

Nu önskar norrbottningarna att övriga Sverige och de politiska partierna solidariskt ställer upp för länet när problemen börjar bli övermäktiga. Men vad Norrbottens befolkning begär är inte nådegåvor, kortsiktiga AMS-paket eller "smulor från statens bord". Vi begär samma rättigheter till sysselsättning, trygghet och framtidstro som man har i andra, starka regioner.

Som också Anders Högmark sade är Norrbottens problem ingalunda nyuppkomna. Orsakerna är många, men kanske främst följande:

Ett ensidigt näringsliv,

ett ensidigt beroende av ett fåtal statliga råvarubaserade företag – LKAB,

ASSI och SSAB – som svarar för 70 % av landets industrisysselsatta, avsaknaden av ett differentierat näringsliv med småföretag som bas, en glesbygdsfientlig och storskalig jordbrukspolitik under 1960-talet, en av statsmakterna medveten befolkningsutflyttning under samma tid och en stark känslighet för internationella lågkonjunkturer, som främst drabbat LKAB och malmfälten.

Även om man inte skall rota i det förgångna utan försöka blicka framåt, kan vi konstatera att 1960-talets flyttningsvåg, småföretagsfientliga politik och brist på känsla och förståelse för glesbygdens villkor har försatt Norrbotten i en nästan ohållbar situation. Länet har blivit det mest sårbara i hela vårt land.

Ett långvarigt beroende av beredskapsarbeten har gjort många passiva. Kön av arbetslösa har blivit allt längre och utslagningen av unga människor allt vanligare. I slutet av mars i år var 10 846 personer anmälda som arbetslösa. Dessutom vet vi att ytterligare några tusen fanns i olika beredskapsarbeten. Samtidigt uppgick dess värre antalet lediga platser till endast 1 435.

Med sin regeringspolitik fram till maktskiftet 1976 bär socialdemokraterna ett stort ansvar för Norrbottens problem i dag. Dess värre har de ofta haft svårt att erkänna bristerna i den förda politiken. Att döma av propositionen om Norrbotten görs nu vissa erkännanden. Man försöker analysera orsakerna till problemen. Men, herr talman, det saknas en viktig del: man drar inte de rätta slutsatserna och man förändrar inte politiken nämnvärt. Socialdemokratin tycks fortfarande vara fixerad vid bastiontänkandet från 1960-talet.

Under de senaste åren har åtskilligt gjorts för att försöka vända utvecklingen. Med regimskiftet 1976 följde en politik för att skapa en annan struktur i näringslivet, stimulera småföretagandet och utveckla glesbygderna. Åtgärderna som vidtogs omfattade hela länet och inte enbart kustregionen. Och resultatet har inte låtit vänta på sig. I Pajala kommun har centerns insatser på glesbygdsverksamhet och småföretag betytt mer än 15 års tidigare lokaliseringspolitik. Över 100 nya företag har startats, och många byar har fått nytt liv. Betyget sätter inte jag, utan den socialdemokratiska kommunledningen i Pajala.

Mycket återstår dock att göra. Att vända utvecklingen i ett län som i så hög grad dominerats av några stora statliga företag och ensidigt näringsliv är som att vända en stor oljetanker – det tar tid.

Eftersom socialdemokraterna har gjort så stort nummer av de 4 miljarder som man nu föreslår skall satsas under tre år; finns det skäl att något erinra om insatserna sedan 1976. En stor del av dessa 4 miljarder ger inte särskilt många nya jobb, utan det rör sig om bokföringstekniska pengar, defensiva åtgärder och kortsiktiga satsningar. Det är en mindre andel av detta paket som används för långsiktiga och offensiva satsningar på att finna nya vägar.

Det finns anledning att erinra om att Norrbotten under slutet av 1970-talet

och början av 1980-talet tillfördes statligt stöd för närings-, regional- och arbetsmarknadspolitiska insatser motsvarande ca 17–18 miljarder kronor.

Bland de många konkreta och positiva åtgärderna kan nämnas:

Norrbottendelegationens insatser,

industricentra till flera orter,

statligt stöd för att öppna Viscariagruvan, som har haft stor betydelse för Kiruna,

förstärkt glesbygdsstöd,

administrativa servicecentraler till malmfälten,

Rymdcentrum i Kiruna,

sänkta malmfrakter,

tidigarelagda sjukhusinvesteringar,

satsningar på jord- och skogsbruket,

ASSI:s investeringar för 550 milj. kr. i Karlsborgsverken samt

satsningar på turistprojekt.

Herr talman! Jag skulle kunna fortsätta uppräknningen och presentera effekterna av utvecklingsfondens insatser, men det skulle föra alltför långt.

Det sägs att den socialdemokratiska regeringens proposition om Norrbotten grundas på den utvecklingsplan för Norrbotten som socialdemokraterna gick till val på. Men regeringsförslaget stämmer mycket dåligt överens med de frikostiga löftena från valrörelsen i fjol. På punkt efter punkt skiljer sig regeringens politik från fjolårets vackra och ambitiösa löften.

Före valet talade socialdemokraterna inte om avveckling av gruvdriften i Svappavaara – inte heller om höjda flyttningsbidrag eller om ökade anslag för inlösen av egnahem. I stället handlade det om nya satsningar.

Det är mycket från utvecklingsplanen som inte återfinns i propositionen, t. ex. förslaget om apatitverk i Malmberget, lättklinkerfabrik i Arjeplog, förstärkt glesbygdsstöd, satsning på jordbruket och markavvattningar, decentraliserad statlig administration i länet, pengar till LKAB för att öppna nya mineralprojekt, utbyggnad av Metallurgiska forskningsstationen, MEFOS, i Luleå, satsning på högskolan och ökade satsningar på massa- och träindustrin.

Vidare skulle Norrbotten göras till försökslän för ett system för att bereda arbete eller utbildning till ungdomar.

Jag undrar: Var finns alla dessa förslag?

I fjol var det många som trodde på socialdemokraternas löften. I dag är det många som är besvikna och som har resignerat. Besvikelsen beror inte bara på att tystlåtna statsråd besöker Norrbotten och åker lika tysta därifrån.

I utvecklingsplanen sades: "Norrbotten kommer i händelse av en fortsatt negativ utveckling att i allt snabbare takt genom utflyttning förlora yrkeskunniga arbetstagare i de mest produktiva åldrarna." I valrörelsen sade Olof Palme i en tidningsintervju: "Jag tror på det här länet och att ingen ska behöva flytta härifrån."

Centern ställer sig bakom dessa två uttalanden. Men när regeringen nu, herr talman, vill förstärka flyttningsbidragen, öka anslagen till egnahemsin-

lösen och vägrar att slå fast ett befolkningsmål för Norrbotten – ja, då går våra vägar och meningar isär. Jag är den förste att beklaga att socialdemokraterna valt den gamla befolkningsutflytningens väg.

Obalansen mellan vallöften och regeringsförslagen skapar förstämning och pessimism. Besvikelsen blev inte mindre när regeringen nyligen sade nej till industriprojekt i Arjeplog. Planeringsdirektören på länsstyrelsen i Norrbotten ifrågasatte i en tidningsartikel om det i fortsättningen är meningsfullt att ta fram konkreta projekt när det saknas vilja att genomföra dem. Aldrig tidigare har en planeringsdirektör eller en ledande tjänsteman på länsstyrelsen i Norrbotten fällt ett så hårt omdöme om en regering.

Herr talman! Norrbotten behöver sin befolkning. Därför behövs det också ett sådant uttalande om en befolkningsram som vi har anvisat i vår motion och reservation. Det finns ingen anledning att öka flyttningsbidragen eller inrätta en särskild arbetsförmedling i malmfälten, som skulle bli den verkliga resebyrån. Det finns inte heller skäl att öka anslagen för att lösa in egna hem. Det skulle tvärtom innebära ett ytterligare slag mot framtidstron i dessa redan hårt drabbade bygder. Att lösa arbetslöshetsproblem genom att flytta människor från en region är oacceptabelt. Centern säger därför nej till regeringsförslagen på den punkten.

Vi säger också nej till det kyliga resonemang som tidigare i dag fördes av Anders Högmärk. Han menade att det nästan inte finns någon anledning att stanna kvar i Norrbotten. Nu måste den geografiska rörligheten öka, sade han. Jag vägrar att acceptera ett sådant resonemang.

I stället bör de "flyttningspengar" som anslås användas för att upprätthålla driften vid gruvan i Svappavaara och för att satsa mer på utvecklingsfonden och långsiktiga åtgärder. Flyttningsbidragen leder till utarmning av malmfälten, medan en förlängning av driften i Svappavaara skulle ge andrum för att skapa nya arbetstillfällen.

När det gällde varvsorterna medverkade socialdemokraterna till att ge andrum för att man skulle finna ny produktion. Nog hade det varit logiskt att visa samma generositet mot människorna i Svappavaara. Det är ett rimligt rättvisekrav att Svappavaara får åtminstone samma tid som varvsorterna för att lösa sysselsättningsproblemen. Därför kräver centern att Svappavaaragruvan får leva vidare ytterligare en tid. Hade regeringen i denna fråga intagit samma ståndpunkt som centern, hade man i Svappavaara i år kunnat fira första maj som vanligt.

Det är naturligt om besvikelsen är stor över regeringens politik för malmfälten. Liksom ett kastmärke får nu människorna stämpeln på sig att de inte behövs. De är stämplade som överflödiga och skall lockas från sin hembygd med extra generösa flyttningsbidrag.

Men, herr talman, det är inte för sent för socialdemokraterna och de andra partierna att rädda Svappavaara. Genom att ansluta sig till centerns reservationer skulle riksdagen ge andrum åt människorna i Svappavaara och få tid för att finna ny produktion. Det vore en seger för rättvisan och för befolkningen i en glesbygd.

I de utsträckta händernas tidevarv hoppas jag att åtminstone de

norrbottniska ledamöterna ställer sig på glesbygdens och malmfältens sida. Socialdemokraterna har chans att retirera från sin ståndpunkt i utskottet och medverka till att rädda Svappavaara. Jag vill påminna om vad de Gaulle en gång sade: I politik som i kärlek kan reträtten forma sig till en seger.

För något år sedan lanserade centern idén om differentierade socialavgifter. Motståndet från de andra partierna var först mycket stort. Dess bättre fattade riksdagen i föl beslut om nedsättning av socialavgifterna med 10 % i fyra Norrbottenskommuner.

Socialdemokraterna accepterar nu principen, men vill sänka socialavgifterna med 10 % i hela länet och enbart för tillverkningsföretag. Centern kan inte biträda det förslaget eller den konstruktion som har antytts – socialdemokraterna är ännu inte klara med utformningen utan skall återkomma. En sänkning med 10 % över hela länet skulle ge kustregionen en favör före inlandet och malmfälten. Om samma stöd erhålls vid kusten, vad finns det då för motiv för ett företag att lokalisera sig till malmfälten? Det är ju ändå där som problemen är störst.

Centern finner det rimligt att göra en avgränsning så att nedsättningen omfattar stödområde A och B, dvs. alla kommuner med undantag av Luleå, Boden och Piteå.

Förslaget om en frizon i Svappavaara är intressant, men zonen bör i så fall omfatta ett större område, enligt det förslag som centern presenterat.

Det finns många reservationer fogade till de olika betänkandena om Norrbotten. Jag skall kommentera några av dem.

Moderaterna och vpk yrkar avslag på förslaget om en frizon, men utifrån helt skilda utgångspunkter. Jag tycker att det mest anmärkningsvärda resonemanget förs i moderaternas reservation. Moderaterna hävdar att näringslivet i Svappavaara och Kiruna kommuns glesbygder inte har en struktur som gör det meningsfullt att helt slopa socialavgifterna. Då vill jag fråga: Om det inte är meningsfullt att ta bort socialavgifterna för att stimulera näringslivet i en utpräglad glesbygd, var någonstans vill då moderaterna acceptera tanken på en frizon? Är det här synsättet hos moderaterna ett uttryck för att partiet blir alltmer Stockholmspräglat?

I stället för att döma ut glesbygden och malmfältens näringsliv och förutsättningar borde moderaterna ställa upp för en politik som utvecklar och ger framtidstro.

I en annan moderat reservation, nr. 3 i arbetsmarknadsutskottets betänkande, hävdar moderaterna att Norrbotten har för stor andel offentlig verksamhet. Jag måste säga att det är ett intressant och även anmärkningsvärt resonemang. Vi har en stor andel av försvaret i länet, och försvaret utgör en betydande del av den offentliga verksamheten. Aldrig tidigare har jag hört att moderaterna klagat över att vi har ett för stort försvar.

Resonemanget att landstinget får fortsätta att expandera sin verksamhet håller inte, för i vårt län har man slutat att expandera. Expansionstakten är numera genomsnittligt betydligt lägre än tidigare. Dock finns det en anledning till att den ökat något under de senaste åren, och det är att riksdagen för några år sedan fattade beslut om att tidigarelägga sjukvårds-

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

investeringarna. Som en konsekvens av detta beslut har vi haft en expansion på landstingets område, men dessa expansionsmöjligheter har vi alltså fått på grund av ett riksdagsbeslut.

Som jag tidigare sagt har Norrbotten ett för ensidigt näringsliv. Därför behövs nu ett differentierat näringsliv. Ett sätt att nå det är en offensiv satsning på småföretagen. Basindustrierna måste kompletteras med ett brett utbud av småföretag, annars kommer aldrig inlandet att kunna räddas.

En näringspolitik för småföretagande är något av A och O för Norrbottens framtid. Centern förordar en sådan politik. För att stimulera småföretagandet har vi centerpartister föreslagit att såväl befintliga som nyttillkommande företag befrias från socialavgifterna upp till en lönesumma på 400 000 kr. Befrielsen skulle omfatta stödområdena A och B, och en sådan åtgärd skulle på ett avgörande sätt kunna stimulera småföretagandet och förändra näringsstrukturen i Norrbotten.

Genom att avgränsa nedsättningen till inlandskommunerna åstadkommer vi också en bättre inomregional balans. Och tillsammans med förstärkt glesbygdssöd, ökade resurser till både länsstyrelsen och utvecklingsfonden skapas en plattform för en offensiv småföretagspolitik. Jag beklagar att socialdemokraterna inte insett värdet av detta.

Jag sade inledningsvis att vattenkraften är betydande och att den varit en betydande resurs i Norrbotten. Dess värre tillfaller inte vinsterna från vattenkraften Norrbotten utan strömmar ut ur länet till andra regioner. Om vinsterna i stället skulle stanna i länet, skulle vi ha en helt annan näringsstruktur och en helt annan ekonomisk stabilitet.

Socialdemokraterna accepterar inte detta – men de accepterar tanken på energivinster till Norrbotten, om man får bygga ut Kalix älv. Då frågar jag: Varför måste man först bygga ut en av de få outbyggda älvarna för att ni skall bli intresserade av att ge Norrbotten del av energivinsterna? Och vad händer om det inte blir någon utbyggnad av Kalix älv? Är ni då inte heller intresserade av att låta Norrbotten få del av de miljarder som i dag tas ut från Lule älv?

Med samma envishet som vi centerpartister tidigare fått kämpa för andra regionalpolitiska frågor skall vi driva kravet på ett energiföretag i Norrbotten. Jag är övertygad om att vi till sist kommer att få gehör även för detta krav. För något år sedan var det otänkbart att flytta LKAB:s huvudkontor till Norrbotten. Nu finns kontoret i Luleå. På samma sätt skall vi kämpa – och försöka få förståelse – för en rättvis andel av de vinster som vattenkraften i Norrbotten ger.

Herr talman! Norrbotten har länge nog plågats av arbetslöshet, kriser och befolkningsutflyttning. Och bilden av Norrbotten har ofta blivit ett län i ständig kris, med omätliga krav på statligt stöd. I massmedia har de svarta och dystra rubrikerna dominerat.

Trots de många och ibland till synes oöverkomliga problemen finns det en vilja i Norrbotten att kämpa vidare. Insikten om småföretagens betydelse växer. Storskaligheten har haft sin tid. Nu måste vi forma en framtid byggd på småföretag, kombinationsnäringar, levande jord- och skogsbruk, balans

mellan kust och inland samt mellan tätort och glesbygd, gemensamma tag av de fackliga organisationerna och näringslivet samt en ekonomisk politik som värnar om småföretagandet. Vi måste bli fler som inser att företag, småbrukare, småföretagare eller andra yrkesutövare i glesbygden är lika värdefulla beståndsdelar i näringslivet som industrijobb i en statlig industri vid kusten.

Till sist vill jag framhålla att centern tror på Norrbotten och vill skapa en positiv framtid för människorna i länet. För oss är det en utmaning att försöka lösa länets problem, och vi är också övertygade om att med rätta instrument skall det lyckas. Men då behövs det en politik för utveckling i stället för avveckling.

Trots alla problem måste det finnas en positiv framtid om vi använder de rätta politiska instrumenten. Det brukar alltid vara som mörkast strax före gryningen!

Herr talman! Jag ber till sist att få yrka bifall till samtliga de reservationer som centerns utskottsledamöter undertecknat och som berör utskottsbetänkandena om Norrbotten.

I detta anförande instämde Arne Fransson och Börje Hörnlund (båda c).

Anf. 39 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Arbetsmarknaden i Norrbotten är bekymmersam. Den öppna arbetslösheten är ungefär dubbelt så hög som riksgenomsnittet. Därför är också behoven av särskilda insatser i vårt nordligaste län mycket viktiga. Men inte bara det svåra läget på arbetsmarknaden bidrog till att det ställdes förhoppningar på regeringens proposition 120, som presenterades för riksdagen för några veckor sedan. En orsak till förväntningarna var att man på socialdemokratiskt håll hade ställt i utsikt att det nu skulle bli något nytt och mycket kraftfullt, och dessutom skulle insatser göras som radikalt skulle förändra och förbättra situationen i Norrbotten. Jag tror att man skall känna till bakgrunden om man skall kunna förstå den stora besvikelse som befolkningen i Norrbotten har gett uttryck för.

Jag skall också säga att även vi i folkpartiet med spänning såg fram mot vad regeringen skulle komma med. Folkpartiet, som medverkat under hela regeringsperioden 1976–1982 och som dessutom haft ansvaret för arbetsmarknadspolitiken, hade ju fått riksdagens stöd för att en rad insatser skulle göras för att öka förutsättningarna för en positiv näringsutveckling i Norrbotten.

Låt mig bara nämna den stora Norrbottenspropositionen på våren 1979, det s. k. miljårdpaketet, som i sitt innehåll tog fasta på satsningen på både en differentiering av arbetsmarknaden och ett flertal nya grupper. Små företag i olika branscher med möjligheter till jobb också för kvinnor borde utvecklas. Propositionen förde fram ett helt batteri av åtgärder som låg i linje med både differentiering och decentralisering. Och förslagen stod i bjärt kontrast till det överreklamerade men nyss havererade socialdemokratiska Stålverk 80.

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Jag tror också att de flesta i denna kammare känner tacksamhet över att de uppblåsta planerna kring det gigantiska stålverket kunde punkteras. Norrbottenspaketet 1979 blev i hög grad banbrytande och stilbildande.

Fortfarande finns det anledning att känna djup oro för sysselsättningen i Norrbotten och för människornas möjligheter att bo kvar i sin hembygd. Och den fråga som ställdes inför årets behandling av Norrbottensfrågorna var: Skulle regeringen kunna förverkliga sina vallöften till Norrbotten med några nya idéer? Nu ser vi resultatet. Nyheterna är tunnsådda. De extraordinära insatser som enligt regeringen och utskottsmajoriteten måste sättas in letar man förgäves efter. Det extraordinära ligger möjligen i att det starkt betonats att förslagen har utarbetats inom partikansliet snarare än i regeringskansliet. Propositionen sägs följa de fem stegen i den s. k. socialdemokratiska utvecklingsplanen. Inget av stegen innebär något väsentligt nytt. Uppdelningen tjänar nog närmast ett kosmetiskt syfte att ge intryck av nytänkande och handlingskraft. För det är ändå så att de konkreta åtgärdsförslagen ansluter sig till riktlinjer som slogs fast av riksdagen redan 1979.

Mot bakgrund av att svårigheterna är oerhört stora alltså i Norrbotten är vi från folkpartiets sida beredda att kraftigt satsa på att stötta arbetsmarknaden i detta län. Låt mig erinra om att under en femårsperiod under andra hälften av 1970-talet medverkade de regeringar som folkpartiet ingick i till att drygt 15 miljarder kronor i olika former lämnades i statligt stöd. Det kan vara en nyttig information, med tanke på den anslående presentation som de 4 miljarder kronor som nu skall utgå under en treårsperiod har fått i den socialdemokratiska propagandan. På några punkter menar vi att regeringen borde ha gjort annorlunda, och vi har en annan uppfattning om hur de resurser som ställts till förfogande bör utnyttjas.

Låt mig begränsa det till ett par områden där vi särskilt menar att våra förslag är bättre än regeringens. Regeringen vill sänka arbetsgivaravgiften för hela Norrbotten med 10 procentenheter. Här går man alltså vidare på vad mittenregeringen och riksdagen bestämde sig för redan för ett år sedan, då de fyra inlandskommunerna Jokkmokk, Gällivare, Kiruna och Pajala fick en reduktion av arbetsgivaravgifterna. Då infördes sänkningen med det klara motivet att satsningen skulle göras där problemen var som störst. Om vi nu följer regeringens förslag detta år betyder det att dessa kommuner på nytt får ett relativt försämrat konkurrensläge. Det kan vi inte ställa upp på. Vi vill i stället öka avgiftssänkningen för inlandskommunerna med ytterligare 10 procentenheter till sammanlagt 20 %. Genom att denna lättnad för arbetskraftskostnaden begränsas till de områden som har det svärast innebär det dessutom totalt en lättnad på statsbudgeten. Regeringen ger i propositionen inte besked om vilka verksamheter man avser att stödja genom den avgiftsminskning man föreslår. Från folkpartiets sida menar vi att all icke-offentlig verksamhet, både existerande och nyttillkommande, skall ha den här avgiftsreduktionen. Alla försök till begränsningar leder bara till betydande administrativa problem och byråkratisk tungroddhet.

Länsstyrelsen i Norrbotten har i år ett ramanslag på nära 30 miljoner att använda för sysselsättningsfrämjande åtgärder. Vi tycker att det anslaget

används på ett mycket bra sätt till olika insatser för glesbygden. Det står ingenting i propositionen om huruvida det här anslaget skall finnas i framtiden. Vi tycker det är till en väsentlig, för att inte säga ovärderlig nytta att ha ett sådant obundet ramanslag hos den regionala myndigheten och föreslår därför att medlen till de särskilda regionalpolitiska insatserna räknas upp med 25 milj. kr. till 225 milj. kr. och att det klart sägs ifrån att de här 25 miljonerna skall ges som ett ramanslag till länsstyrelsen för särskilda, snabba insatser.

Låt mig f. ö. få påminna kammaren om att de 200 milj. kr. som socialdemokraterna har föreslagit skall jämföras med de 160 milj. kr. som folkpartiet föreslog 1979 och som då fick riksdagens stöd. Uppräkningen är alltså inte större än att den har ätits upp av inflationen. Det är därför, herr talman, som jag menar att den socialdemokratiska utskottsmajoriteten nu borde vara – men framför allt i valrörelsen borde ha varit – litet ödmjukare. Enligt den socialdemokratiska propagandan har man under sin tid i opposition ofta förnekat verkligheten, att det skulle ha varit en svår lågkonjunktur, att vi haft energikriser, att strukturproblemen varit svårare än någonsin. Socialdemokraterna har försökt få svenska folket att tro – och har delvis lyckats – att tillväxten från 1960-talet skulle återvända automatiskt bara Sverige fick en socialdemokratisk regering. Medlet skulle vara den plan för utveckling som socialdemokraterna säger sig ha utarbetat för att rädda Norrbotten.

Här står propositionen i bjärt kontrast till sådana tankar. Det är ett återtåg till verkligheten som för många av dem som trodde på det socialdemokratiska propagandabudskapet måste kännas mycket smärtsamt.

Herr talman! Även om jag rest invändningar mot en del inslag i propositionen, så är den i sin kärvhet ändå klart realistisk. Vi hade önskat en annan "mix i blandningen" men ser ändå med tillfredsställelse från folkpartiets sida att man så väl följer upp en tidigare politik – låt vara att socialdemokraterna i opposition förnekade nyttan av vad som då gjordes. Man påstod ofta att det var fel tänkt, att det var inget eller mycket litet som kom Norrbotten till godo. Men propositionen är ändå ett erkännande i efterhand av att det som påbörjades under tidigare regeringsperioder var rätt tänkt. Det följs upp väldigt mycket på åtgärdssidan, och det görs uppenbara försök att följa upp propositionen och riksdagsbeslutet från 1979.

Det är ett erkännande i sak som propositionen ger en tidigare förd politik när det gäller att satsa på långsiktiga insatser, på en breddning av olika näringar och företag, på en utbyggnad av forskning och projektering, på en satsning på regionala instanser för att sätta i gång nya verksamheter. Det är bra. Detta får inte skymma det faktum att propositionen i väsentliga delar ändå skulle kunnat förbättras och förstärkas under utskottsbehandlingen.

Utskottsmajoriteten har inte varit beredd att frångå regeringsförslaget, inte ens på den punkt där vi föreslagit förstärkta insatser för åtgärder i glesbygden om 25 milj. kr. extra för länsstyrelsens hantering.

På en annan punkt finns det anledning att vara överraskad. Det gäller socialdemokraternas underkännande av arbetsförmedlingsorganisationen i

länet. Det borde ha varit naturligt att förstärka en lokalt fungerande arbetsförmedling som skulle kunna aktiveras och förstärkas och verka i samråd med LKAB. Men här tror jag att socialdemokraternas lidelse för extra och särskilda organ och okänsligheten för ökad byråkrati kan motverka det syfte man är ute efter. Här har folkpartiet och centern reserverat sig till förmån för att förstärkningen med fördel kunde ha skett inom den ordinarie organisationens ram. Det är att beklaga att moderata samlingspartiet på den här punkten har solidariserat sig med socialdemokraterna.

Herr talman! Låt mig summera. Folkpartiet anser att det är nödvändigt med starka insatser för Norrbotten – de traditionellt regionalpolitiska, men också särskilda insatser.

Vi menar dock att man starkare än regeringen bör satsa på de särskilt utsatta kommunerna, dvs. främst i inlandet och i norra delarna av länet. Till skillnad från regeringen vill vi ge en extra resurs för att man inom länet skall kunna fördela medel till åtgärder i glesbygden. Vi menar dessutom att de stora insatser som behövs för vårt största och nordligaste län kräver särskilda och stora insatser av både personella resurser och statliga pengar. Men det är viktigt att det sker i så obyråkratiska och smidiga former som det över huvud taget är möjligt. Därför vill jag, herr talman, yrka bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkande 24 med undantag för de delar där folkpartiet i utskottet reserverat sig, där jag yrkar bifall till de reservationer som jag har ställt mig bakom.

Anf. 40 JÖRN SVENSSON (vpk):

Herr talman! Riksdagen befinner sig i dag i en något märklig situation. Den skall godkänna att Norrbottens län tillförs 4 miljarder i ekonomiskt stöd. När det har skett kommer Norrbotten att ha färre fasta arbeten än tidigare. Länet kommer att ha större arbetslöshet och mer sociala problem.

Det måste finnas ett grundläggande fel i sättet att angripa problemen när man får sådana resultat. Vi skall nu bevilja 4 miljarder att utgå under en treårsperiod. Under samma period kommer arbetslösheten i Norrbotten att kosta mellan 5 och 6 miljarder i offentliga utgifter.

Så kan det inte fortsätta. På något sätt måste vi söka oss fram till en ny och förutsättningslös värdering och analys av Norrbottensproblemet. Man kanske måste dra slutsatsen, att problemet aldrig kommer närmare sin lösning, såvida man inte vidtar åtgärder som bryter de hittillsvarande ramarna för ekonomins och samhällets organisation och sätt att fungera.

Ännu för 100 år sedan var Norrbotten en utmark till Sverige, en väldig glesbygd, slutet i sig själv i ett liv av fattigdom och köld, som bröts bara någon gång då försenade spannmålsleveranser anlände söderifrån under de återkommande svältåren.

1890-talet blev ett ekonomiskt genombrott. Industrialiseringen i Tyskland och i England krävde mer råvaror. Norrbotten hoppade över flera steg i industrialiseringen och trädde in i världsekonomin som en råvarukoloni.

Denna koloniala ekonomi byggdes sedan upp utan att det övriga samhället riktigt följde med. Den efterfrågan som skapades genom råvaruutvinningen

bildade aldrig grund för någon regionalt förankrad tillverknig. Den flöt ut till andra delar av landet. Konsumtionsvaror och utrustning importerades till regionen.

Samhällsapparaterna var otillräckliga och sent utvecklade. Hela samhällsstrukturen kom på sned.

Råvarunäringarnas långvariga framgångar dolde alla dessa problem under lång tid. Det utvecklades en kanske oproportionerlig tro på att dessa näringar aldrig kunde rubbas, att de var pålitliga välståndsskapare. Man glömde de väldiga luckorna och svagheter i samhällsstrukturen i stort.

Nu går råvarornas gyllene tid mot sitt slut. Basen rämnar, och man har inget att sätta i stället. Därmed hotas också underlaget för den enda del av ekonomin som hittills kunnat modifiera den koloniala problematiken, nämligen den offentliga sektorn. Traditionellt höga födelsetal och en ung befolkning får arbetslöshetsköerna att bli längre och alltmer kroniska. Regionen sjunker.

Detta håller inte. Man måste bryta den koloniala traditionen. Man måste upprätta det som Norrbotten fått sakna under nästan 100 års skev och ensidig industrialisering. Man måste kraftigt förstärka de samhällsapparater som kan ge arbete och en mer allsidig struktur.

Regeringens Norrbottensproposition har den bristen att den inte griper sig an med problemet. Stödet riktas i alltför hög grad som ett slags katastrofstöd inför råvarunäringarnas kris. Det är, sagt med en viss tillspetsning, ett avvecklingsstöd snarare än ett utvecklingsstöd.

Vi förstår från vpk:s sida att regeringen känner sig pressad av budgetläget och har svårt att föra regionalpolitik. Det är nog inte sista gången vi får konstatera att regionalpolitiken sitter trångt. Vi förstår att man känt sig tvungen att hasta fram ett kortsiktigt åtgärdsprogram för att man varit under press från en stark opinion och ett betydelsefullt väljarunderlag i Norrbotten.

Men för den skull får man inte drabbas av den desperation som det visar, när man vill lägga ner driften i Svappavaara. Det är att tillskapa nya svåra ekonomiska och sociala problem i malmfältområdet, innan man har någon motverkande faktor att sätta in.

Och ett än mer markerat uttryck för kortsiktighet och desperation är sänkningarna av socialförsäkringsavgifterna.

Vi vill från vpk säga att det är en farlig väg som regeringen slår in på i detta avseende. Det är ett allvarligt avsteg från hävdvunnen arbetarrörelsepolitik. Det är att lägga sig på knä för de privatekonomiska krafter som i 100 år visat sitt ointresse och sin oförmåga att utveckla Norrbotten.

Vpk är motståndare till en sådan politik. Vi skall inte här i landet börja dika ut och dränera socialförsäkringssystemet, denna viktiga källa till finansiellt sparande. Vi skall inte bjuda ut förmåner som aldrig kommer att utnyttjas av några andra än en samling ekonomiska äventyrare, vilkas eventuella verksamheter inte skulle få en normal kostnadsstruktur och som inget har att tillföra malmfältens befolkning. Det är att falla offer för det borgerliga tänkandet. Det borgerliga ekonomiska tänkandet har ju just den

egenskapen att det tror att ekonomisk utveckling är en funktion av företags separata handlande. Det handlar enligt det borgerliga tänkandet om att stimulera företag med förmåner och lättnader, att skapa marknadsmässiga förhållanden som är attraktiva. Den moderna teorin för ekonomisk utveckling och underutveckling har sedan över 20 år fullständigt skjutit sönder sådana orealistiska och ovetenskapliga föreställningar.

Ekonomisk utveckling är inte ett spel av marknadsmässiga förhållanden, den är en strukturellt betingad process. Privatkapitalet håller sig alltid erfarenhetsmässigt undan från regioner med den speciella, sneda, historiska struktur som råder i Norrbotten, och dess undanhållande gör strukturen än snedare i en självförstärkande process.

Det är denna process som måste brytas, och den kan inte brytas av någon annan kraft än samhällets organisation. Samhället måste gå i spetsen för att medvetet och långsiktigt förändra strukturen.

Vpk har med sina förslag till följd av propositionen velat ge en annan tonvikt åt Norrbottenspolitiken även i detta första skede.

Vi har i vårt förslag sökt hålla oss inom samma ungefärliga kostnadsram som regeringsförslaget. Men vi vill ha en annan inriktning. Vi vill inte lägga pengar på att försvaga socialförsäkringssystemet. Vi vill att malmfältens hotade ekonomi i stället skall ges tillskott genom en i samhällets regi uppförd, på regionala råvarutillgångar vilande stor handelsgödselabrik.

Vi vill inte lägga ner driften i Svappavaara. Vi vet att man först dels måste göra ansträngningar för att komma in på marknader, t. ex. den ungerska, som antas få underskott på malm, dels måste se vad som kan göras när de stora europeiska stålproducenternas långtidsavtal med utomeuropeiska gruvföretag inom kort går ut.

Vi inser till fullo att basnäringarna i sin gamla form i Norrbotten aldrig kommer att återfå sin tidigare ställning. Men man kan försvara dem genom att utveckla, differentiera och förfina. Man kan hindra att arbetslöshetsköerna växer, även om storhetstiden kanske är slut.

I februari i år lade fackföreningarna inom SSAB fram ett investeringsprogram för regeringen, innebärande insatser på ett flertal produktområden i Luleå. Vi vill se detta program genomfört. Det är ett bättre sätt att använda pengar än att strö ut förmåner åt privatföretag, som bara är ute för att göra snabba vinster.

Vpk kommenterar i en reservation förslaget att flytta rälstillverkningen från Domnarvet till Luleå. Utskottsmajoriteten vill i princip genomföra flyttningen men menar att det får ankomma på regeringen att återkomma med förslag rörande tidpunkt och medel för kostnader.

Norrbotten behöver alla arbetstillfällen det kan få, och för vår del skulle det inte vara svårt att ställa upp när det gäller rälsverket. Men vi vill allvarligt varna för att ställa denna fråga på det sätt man hittills gjort. Här skall Luleå tänkas få några dussin fler arbeten. Men samtidigt skall en verksamhet som sysselsätter mellan 150 och 200 i Dalarna bort.

Så kan och får man inte bedriva regionalpolitik. Man får inte sätta upp en arbetargrupp mot en annan på det sättet. Man får inte skapa en sådan

motsättning mellan två drabbade bygder. Man får inte skapa splittring, när enighet och solidaritet behövs bättre än någonsin.

Därför vill vi att regeringen skall få en uppmaning av riksdagen att hantera rälsverksfrågan på ett sätt som innebär att vad en arbetargrupp vinner inte skall ske på en annans bekostnad. Flyttar man rälsverket – och det tycker vi i och för sig är en motiverbar åtgärd – måste man ge Borlänge andra i SSAB:s strukturplan förutsatta investeringar. Låter man rälstillverkningen i Borlänge löpa ytterligare ett antal år, måste man å andra sida då ge Norrbotten andra investeringar. Den kommande regeringspropositionen måste utarbeta en sådan samlad lösning. Vi har inte råd att under trycket av den tilltagande ekonomiska krisen uppge någon del av arbetarsolidariteten.

Vad vpk föreslagit är fortfarande modifieringar – och inte så mycket mer – av Norrbottens ekonomiska struktur. På sikt måste en annorlunda ekonomi byggas upp. Detta förutsätter två ting. För det första är det helt orealistiskt att tro att någon annan än samhället skall kunna svara för detta. För det andra kan den inte byggas på en ensidig exportfilosofi. Den måste till större del än nu grundas på regionens och nationens egen marknad och efterfrågan. Annars konserveras Norrbottens ensidiga struktur ytterligare.

Vad vi i detta sammanhang inte tagit upp, men som något längre fram blir nödvändigt, är ett program för fördjupning och förstärkning av den offentliga sektorn i Norrbotten. Den är en drivkraft i en sundare ekonomisk struktur, en barriär mot arbetslöshet och en garant för en någorlunda fungerande social och regionalekonomisk miljö.

Det är lätt att se att regeringens förslag till större delen är nödfallsåtgärder. De ändrar inget i det som i grunden behöver ändras för att Norrbotten skall komma ur sin depression. Vi förstår från vpk:s sida bakgrunden till att regeringen sitter trångt. Vi förstår rädslan för budgetläget. Men vi vill – utan att för den skull hugga socialdemokraterna i ryggen – ändå ställa några kritiska frågor:

Om ni har råd att börja tumma på socialförsäkringssystemet, varför har ni då inte råd att planera för ett samhälleligt investeringsprogram som på sikt kunde bryta den regionala underutvecklingen?

Om detta svaga förslag är vad ni tänker er för Norrbotten, vad skall det då bli för de övriga skogslänen, där problemen sannerligen inte är mindre?

Och slutligen: Hur skall regionala problem kunna bekämpas, så länge ett mål för den ekonomiska politiken är att hålla tillbaka den inhemska efterfrågan? Är inte rädslan för den offentliga upplåningen alltför överdriven, och vore det inte bättre att låna till ett utvecklande samhälleligt investeringsprogram, som kan bryta skogslänens ensidiga och krisalstrande struktur, än att som nu tvingas låna för att betala de utgifter för en alltmör kronisk arbetslöshet som följer av det ekonomiska systemets kris? Är det inte dags för en omprövning av den Feldt-Eklundska budgetfilosofin? För får den fortsätta att vägleda, då hotar det stora raset i Norrbotten. Flyttningsvågen kommer att upprepas – i den mån det nu finns något att flytta till, vilket man som sydsvensk riksdagsledamot med den omgivning som omkring sig kan ha sina tvivel om.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till vpk:s samtliga reservationer.

Anf. 41 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu uppsatts om detta sammanträdes fortsättning kl. 19.30 efter sedvanlig middagsrast.

Anf. 42 FRIDA BERGLUND (s):

Herr talman! Den salva som Anders Högmark sköt mot socialdemokratin sopar inte undan de spår som moderaterna lämnat efter sig från den tid då de var i regeringsställning. Jag säger det, eftersom vi inte med den politik som moderaterna vill realisera löser de problem som Norrbotten har i form av ökad arbetslöshet och utslagning.

Det har sagts att förväntningarna var stora på det förslag som skulle läggas fram beträffande Norrbottens utveckling. Det är alldeles riktigt, och anledningen till förväntningarna var det läge som de sex borgerliga regeringsåren hade försatt vårt land i. Det var inte några speciella löften, utan människornas vardagssituation, som gjorde att man hoppades att något skulle hända.

Inledningsvis vill jag citera två personer som båda har erfarenhet av och ett djupt engagemang i Norrbottens utveckling.

Den förste viftade med propositionen om "Utveckling i Norrbotten" och sade: "Det här är det viktigaste som skrivits om Norrbotten under decennierna."

Den andre uttryckte sin förvåning över att den socialdemokratiska regeringen visat en sådan handlingsförmåga att den på så kort tid kunnat få fram en samlad insats för länet.

Många människor som brottas med arbetslösheten och alla de sorger och bekymmer i olika former den för med sig, känner en tillförsikt och även en tacksamhet därför att "det börjar hända något i kanslihuset", som en uttryckte det. För den socialdemokratiska regeringen var det självklart att se till att ett helt län inte drabbas av kaos. Lika naturligt är det för oss att framföra ett enkelt tack för det arbete som lagts ned, så att vi i dag kan ta ställning till en stor del av de förslag som socialdemokraternas och LO:s utvecklingsplan för Norrbotten innehåller. Det kommer emellertid att krävas år av målmedvetet arbete på alla nivåer innan vi ens kommer upp till den situation som länet hade 1976.

Jag vill citera följande ord ur statsministerns inledning: "Norrbottens län har under decennierna lämnat viktiga bidrag till vårt lands utveckling." "Råvaran från skogarna i länet har gett vårt land miljardvärden i exportinkomster."

Det är första gången som man i en proposition i klartext uttrycker att Norrbotten är en nationalekonomisk tillgång och inte en provins som är en belastning för andra delar av landet.

Herr talman! En granskning av utskottsbetänkandet med sina 43 reservationer visar att de borgerliga partierna inte har vart för sig några egna

samlade planer för hur utvecklingen skall vändas. Ändå mindre kan de enas om gemensamma insatser. De är ganska tomhänta. Moderaterna, som ger sken av att vara på bettet i år, fattade i söndags, den 8 maj, i Norrbotten beslut om att utarbeta ett program för Norrbotten, enligt lokalradion. Det enda som de borgerliga har kunnat enas om är påståendet om att utvecklingsplanen och propositionen inte överensstämmer. Jag tycker att detta är ett fattigdomsbevis. Jag återkommer till detta litet längre fram.

Norrbotten har under de senaste 25 åren genomgått en rad strukturförändringar, som lett till att delar av länet hamnat i en bestående sysselsättningskris.

Först hade vi 1960-talets strukturförändringar inom jord- och skogsbruket, en företeelse som kom ganska sent i Norrbotten. Nedgången var så kraftig att även den totala sysselsättningen i Norrbotten minskade under 1960-talet. Eftersom vi då hade stora födelseöverskott och en mycket ungdomlig befolkning som efterfrågade sysselsättning, ledde detta till en stor utflyttning. Efter en kort återhämtning i början av 1970-talet har vi nu åter drabbats av strukturkriser inom det som är basen och ryggraden för Norrbottens industriella liv, dvs. inom basnäringarna malm-, stål- och skogsindustrin. Dessa påfrestningar är ännu inte övervunna, även om vi hoppas att omstruktureringen inom stålindustrin och skogsindustrin är avslutad för vår del den här gången. Problemen fokuseras nu i hög grad på malmen och på den brist på industrisysselsättning över huvud taget som kännetecknar inlandet.

Norrbottens problem skiljer sig väl till sin art och kvantitet från förhållandena i andra skogslän, bl. a. genom att staten äger 70 % av industrin. Det innebär att många har synpunkter när det gäller att ägaren gör investeringar för att industrin exempelvis skall vara konkurrenskraftig. Staten har ett ägaransvar. Att vinsten kommer samhället till godo råder det inga delade meningar om, men när ägaren gör sina naturliga investeringar räknas det som stöd till regionen. Det kan upplevas som dubbeltydigt ibland.

De här stora sysselsättningsproblemen har medfört att Norrbotten under hela den tidsperiod jag berört – 1960- och 1970-talen – har varit högt prioriterat i arbetsmarknads-, regional- och industripolitiken. Man har gjort extra insatser ibland, och i det sammanhanget måste jag dela ut en liten blomma till folkpartiet, som i regeringsställning våren 1979 gjorde en insats, vilket också Elver Jonsson tog upp. Den var välkommen, men redan då sade vi att den var otillräcklig.

Arbetarrörelsen i Norrbotten har under de senaste åren aktivt arbetat med att ta ett samlat grepp på sysselsättningsproblemen. I det arbetet har en stor del av länets befolkning deltagit: alla fackliga organisationer, skolor, studiecirklar, syjuntor. På kurser och konferenser har förslag och idéer diskuterats. Jag vill också påstå att detta arbete i stor utsträckning bidragit till att människorna efter Stålverk 80-kraschen inte gripits av desperation. Vi antog en plan för sysselsättningen i början av 1982. Det är denna plan som nu ligger till grund för propositionens och utskottsmajoritetens förslag. Sedan

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

planen antogs har utvecklingen och förutsättningarna förändrats och blivit betydligt sämre än de var då. Bl. a. har vi hela problemet med malmkonjunkturen, som självfallet har påverkat utformningen och förslagen. Dessutom hade vi en borgerlig regering, som inte hade förmågan att samla sig till några insatser för att klara konjunkturen, branschproblemen och sysselsättningen.

Även om inte allt i planen redan nu har kunnat följas upp med konkreta förslag i detalj, känns det mycket tillfredsställande för en som deltagit i planens tillblivelse på länsnivå att nu i riksdagen få tala för dess förverkligande.

Vpk vill i en reservation ha en annan plan. Det har också Jörn Svensson framfört här. Det skulle emellertid försena de åtgärder som behöver vidtas nu, och det kan inte accepteras av utskottsmajoriteten. Jag vill säga till Jörn Svensson att det verkligen är bråttom; vi har inte tid att utreda mer utan måste göra något med detsamma. Detta förslag övervägs också i andra former, exempelvis i länsstyrelsen och malmfältsutredningen. Och jag tror att den fortlöpande planering som vi har kommer att aktualisera en del av de förslagen.

De borgerliga vet inte vilket ben de skall stå på, t. ex. i reservation 1. Där tar de upp det förhållandet att utvecklingsplanens samtliga förslag inte återfinns i propositionen. Det beskrivs dels som ett utslag av ökad realism, dels som ett löftesbrott. Det är inget av detta som stämmer. Realister har vi alltid varit, och utvecklingsplanen är långsiktig och kan inte genomföras på en gång. Det finns anledning att återkomma till det i andra sammanhang. Av debatten har också framgått att alla borgerliga representanter varit väldigt oroliga för våra vallöften. Sina egna löften talar de väldigt tyst om. De redogör inte för sina egna alternativ. Jag tycker att det hade varit tacknämligt om man fått en sådan redogörelse.

Jag var ute med den s. k. rullande valbyrån i Norrbotten i sex veckor. Jag lovade inte mycket utan redogjorde för hur vi såg på situationen. Jag sade: Rösta på mig, så får vi en ny regering. Människorna fick själva göra sin bedömning av vad som hade utträttats i landet under 44 socialdemokratiska regeringsår, och vad som hade hänt under de sex borgerliga regeringsåren. Min ödmjukhet, som Elver Jonsson efterlyste, bestod i att uppmana människorna att göra egna bedömningar, och det gjorde de. Jag ansåg att de var kapabla att göra det.

Moderaternas reservation 3, om förutsättningarna för sysselsättningspolitiken, kräver sin egen mätta. En del har Anders Högmark redan berört. Man tar upp de allmänna ekonomisk-politiska förutsättningarna för näringslivets utveckling. Vi delar uppfattningen att det skall drivas en ekonomisk politik som främjar näringslivets utveckling. Men vi ställer inte upp på moderaternas förslag. De har visat sig förödande för Norrbotten under de borgerliga regeringsåren.

Jag vill helt stillsamt konstatera att vi efter sex månaders socialdemokratiskt regeringsinnehav förefaller att vara på väg att ästadkomma det moderaterna i regeringställning aldrig klarade av. Slutsatsen för Norrbotten

måste bli att de allmänna förutsättningarna för näringslivets utveckling redan nu är bättre än vad de har varit under större delen av den borgerliga regeringsperioden.

Vi ser t. ex. att skogsindustrin har stärkt sin ställning i länet, sågverken har ökat sin export kraftigt – det är devalveringens positiva effekter. SSAB har gjort en enorm upphämtning och går med vinst. Den öppna arbetslösheten är 1 000 personer färre än i september 1982. Moderaternas politik skulle ha inneburit att vi exempelvis hade haft 3 000 fler öppet arbetslösa i dag än vad vi har.

Moderaterna tar upp det förhållandet att Norrbotten har den högsta andelen anställda inom statlig industri. När man läser reservationen på denna punkt och hör Anders Högmark får man en förnimmelse av att ägarförhållandena är avgörande för om företaget går med vinst eller förlust. Jag vill bara påminna om att exempelvis LKAB har varit ett vinstföretag. I slutet av 1960-talet och i början av 1970-talet debatterades mycket och livligt i riksdagen, på högerns initiativ, att LKAB:s aktier skulle säljas till privata personer. En forskare vid högskolan i Luleå har redogjort för LKAB:s vinster, och han säger att hade vinsterna använts efter konservativt mönster till aktieköp, skulle LKAB vara ägare till hälften av Sveriges näringsliv. Det låter inte illa det.

När det gäller påståendet att många viktiga arbetare och företag i Norrbotten torde ha offrats på den solidariska lönepolitikens altare skulle jag vilja att Anders Högmark redogör för vilka företag det är moderaterna tänker på. Det är faktiskt så att vi inte har haft många industrier att lägga ner. Bristen på små och medelstora industrier är och har varit vår akilleshäla. Genom de förslag vi nu diskuterar kan vi förändra situationen på sikt. Där går moderaterna emot alla våra förslag.

Det är också orimligt att påstå att löneläget är det som avgör om företag etablerar sig i Norrbotten eller inte. Pajala kommun har exempelvis landets i särklass största arbetslöshet, och även den lägsta medelinkomsten. Trots sysselsättningsstöd med ca 130 000 kr. på sju år – en subvention till företagen – finns det väldigt få företag som nappar på erbjudandet.

Jag vill också något kommentera centerns reservation nr 6, som tar upp befolkningstalen. Det verkar som om centern hade fastnat och funnit att det centrala i regionalpolitiken är befolkningstal och flyttning. I reservationen uttalas att socialdemokraternas politik kommer att medverka till en ny förödande avtappning av befolkningen. Jag tycker att ett sådant påstående borde förpliktiga till att föreslå åtgärder för att uppnå en annan utveckling än den som kan åstadkommas med att markera att planeringsnivån i form av befolkningstal för Norrbotten skall ligga kvar på nuvarande nivå samt yrka avslag på förbättrat flyttningsbidrag.

I övrigt kan man inte säga att centerpartiets förslag till åtgärder avviker från vad utskottsmajoriteten förordar på ett sådant sätt att det skulle ändra på förutsättningarna att nå regional balans.

Centerpartiet misstolkar ständigt syftet med flyttningsbidraget. Man menar att det är en stimulans till flyttning. Men det är inte flyttningsbidragets

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

syfte, och det finns heller ingenting i statistiken som tyder på att det fungerar så. Antalet människor som flyttar med flyttningsbidrag har hållit sig ganska konstant kring eller strax över 20 000 sedan början på 1970-talet. Antalet har i regel varit något större under år med stor efterfrågan på arbetskraft och något mindre under lågkonjunktur. Däremot finns det inget som tyder på att värdena skulle ha varit särskilt låga de år då centerpartiet haft regeringsmakten. Med den inställning och betydelse centern ger flyttningsbidragen, borde man ha rätt att vänta sig att det skulle ha varit så.

Självfallet är flyttningshjälp inte den första åtgärd en arbetsförmedlare vidtar för att hjälpa en arbetssökande. Det är först när arbetsmarknaden inom pendlingsavstånd inte räcker till som flyttningsbidrag kan bli aktuellt. Låga flyttningsbidrag leder inte till mindre utflyttning. De leder troligen bara till att den som flyttar får en sämre ekonomisk start på den nya orten och därmed också svårare att finna sig till rätta där.

Låt mig sedan säga några ord om den andra frågan i detta sammanhang, inlösen av bostäder. Om de två ansökningar som finns utökas till fyra får man en ökning med 100 %. Men detta är ändå en mycket marginell åtgärd.

Inte mindre än 12 reservationer gäller utskottsmajoritetens tillstyrkan av regeringens riktlinjer om nedsättning av socialavgifterna med tio procentenheter i Norrbotten, som beräknas kosta 330 milj. kr. Regeringen kommer att lägga fram ett preciserat förslag under hösten, som riksdagen får ta ställning till då.

Vpk avvisar helt en nedsättning av socialavgifterna. Vi menar för vår del att en avgiftsnedsättning är väl värd att pröva som ett komplement till de selektiva stödinsatser som vi föreslår.

Vi föreslår också ett antal förändringar i förhållande till den utformning den borgerliga majoriteten beslutade om våren 1982. Vi vill uppnå ökad sysselsättning och föreslår därför att stödet skall utformas så att vi når detta mål. Det har påverkat urvalet av branscher som skall få nedsättning men också förslaget om att en särskild nedsättning skall lämnas för nytillkommande sysselsättning.

De borgerliga partierna föreslår bl. a. att icke-offentlig verksamhet skall omfattas av avgiftssänkningen. Även i detta fall måste vi göra prioriteringar, och därför kan vi inte stödja det förslaget. Vi menar att det är bättre att använda dessa medel till att delvis bekosta de ändringar vi i övrigt vill göra, dvs. eventuell extra nedsättning vid sysselsättningsökning och utökning av det område som skall omfattas av reformen.

Den andra huvudfrågan som tas upp i reservationerna är vilket område som skall omfattas av avgiftsnedsättning. Moderaterna vill ha en differentiering inom Norrbotten, folkpartiet vill ha nedsättning bara i inlandskommunerna och centern i stödområdena A och B.

Utskottsmajoriteten vill att sänkningen av socialavgifterna skall omfatta hela Norrbotten. Vårt skäl till detta är att vi uppfattar sysselsättningsproblemen i länet som så stora att hela länet bör få del av den generella stimulans som vi förordar. Norrbottens kustland skiljer sig markant från andra delar av landet. Det har inte återhämtat sig efter stålverkskraschen, och i länet finns

f. n. inte en enda arbetsmarknad som kan vara stöd exempelvis för inlandet.

När jag hörde Per-Ola Eriksson plädera mot ett stöd i kustområdet kom jag att tänka på den debatt om regionalpolitiska stödåtgärder som vi hade våren 1976. Från centerns håll sade man att kustlandet i Norrbotten inte skulle få regionalpolitiskt stöd. När centern sedan kom i regeringsställning praktiserade partiet sina teorier. Vi vet vad det innebar: redan första kvartalet 1977 fick vi en utflyttning från exempelvis Luleå kommun.

En avgiftsnedsättning som begränsas till inlandet riskerar att bli mindre effektiv. Den som då inte får sysselsättning tvingas att flytta söderut, och det är en sämre lösning än om man åtminstone någonstans i länet har en arbetsmarknad som dämmer upp utflyttningen från länet. Centerns förslag, och för den delen folkpartiets, riskerar att leda till större flyttningsrörelser än vårt förslag och framför allt till flyttning ut ur länet. Vi vill dessutom tillägga att den kraftiga generella stimulans som vi föreslår i kombination med nuvarande regionalpolitiska stöd likväl innebär en betydande prioritering av inlandet, exempelvis sysselsättningsstödet – 130 000 kronor under sju år. Det är någonting som inlandet har glädje av.

För att komma till rätta med problematiken i Svappavaara föreslås en särskild förhandlare med uppgift att förmå företag att göra etableringar där. Därtill blir Svappavaara samhälle s. k. frizon beträffande arbetsgivaravgiften under tio år.

LKAB:s driftstopp i Svappavaara har drabbat Kiruna kommun mycket hårt, men mest drabbade är ändå alla de människor som förlorar sina arbeten.

Arbetsmarknadsutskottet har besökt Svappavaara och haft samtal med lokala representanter för företaget, facket och kommunen. Vi har kunnat konstatera att människorna blir mycket trängda och har svårt att se någon väg ut ur problemen när samhällets enda arbetsplats slår igen. Brist på jobb i den egna regionen som helhet och långa avstånd innebär att det också är mycket små möjligheter till pendling.

Svappavaaraborna har drabbats i dubbel bemärkelse, dels av driftstopp, dels av riksmassmedias speciella intresse.

Intresset har inte fokuserats med hänsynstagande till den svåra situation som människorna befinner sig i utan man har sökt sensation.

Som exempel tar jag ett Magasinsprogram i TV. I programmet uppträdde "professionella massmediatyckare" som var importerade från en grannkommun. De hade ett språkbruk som jag försäkrar inte förekommer i dagligt umgänge människor emellan i Svappavaara – varken av fackliga representanter eller av andra.

Det finns två skäl till att jag tar upp detta i dag.

Det första skälet är att jag känner upprördhet över att människor som har tappat fotfästet i tillvaron och ser hela sin sociala trygghet hotad inte respekteras så pass mycket att de själva får föra fram sina synpunkter utan att de får någon sorts stand in som låter som rytande lejon och inte visar någon respekt för sina medmänniskor – inte ens vanlig hyfs.

Det andra skälet är att vi lever i ett samhälle som bygger på dialog mellan stat, kommun och arbetsmarknadens parter – över huvud taget på att människor kan och vill samarbeta.

Om människorna i en region framställs som omöjliga att ha att göra med, kommer det att drabba dem. Vem vill frivilligt bli utsatt för oförskämdheter?

Den framtoning som invånarna i Svappavaara fick är och kommer att vara en belastning för dem som skall förhandla om ersättningsjobb till Svappavaara.

Andra kommer att gå närmare in på problemet med Svappavaara och den eventuella fortsatta drift som vissa har föreslagit.

Anders Högmark frågade om jag skulle råda svappavaaraborna att flytta eller inte. Jag skulle vilja fråga Anders Högmark: Vart skall gruvarbetarna i Svappavaara flytta? Vilka jobb kan Anders Högmark erbjuda dem? Jag vet att en del har flyttat till Australien, men där kan man inte ta emot alla svappavaarabor. Alla har inte heller förutsättningar att klara en omflyttning så långt bort. Men sex års borgerligt regerande, där moderaterna och Anders Högmark har ett väldigt stort ansvar, har försatt många människor i Norrbotten i den situationen att de inte ens har någon valmöjlighet när det gäller frågan om att flytta. Vi kommer längre fram att diskutera regionalpolitiken, och då kommer alla län att passera revy med sina problem. Vilket råd har Anders Högmark att ge alla dem som blir arbetslösa om er politik blir verklighet?

Herr talman! På arbetsmarknadsutskottets andel har fallit att behandla det som gäller arbetsmarknaden, regionalpolitiken och företagens ökade konkurrenskraft, således steg ett i vissa delar och steg fem i utvecklingsplanen. I pengar räknat är det drygt 500 miljoner av de 4 miljarder som paketet innehåller. Min utskottskamrat Gustav Persson kommer att kommentera de övriga reservationerna, och mina partivänner i andra utskott kommer också att redovisa våra synpunkter.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till arbetsmarknadsutskottets hemställan i betänkandet 1982/83:24 på alla punkter och avslag på reservationerna.

Anf. 43 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Regeringen gör i sin proposition anspråk på att anvisa vägar för att långsiktigt lösa Norrbottens problem. Det är i och för sig bra att man försöker tackla problemen på det sättet, men då måste jag ställa några frågor i anslutning till detta.

Vad har socialdemokratin för mål med utvecklingen i Norrbotten? Är det att alla de människor som i dag bor i Norrbotten – för att anknyta till resonemanget om befolkningsramarna – under de kommande åren skall lämna arbetslöshetsköerna och komma in i fast produktivt arbete? Eller är det att skapa balans mellan arbetsutbudet och efterfrågan, nämligen att se till att de människor som inte kan få arbete i Norrbotten skall beredas tillfälle till det på annat håll?

Min första fråga är: Vad har socialdemokratin för strategi? Centern har

klart markerat att alla människor som i dag bor i Norrbotten skall med centerns politik räkna med att få ett fast arbete och lämna de otaliga kolumnerna i arbetsförmedlingens statistik. Var står socialdemokratin där?

När ger Frida Berglund människorna löftet att får socialdemokratin bara fullfölja sin långsiktiga strategi för Norrbotten så har alla ett jobb? Ni har ju givit löften tidigare. Moderata samlingspartiet har inte givit sådana löften. Vi tror inte på att man kan ställa ut sådana löften, och därför avstår vi från det.

Vilket råd ger Frida Berglund människorna i Svappavaara? Vilket råd ger jag dem? Ja, jag gör den bedömningen att kan man inte få ett arbete i Norrbotten, bör man söka sig dit där det finns arbeten åtminstone temporärt. Jag tror att det är mer ärligt av politikerna att ge ett klart besked. Annars uppstår lätt besvikelse, vilket man har sett klara spår av i dag.

Frida Berglund säger: Tänk, om LKAB hade köpt aktier för sina vinster, då hade man enligt uträkningar som gjorts köpt upp halva svenska näringslivet. Ja, om staten hade kunnat sköta LKAB litet skickligare under den socialdemokratiska majoritetesperioden i riksdagen på 1960- och 1970-talen, och man hade använt vinsterna till utveckling, hade kanske LKAB köpt in sig i det svenska näringslivet. Då hade kanske basen kunnat breddas för den enskilda sektorn och den industriella verksamheten i Norrbotten i stället för att pengarna pumpats från Norrbotten till södra Sverige. Man har hela tiden bedrivit, som Jörn Svensson uttrycker det, en form av kolonial ekonomi i fråga om Norrbotten.

Men som sagt. Frida Berglund, vilken är den socialdemokratiska målsättningen? Kan Frida Berglund lova att de människor som i dag bor i Norrbotten under de kommande åren skall få ett arbete, dvs. att hon ansluter sig till centerpartiets löften om att alla i Norrbotten skall få ett arbete?

Anf. 44 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Delar av Frida Berglunds anförande var anmärkningsvärda men också intressanta. Hon sade att socialdemokraterna inte ställde ut några stora löften i valrörelsen och att folk därför inte haft några förväntningar. Hur skall jag då tolka alla de annonser, flygblad, debattartiklar och andra inslag i valrörelsen som socialdemokraterna stod bakom? Det var löften om en offensiv politik.

Samtidigt är Frida Berglund nöjd med regeringens proposition, trots att den på punkt efter punkt avviker från löften i valrörelsen. Jag vill fråga Frida Berglund: Hur kan man som norrbottning vara nöjd, då regeringen föreslår ökade anslag för att flytta människor, för att lägga ned gruvdrift och annan verksamhet i malmfälten och för inlösen av egnahem. osv. Samtidigt påstår Frida Berglund att centern och de andra partierna inte har några alternativ eller är ovilliga att redogöra för vad de vill. Hon måste ha lyssnat dåligt, för i mitt anförande pekar jag på våra förslag: nej till flyttungsverksamheten och ja till ett fasthållande vid det nuvarande befolkningstalet när det gäller Norrbotten. Vidare säger vi ja till en förlängning av gruvdriften i

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Svappavaara. Vi vill också utveckla småföretagandet och den mindre och medelstora industrin samt utvidga glesbygdsversamheten. Vi väljer en ny strategi för att få fart på småföretagandet i Norrbotten.

Centern vill också öka anslaget till glesbygdsversamhet, och den saken är intressant. I fjol framförde nämligen Frida Berglund i den här kammaren kravet att glesbygdsbidragsstödet skulle höjas. Det finns också med i utvecklingsplanen. Då vill jag fråga: Var ni tomhänta i fjol, då ni drev kravet på ökat stöd till glesbygdsversamhet? Logiskt borde det förhålla sig på det sättet med tanke på Frida Berglunds resonemang.

Samtidigt avfärdar Frida Berglund vad som har gjorts. Jag tycker inte att det är ointressant att LKAB har rekonstruerats, att det satsats på en utveckling av ASSI, på en sänkning av malmfrakterna och på jordbruket och glesbygden. Detta är de intressanta, långtgående och offensiva satsningarna.

Befolkningstalet lämnar inte socialdemokratin någon ro. Jag hävdar emellertid att det är av intresse för ett glesbygdslän att inte fler människor lämnar länet. Under den tid som Frida Berglund och jag satt i landstingets hemsjukvårdsberedning var vi ju angelägna om att hålla befolkningstalet kvar vid samma nivå och upprätthålla vården i glesbygden. Många gånger stod vi inför situationen att ha för få människor att vårda. Jag tror inte, Frida Berglund, att det är riktigt att säga att vi har misstolkat er diskussion om ökningen av flyttningsbidraget. Jag uppfattar det här som ett tecken på att ni inte vill ställa er på länets sida på samma sätt som ni gjorde när ni befann er i oppositionsställning. Det hade varit viktigare att säga nej till flyttningsbidraget och öka satsningen på småföretagandet. Där ligger framtidsmöjligheterna för Norrbotten.

Anf. 45 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Utskottets värderade ordförande sade inledningsvis att det nu har börjat hända saker. Hon har träffat människor som känner tacksamhet över att den socialdemokratiska planen nu håller på att smälta samman med den proposition som riksdagen kommer att ta ställning till. Det är emellertid beklagligt att de uppblåsta planerna har fallit platt till marken. De var tydligen en realitet bara före valet.

Visst gavs det runda, för att inte säga hämningslösa, löften i valrörelsen. Det sades att det skulle ske både nya och stora saker i Norrbotten. När det gäller det nya blev det ju ingenting extra utöver denna speciellt partipolitiserade hantering av frågan. Beträffande beloppens storlek nämnde jag i mitt anförande att det under den tidigare perioden, omfattande 5–6 år, hade satsats 15 miljarder kronor på Norrbotten, medan det nu under en treårsperiod har satsats 4 miljarder kronor. Och beträffande glesbygdstödet vill ju inte socialdemokraterna satsa mer än vad som möjligen kan motsvara den penningvärdeförsämring som har ägt rum efter de tidigare regeringarnas satsningar.

Jag erkänner, herr talman, att jag när jag talade om yviga socialdemokratiska löften inte först kom att tänka på Frida Berglund. Det måste sägas till

hennes heder. Jag tror att Frida Berglund var både lågmäld och ödmjuk, när hon försiktigt for fram i sin valbuss. Men det hade varit riktigare om Frida Berglund hade sagt att gruvor nog kommer att läggas ned, att inlandskommunerna kommer att få en försämring och att arbetslösheten kommer att öka. Det hade naturligtvis inte varit lika publikknipande, men det hade varit mera uppriktigt.

Nu skall socialdemokratin i fem steg få Norrbotten på fötter igen. Ingen skall behöva flytta. I propositionen finns emellertid ingenting som garanterar detta. Det är möjligt att vi får besked från något av de närvarande statsråden, som ibland kan överraska genom att komma med nyheter. Vi ser med förväntan fram emot de inlägg som jag tror måste följa på denna debatt.

Sedan ett litet tack för blommorna. Först trodde jag att det var ett par blåklint, men det var förmodligen en ros, eftersom det stack ordentligt från stjälken när Frida Berglund sade att tidigare regeringar inte förmådde samla sig till konkreta förslag. Frida Berglund var också mycket nöjd med det förslag som nu kommer.

Jag uppfattade att Frida Berglund påstod att socialdemokraterna alltid har varit realister. Realismen innebär i det här fallet tydligen att man inte har något nytt att komma med och att de stora förstärkningar man har talat om uteblir.

Anf. 46 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall börja med att beklaga att replikordningen inte tillåter att jag hjälper Frida Berglund med att slå tillbaka den hycklande kritiken från de borgerliga. Det är en hycklande kritik som konsekvent blundar för det faktum att Norrbottens underutveckling är en produkt av den typ av distribution av produktionsfaktorer som framkommer ur det slags marknadsekonomi som de borgerliga talarna så intensivt förhårligar.

Jag skall be att till Frida Berglund i hennes egenskap av försvarare av den socialdemokratiska propositionen få ställa ett par konkreta frågor.

Den första frågan är: Är det klokt av er socialdemokrater, med den solida majoritet ni har och kan räkna med i Norrbottens län, att i det här läget lägga ner driften i Svappavaara?

Är detta, undrar jag också, klokt med tanke på att de stora tyska stålverken har visat intresse för att, i den situation som snart kommer att uppstå, också ta in i bilden eventuella erbjudanden om malmlleveranser från de svenska gruvorna? Är det klokt med denna nedläggning med tanke på vad Svappavaara ändå kan erbjuda av bra produkter i den vägen?

Den andra frågan är: Är det klokt av er att lägga ner flera hundra miljoner kronor på en sänkning av socialförsäkringsavgifterna?

Frida Berglund är rädd för att en del av vpk:s förslag skulle försena åtgärdsprogrammet för Norrbotten. Det gör de inte, eftersom våra förslag så att säga ligger utanför. De långsiktiga förslag vi har utesluter inte de kortsiktiga åtgärderna.

Just den här typen av satsningar på sänkning av socialförsäkringsavgifterna kommer att, nästan med nödtvång, leda till förseningar. Först skall ni sänka

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

avgifterna, och sedan skall ni sätta er ned och vänta och hoppas på att någonting skall komma ut av detta, att någon mer eller mindre äventyrlig privatkapitalist skall vilja utnyttja situationen. Det är verkligen att förlora dyrbar tid.

Sedan till en annan aspekt på sänkandet av socialförsäkringsavgifterna. Vi ser nu att de borgerliga på område efter område gör attacker mot de positioner arbetarrörelsen här i landet under årtionden har byggt upp. Det har varit attacker mot lönestandarden och attacker i form av krav på sänkta ungdomslöner samt ständigt nya attacker när det gäller sådana förmåner som sänkta socialförsäkringsavgifter innebär för företagen. Detta är ju precis vad de vill ha. De utnyttjar situationen för att – bit för bit och stycke för stycke – slå sönder vad arbetarrörelsen har byggt upp. Skall ni gå dem till mötes genom att tillämpa den här typen av förmånspolitik för företagen? Jag ställer frågan i synnerhet som dessa företag under de senaste hundra åren aldrig har visat något intresse för Norrbottens utveckling.

Anf. 47 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Till Anders Högmark skulle jag vilja säga att moderaternas politik om de fria marknadskrafterna och den privata industrin har visat att moderaterna inte är intresserade av att trygga sysselsättningen för människorna i Norrbotten. Därför är det viktigt att någon, och i detta fall den socialdemokratiska regeringen, ställer upp.

Utvecklingsplanen var utformad i fem steg. Alla stegen skulle tas på en gång. Det som vi har diskuterat var, som jag sade i slutet av mitt tidigare inlägg, de arbetsmarknadspolitiska och regionalpolitiska insatserna. De är en liten del av förslaget.

Sedan till frågan om hur man använder LKAB:s vinster. Jag har i mitt tidigare inlägg sagt, att om dessa vinster går till statskassan, är det möjligt att bygga upp en struktur i landet som också norrbottningarna delvis har nytta av. Många välfärdskomponenter har varit gemensamma för hela landet. Vi har också fått en del av dem, även om vi inte kunnat följa med i alla sammanhang.

Till Per-Ola Eriksson: När det gäller befolkningstalen vill jag säga att centern alltid, ända sedan jag kom till det här huset, haft en benägenhet att exercera med siffror utan att tänka på vad för slags jobb människorna skall få. Vad spelar det för roll, när centern gick ut och sade att antalet människor i Norrbotten skall öka med 30 000. Ganska snart visade det sig att ni inte hade jobb ens för de människor som fanns där. Det är viktigt att skaffa jobb för de människor som bor i regionen och se till att de får meningsfulla jobb.

När det gäller glesbygdsinsatser vill jag säga att det finns en post på 200 miljoner för regionalpolitiska insatser. Detta kan också gå till glesbygdsinsatser. Det är mer än vad centern i regeringsställning någonsin orkade ställa upp med. Jag tycker att det är viktigt att glesbygdsinsatser görs. Trots att ni talat så mycket om glesbygdsinsatser, har exempelvis Pajalas befolkning under den tid centern var i regeringsställning minskat. År 1975 fanns 60 % av befolkningen i glesbygder mot endast 57 % år 1980.

Elver Jonsson sade att jag skulle ha gått ut i valrörelsen och sagt att i borgarregeringarnas fotspår kan ni vänta er vad som helst. Det gjorde jag inte, men det kanske människorna gjorde själva.

Till Jörn Svensson vill jag säga att Karl-Erik Häll kommer att ta upp den första frågan som Jörn Svensson ställde. Vi har gjort en sådan ärendefördelning.

Då det gäller sänkningen av socialavgifterna sade jag att det är viktigt att vi också försöker med generella insatser utöver de selektiva. Det här är en sak som utredningen om regionalpolitiken får se över. Då får man veta om dessa insatser har den effekt som vi har väntat oss.

Anf. 48 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Det är riktigt. Frida Berglund, att LKAB:s vinster har influerat i statskassan och att det har byggts upp en struktur – men vilken? Denna struktur har lett till att Norrbotten inte kan ge arbete till sin befolkning, att människorna kommer att tvingas att flytta och att den enskilda sektorn inte kan utvecklas. Jag är ganska övertygad om att hade LKAB varit i enskild ägo, hade en väsentligt större del av vinstmedlen gått tillbaka till produktiva investeringar med positiva spridningseffekter.

Frida Berglund för ett resonemang om att lönenivåerna inte har någon betydelse för industrins konkurrenskraft. En av de strategiska punkterna i Norrbottenspaketet är ju, enligt de statsråd som skrivit avsnittet, just en förbättring av konkurrenskraften. I det ingår sänkta totala arbetskraftskostnader. Jag skulle vilja ställa en fråga till statsråden – det är ju tre statsråd närvarande i kammaren, så något av dem borde kunna gå upp och svara: Om lönenivåerna har någon betydelse, varför differentierar man de indirekta lönekostnaderna? Varför önskar Thage G. Peterson att man exempelvis i Norrbotten skulle gå in med sänkta ungdomslöner? Om inte lönenivåerna och arbetskraftskostnaderna spelar någon roll, varför laborerar då regeringen med detta?

Avslutningsvis: Vad är det för strategi socialdemokratin har för Norrbotten? Är det att ge alla som i dag bor där arbete, eller är det – jag tycker att Frida Berglund började glida – att man börjar inse att om alla inte kan få arbete, då bör man söka sig till andra delar av landet, temporärt eller på längre sikt? Kan socialdemokraterna och Thage G. Peterson ge samma vallöften som centerpartisterna, att alla i Norrbotten, inom befolkningsramen 267 000, före nästa val skall ha ett arbete i den öppna sektorn? Hur långsiktigt är detta utvecklingsprogram? Det vore intressant om ett statsråd ville gå upp i talarstolen och ge besked.

Anf. 49 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! När det återigen gäller befolkningsmålet, var det i valrörelsen så att t. o. m. den socialdemokratiska partiordföranden var i länet. Som jag nämnde i mitt tidigare inlägg, sade han: "Ingen skall behöva flytta härifrån." I konsekvens med detta uttalande borde det vara intressant för socialdemokraterna att slå fast att Norrbotten inte har råd att tappa några

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

människor. Därför skulle vi i stället använda flyttningsbidragen och de pengar som skall gå till att lösa in egna hem till mera offensiva satsningar. Det är anmärkningsvärt att medan socialdemokraterna vill satsa 10 milj. kr. mer på utvecklingsfonden vill man satsa nära 29 miljoner på att lösa in egna hem. Det är ju resultatet av er politik.

Jag fick inte svar på frågorna om glesbygdsverksamheten. Jag vill ställa frågan: Är man tomhänt, när man föreslår ökade resurser till glesbygdsverksamhet? Och om det är att vara tomhänt, enligt Frida Berglunds mening, varför har ni då ställt upp på det i utvecklingsplanen? Det finns anledning att betona att just glesbygdsstödet är billiga pengar och ger effektiv sysselsättning i de mest utpräglade regionerna.

Jag är besviken över att Frida Berglund inte svarade på min fråga, som var: Hur kan Frida Berglund vara nöjd med att öka flyttningsbidragen och lägga ner Svappavaaragruvan? Hur kan man vara nöjd, slå sig för bröstet och säga att propositionen är så bra? Det finns all anledning att samtliga Norrbottensledamöter kämpar för de jobb som finns och ger människorna i Svappavaara samma andrum som vi har gett människor i varvsorterna. Om ni socialdemokrater nu fullföljer er ståndpunkt och i dag beslutar att säga nej till centerns reservationer och krav, då tror jag att ni har svårt att se människorna i Svappavaara i ögonen. Jag tror att många människor i malmfälten har anledning att travestera ett bevingat ord och kommer att säga: Även du, min Frida!

Anf. 50 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Frida Berglund sade att hon inte skulle ha sagt att man kan vänta sig vad som helst, utan att det var väljarnas ord. Frida Berglund berömmar närmast sin egen oförvitlighet, som jag f. ö. också berömdde henne för. Men det som var intressant när Frida Berglund apostroferade mig i repliken var att hon i sak inte bemötte det jag hade sagt, nämligen att det man påstår skulle vara det "nya" och "radikala" helt enkelt är *brist* på nyheter. Här uteblir de förstärkningar som man har lovat skulle komma Norrbotten till godo. Det visade sig alltså – för att travestera något – att vi kan vänta oss vad som helst, eftersom vi inte har fått besked om vad det nya skulle kunna bestå i. Riksdagen får vänta, och Norrbottens folk får också vänta.

Det har även från olika håll sagts något om vad som skulle vara den linje som partierna ändå vill lyfta fram i denna debatt. Jag skall upprepa det, eftersom det är något av en folkpartiets linje i denna fråga.

Vi vill bygga på, utveckla och fullfölja det beslut som fattades 1979 och som i sak inte är korrigerat i det regeringsförslag vi nu har att ta ställning till. Vi vill särskilt satsa på de utsatta regionerna inom länet, dvs. inlandet och de norra delarna. Vi vill att glesbygden skall få en uppräknig av anslaget i förhållande till regeringsförslaget. Vi vill att den differentierade sysselsättningen skall gynnas, att småföretagen skall få en större plats och till sist, och det är inte minst viktigt, att det skall ske i mer obyråkratiska och smidiga former än vad som anges i regeringsförslaget.

Anf. 51 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det vore frestande att fråga hur folkpartiet får sin kalkyl att gå ihop – folkpartiet som å ena sidan anklagar socialdemokraterna för att inte ge tillräckligt till Norrbotten, och å andra sidan vill ha en mycket stramare budgetpolitik. Men debattordningen förbjuder mig att ställa sådana frågor – därför skall jag inte göra det.

På den fråga jag ställde till Frida Berglund om socialförsäkringsavgifterna svarade hon att socialdemokraterna vill pröva den här typen av medel också. Men det är inget svar på frågan. Det handlar inte om huruvida medlen är selektiva eller generella, utan det handlar om huruvida de är socialt och politiskt lämpliga – detta helt oavsett deras karaktär i övrigt. Det är därför jag har ställt den frågan, och det är detta jag vill att Frida Berglund skall utveckla och diskutera litet grand med mig, om hon hinner.

Vi har ett läge där borgerligheten angriper de olika sociala positioner som arbetarrörelsen har lyckats tillkämpa sig, och där de tacksamt noterar alla försök att dra ned på socialförsäkringsavgifterna, vilket i praktiken är något som på sikt drabbar socialförsäkringssystemet. Är det klokt att gå borgerligheten till mötes på detta sätt? Är det en riktig politik? Och framför allt, om man nu trots allt vill göra det, kommer det över huvud taget att få de effekter som ni tydligen hoppas att det skall få? Vore det inte mycket bättre att, inom ramen för en total samhällelig sektors kostnader, använda de pengarna till konkreta utvecklingsprojekt som skulle skapa arbeten, i stället för att lägga ut dessa hundratals miljoner på förmåner till privatföretag, till de privata kapitalägarna, och att samtidigt försvaga socialförsäkringssystemet? Det måste vara både pålitligare, när man ser till verkan och effekt, och ge en snabbare effekt, därför att det är högst osäkert om den här nedsättningen av socialförsäkringsavgifterna ger någon som helst effekt. Den typen av frizonstänkande har inte i något sammanhang gett några sådana effekter, såvitt man vet.

Folkpartiets och socialdemokratins båda talare här har sysslat med att ge varandra blommor. Men jag undrar om man får lov att fortsätta med detta. Jag undrar om inte en rejäl och bra handelsgödsselfabrik uppe i malmfälten, som kunde ge sysselsättning, också skulle bidra till att det blommade frodigare i den Berglundska idérabatten.

Anf. 52 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag vill säga till Anders Högmark att de insatser man gör nu, och som man har tagit upp i propositionen, är extra insatser. Det kommer i fortsättningen att finnas samma möjlighet beträffande arbetsmarknadspolitik, beredskapsarbeten, tidigareläggning av byggen och annat som vi har gjort tidigare och som betyder väldigt mycket för vårt län.

Jag skall ta ett konkret exempel. De investeringar som har gjorts på kommunikationsområdet innebär att Kiruna har två företag som har fått order för två år framåt. Från fackligt håll kommenterade man att en sådan framförhållning har man aldrig tidigare haft i företaget.

Detta säger litet grand om att insatser måste göras på många områden, inte

minst om att den ekonomiska politiken påverkar våra möjligheter att få en stabil utveckling i Norrbotten. Där har moderaterna en helt annan syn, och vart det bär i väg har vi sett.

Per-Ola Eriksson frågade om jag är nöjd med flyttningsbidragen. Jag kan bara konstatera att det första som den första Fäldinregeringen gjorde var att höja flyttningsbidragen. Det tyckte vi var bara en marginell händelse i centerns utflyttningshistoria, som började då.

När det gäller glesbygdsstödet sade jag tidigare att 200 miljoner till regionalpolitiskt stöd har anslagits, och det ger möjligheter till glesbygdsinsatser från potten.

Till Elver Jonsson: Det är naturligtvis riktigt att glesbygden skall frodas – det har väl ingen någonting emot. Men vilka insatser man än gör i glesbygder, så kan de inte bära upp en vacklande kustregion som den i vårt län. Även om Pajala kommun är hur blomstrande som helst, så har vi inga goda framtidsutsikter i Norrbotten, om vi inte också ser till att näringslivet utvecklas och differentieras i Luleåområdet.

Till Jörn Svensson: Jag ser att lampan blinkar som tecken på att min taletid strax är ute. Det är inte lätt att komma med långa utläggningar i den här debatten, när man har fyra motståndare, mer eller mindre, att bemöta. När det gäller socialförsäkringsavgifterna så är de föreslagna åtgärderna ett försök att se vilka effekter man kan få den vägen. Den regionalpolitiska utredningen har till uppgift att undersöka om selektiva eller generella åtgärder är lämpligast och vilken inverkan de har på sysselsättningen. Jag tycker att det är viktigt att man gör vissa försök och ser efter om vi kan få ut något positivt av dem. Läget är ju mycket allvarligt, och vi har sett att de vanliga regionalpolitiska medlen inte räcker till.

Andre vice talmannen anmälde att Anders Högmark och Per-Ola Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare repliker.

Anf. 53 PER PETERSSON (m):

Herr talman! Trots alla socialdemokratiska vallöften är arbetslösheten i Norrbotten fortfarande mycket stor – över 10 000 personer – och beräknas enligt länsarbetsnämnden öka ytterligare. Norrbotten har därtill över 12 000 personer sysselsatta i olika former av verksamhet som tillkommit genom arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Frida Berglund! Socialdemokraterna har nu makten i regeringen, och de har med vpk:s stöd makten i riksdagen. Socialdemokraterna har makten i Norrbottens läns landsting, i länsstyrelsen i Norrbotten och i samtliga Nottbottenskommuner. Och inte sysselsätter socialdemokraternas politik fler i Norrbotten för att Frida Berglund angriper moderaterna!

Av de i vanlig ordning sysselsatta är mer än 40 %, dvs. över 50 000 personer, sysselsatta i offentlig förvaltning och tjänster. I Sverige som helhet är motsvarande procenttal 32. Om samma procenttal skulle gälla för Norrbotten, skulle det finnas 10 000 färre sysselsatta i offentlig förvaltning,

och tjänster i Norrbotten än som nu är fallet. Jag tror att Per-Ola Eriksson gör ett vårdslöst antagande, om han utgår ifrån att den större andelen offentliganställda i Norrbotten, dvs. 10 000 personer, är anställda inom försvaret. Av dessa procenttal torde framgå att framtida långsiktiga lösningar på sysselsättningsproblemen i Norrbotten inte finns inom området "offentlig förvaltning och tjänster".

Vi måste få en förnyad arbetsmarknads- och regionalpolitik, om målsättningen "en likvärdig sysselsättning och likvärdig tillgång till social, kommersiell och kulturell service samt god miljö" skall nås över hela landet. Det blir alltmer uppenbart att regionalpolitiken måste bygga på en bred bas av generellt verkande åtgärder. Villkoren för näringslivet i Norrbotten måste bli lika eller bättre än villkoren i övriga landet, om det skall bli intressant och lönsamt att etablera verksamhet i Sveriges nordligaste och mest arbetslöshetsdrabbade län. Jag lärde mig emellertid i Norrbottensdelegationen att all regionalpolitik är verkningslös, om den inte är en del av en ekonomisk politik i vårt land som förmår ge konkurrensförmåga åt näringslivet. Svenska produkter måste kunna säljas, såväl hemma som utomlands, till företagsekonomiskt rimliga priser. Norrbotten med sina stora exportindustrier är mycket beroende av vårt lands konkurrensförmåga.

Jag tror att vi måste få bättre förutsättningar för ökad industriell verksamhet i Norrbotten, om vi skall kunna förhindra en ny stor utflyttning från länet under senare delen av 1980-talet. Där spelar de mindre och medelstora företagen en mycket viktigt roll, både för Sveriges ekonomi och sysselsättning och även för möjligheterna att sysselsätta folk i Norrbotten. En småföretagarvänlig politik kan verksamt bidra till att öka sysselsättningen i Norrbotten och framför allt i inlandet och Tornedalen. Både stora och små företag måste få bättre förutsättningar, om norrbottningarna skall få trygghet till arbete och tro på en framtid i Sveriges nordligaste län.

Det allmänna ekonomiska läget i Sverige påverkar också utvecklingen av Norrbottens näringsliv. Regeringens förslag till branschvis och företagsvis begränsade sänkningar av arbetsgivaravgifterna blir, trots dess i grunden positiva karaktär, därmed inte en tillräcklig stimulans för att företagen i Norrbotten med hjälp av denna skall lyckas bryta den hittills negativa utvecklingen.

Den avtagande positiva devalveringseffekten påverkar också t. ex. LKAB:s framtida möjligheter att bestå som lönsamt företag och som ekonomisk motor i Norrbottens inland och i Norrbotten som helhet.

För att man skall få full effekt av arbetsgivaravgiftssänkningar måste den ekonomiska politiken för landet som helhet läggas om. De tillväxtskapande drivkrafterna i ekonomin måste stimuleras. Den förbättring av konkurrenskraften som en sänkning av arbetsgivaravgifterna ger måste dessutom komma hela Norrbottens näringsliv till del.

Tyvärr framgår det av den reviderade finansplanen att regeringen saknar en genomtänkt skattepolitik. Det finns inte en antydning om vart regeringens skattepolitik syftar. Regeringen tycks tro att det går att få bort det strukturella budgetunderskottet med skattehöjningar, låg inflation och

ekonomisk tillväxt. Tyvärr är det en felsyn. Skattehöjningar påverkar direkt möjligheten att få ned inflationen och öka den ekonomiska tillväxten. I stället måste åtgärder vidtas för att bryta de offentliga utgifternas öknings-takt.

Regeringen tycks fortfarande tro att skatteskärpningar, utdelningskatt och vinstavsättning gynnar investeringarna. Vi i moderata samlingspartiet menar att det förhåller sig på motsatt sätt. Ökade skatter minskar företagens vilja och förmåga att öka investeringarna.

I år genomför regeringen skattehöjningar på över 12 000 milj. kr. Det motsvarar ca 3 500 kr. i genomsnitt per hushåll. Till detta skall läggas de kommunala skattehöjningar som följer av devalveringen, momshöjningen m. m. Detta gäller även i Norrbotten. Det är skattehöjningar som även i Norrbotten innebär en minskad stimulans att arbeta, spara och investera.

Nu vill jag gärna säga att Norrbottenspropositionen innehåller en del positiva förslag, men den är dock långt fjärran från de generösa vallöftena att "återge landet en ledning och Norrbotten de förlorade jobben".

Trots talet om långvariga förberedelser är propositionens förslag påfallande vaga utom i fråga om arbetskraftsindragningarna vid LKAB och malmбанan.

Det talas t. ex. i propositionen om att nytillkommande sysselsättning i Svappavaara skall befrias från lagstadgade socialavgifter. Men utformningen är dock inte klar förrän tidigast till hösten. Det är vaga löften.

Propositionen innehåller även förslag om att vissa Norrbottensföretag skall kunna få en sänkning av socialkostnaderna med 10 %. Man nämner gruv- och tillverkningsindustri samt "vissa andra näringsgrenar". Det sägs också någonting om att ytterligare reducering av socialkostnaderna kan ske vid en sysselsättningsökning. Trots vagheten om vilka som skall kunna åtnjuta sänkning och om vilken procentsats som skall beräknas vet man att kostnaderna skall uppgå till 330 milj. kr. per år. Detta skall jämföras med den tillkommande kostnaden om ca 170 milj. kr. för nu gällande nedsättning i de fyra kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala.

Även denna länsviktiga fråga om de 10 procenten skall utredas vidare, och regeringen hoppas att hösten 1983 kunna ge besked om vad som skall gälla. Många frågor måste då besvaras. Hur skall det t. ex. vara möjligt att konstruera en "frizon" i Svappavaara som ger önskade arbetstillfällen där, utan att skada befintlig och i hög grad önskvärd sysselsättning i övriga Kiruna kommun och andra hårt arbetslöshetsdrabbade orter i länets inland? Vem skall få nedsättning? Vilken instans skall utse de företag som skall åtnjuta nedsättning? Hur skall begreppet "nyttillkommande sysselsättning" tolkas och av vem? Vagar en företagare i t. ex. Kiruna i nuläget öka verksamheten? Går företaget då miste om den utlovade premien vid sysselsättningsökning? Eller kommer kanske en "frizonsberättigad" konkurrent och erövrar kundkretsen? Är det i så fall möjligt att efter konkurs fortsätta i samma bransch och i samma lokaler och då få premier för sysselsättningsökning?

Herr talman! Enligt min mening är Norrbotten inte betjänt av drastiska sänkningar av socialutgifterna punktvis, i vissa orter och i vissa företag som

utpekas av myndigheter. Riskerna för arbetslöshetsomflyttning mellan orter ger en osäker lönsamhet, och det påverkar många enskilda företagens vilja att investera. Även regeringens lust att främst gynna statliga företag är hämmande. Denna regeringens uppenbara önskan kan skönjas t. ex. i fråga om skogsmark. Regeringen har sagt att domänverket skall särbehandlas. Verket får köpa skog, men domänskog skall ej få säljas, inte ens för komplettering av jordbruk.

Herr talman! Alla som känner till Norrbottens problem vet att skog är ett nödvändigt komplement vid långsiktig och lönsam drift av jordbruk i Norrbotten. Domänverket är länets överlägset största skogsägare, och därför är ett säljstopp för statlig skog helt enkelt oförnuftigt.

Jag menar, om man vill ge Norrbotten en särbehandling på grund av stor arbetslöshet, att en sänkning trappstegsvis av socialutgifterna till all företagsamhet i Norrbotten är den bästa stimulansen, utan påtagligt störande bieffekter. I de fyra kommunerna Kiruna, Gällivare, Jokkmokk och Pajala, där socialavgiftsned sättningen nu är 10 %, skulle man kunna tänka sig en sådan nedsättning till 15 %. För kommunerna i Norrbotten i övrigt bör en höjning ske med 5 % i förhållande till vad de nu har.

En sådan trappstegsvis avgiftssänkning till all verksamhet i länet, utom offentlig förvaltning, skulle innebära en verklig stimulans till Norrbotten, utan risker för arbetslöshetsomflyttning mellan orterna. All näringsverksamhet skulle gagnas, och bestämmelserna skulle fordra ett minimum av byråkrati. Regler finns redan för de fyra nordligaste kommunerna. Dessa regler bör anpassas till här nämnda områden och procentsatser.

Jag tycker också att det vore värdefullt om regeringen i Norrbotten omgående ville pröva vårt partis förslag till lärlingsutbildning. Det skulle snabbt ge fler ungdomar utbildning och arbete samt därtill bättre förutsättningar till lönsam produktion i länet.

Jag hoppas att den arbetande regionalpolitiska utredningen snabbt kommer med förslag som förbilligar marknadsföring samt också lägger fram förslag om lägre elskatt i Norrbotten. Vi har ett långt land med dryga elöverföringskostnader, och länets stora tillgång på billig vattenelkraft motiverar lägre elpris, till gagn för företagande och boende.

Jag tycker också att det är beklagligt att regeringen har underlåtit att framlägga den parlamentariska kommitténs enhälliga förslag om förändrat stöd till norra Sveriges jordbruk. Jag tror att det är otroligt viktigt för vårt län att vi har levande jordbruksbygder där: det stärker landets försvarsförmåga och ger försörjning åt många.

Herr talman! För Norrbottens framtid är det viktigt att det regionalpolitiska stödet ges i sådana former att det gagnar främst mindre och medelstora företag och att det stimulerar till lönsam produktion. Statliga företag är inte den sysselsättningsgaranti som socialisterna påstår. Även i vårt nordliga län gäller att endast lönsam produktion i längden ger villiga företagare och säkra arbetstillfällen.

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Anf. 54 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Per Petersson är den andra moderata talaren som beklagar sig över det negativa i att den offentliga sektorn har en så stark ställning i Norrbottens län. Jag tror att det är viktigt, i varje fall för arbetarrörelsens båda partier, att mycket konsekvent avvisa sådana påståenden. De bygger nämligen på en fullständigt falsk tolkning av verkligheten.

Den offentliga sektorn är inte speciellt stor i Norrbotten. Tvärtom har den allvarliga brister, och man skulle mycket väl kunna försvara en utbyggnad. Den synes vara relativt stark, därför att i förhållande till befolkningsbasen är den enskilda sektorn relativt liten i Norrbotten jämfört med riket i övrigt. Utan att i absoluta tal eller i förhållande till befolkningen vara särskilt stor, omfattar den offentliga sektorn en relativt betydande del av den totala arbetsmarknaden. Det är alltså en siffermässig skenbild som man får.

Dessutom är det felaktigt att just i det speciella fall som Norrbotten utgör använda den offentliga sektorns antal sysselsatta för att illustrera dess position. Om man använder en sådan jämförelse måste man också föra in hur pass stora olikheter det råder mellan olika regioner när det gäller fördelningen av den offentliga sektorns antal sysselsatta på heltid och deltid. Och t. ex. jämfört med storstadslänen har man i Norrbotten en medelarbets-tid per sysselsatt person som är sex veckotimmar lägre. Det speglar bl. a. det faktum att man har förhållandevis fler deltidsanställda kvinnor inom delar av den offentliga sektorn. Om man skulle mäta i antal arbetstimmar, finner man att den offentliga sektorn inte alls är extremt stor i Norrbotten.

Man kan sedan göra ytterligare en korrigerig och ta hänsyn till att Norrbottens situation är speciell också på det sättet att där finns en dominerande statlig industri, i stället för, som i de flesta andra län, en dominerande privat industri. Om man då tar bort industrin ur bilden och håller sig uteslutande till förvaltning och service, så skall man finna exempelvis att det antal arbetstimmar som läggs ned i den kommunala sektorn räknat på befolkningsbasen rent av är något mindre i Norrbotten än i riket i genomsnitt.

Men ni moderater missbrukar hela den här sifferleken, som ni håller på med, och attackerar den offentliga sektorn, som ni har för sed.

Verkligheten är en helt annan; det är den offentliga sektorn som – i brist på intresse från det privata storkapitalet i Sverige – har hållit Norrbotten någorlunda uppe och hindrat den slutliga katastrofen.

Anf. 55 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Jag skulle också vilja göra några kommentarer till angreppet på den offentliga sektorn. Jag kan delvis instämma i det som Jörn Svensson tog upp. Men det är väl också så att den offentliga sektorn har medfört de välfärdskomponenter som jag talade om. Vi har fått bättre utbildning, bättre sjukvård och bättre barnomsorg. Och vi måste hela tiden komma ihåg att länet har en struktur – med stora avstånd och svårigheter t. ex. att nå service – som fordrar att man har serviceinrättningar på väldigt många håll, något som

kanske också kräver mera insatser. Jag tycker att det skulle vara väldigt angeläget att Per Petersson redogjorde för vilken del av den offentliga sektorn vi skulle kunna undvara. Vi vet att varenda neddragning på den offentliga sektorn drabbar väldigt många sysselsättningsmässigt. Ökad arbetslöshet kräver mer offentliga insatser, exempelvis inom sjukvården. Vi vet att norrbottningarna löper 29 % större risk än människorna i landet i övrigt att bli förtidspensionerade på grund av arbetsbrist, de har fler hjärtinfarkter och fler fall av för högt blodtryck. Allt detta blir en cirkelgång.

Dessutom vill jag ta upp påpekandet att jag angrep moderaterna, trots att vi har majoritet i kommuner och landsting. Vi angriper inte de moderater som sitter i kommuner och landsting speciellt mycket, för de tycker i regel som vi på hemmaplan. Nej, vi angriper de moderater som i regeringsställning har drivit en politik som inneburit att Norrbotten har drabbats mycket hårt. Några statliga företag har t. ex. inte investerat i den takt som de borde. Dessutom har moderaterna motsatt sig andra insatser, exempelvis beredskapsarbeten, för att förhindra den öppna arbetslösheten. Den ekonomiska politik som har bedrivits under de borgerliga åren är ett skolexempel på hur en ekonomisk politik som bara tar till vara kapitalets intressen utarmar vissa delar av vårt land.

När det gäller att ställa om den ekonomiska politiken har det visat sig att den devalvering som genomfördes haft väldigt positiva effekter på vår industri.

Vad beträffar kritiken mot vårt förslag vill jag säga att kritik kan man tåla om man har bättre förslag att komma med än de som kritiserar. Moderata samlingspartiet i Norrbotten beslutade i söndags att utarbeta en utvecklingsplan för Norrbotten. Det har smittat av sig. Det hade varit angenämt att få höra vad ni har för egna åsikter om utvecklingen i dag.

Anf. 56 PER PETERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag börjar med att vända mig till Frida Berglund.

Skillnaden mellan Frida Berglund jämte hennes partikamrater hemma i Norrbotten och oss moderater under valrörelsen var att vi aldrig sade att Norrbottens problem var lättlösta. Vi sade att det var en besvärlig procedur att komma till rätta med undersysselsättningen i Norrbotten.

Jag tycker att det är intressant att Frida Berglund är så nöjd med propositionen, för maktförhållandena är sådana som jag säger. Oavsett hur mycket Frida Berglund angriper moderaterna sitter ni med hela makten. Propositionen innebär att man friställer 1 500 människor inom LKAB. På något års sikt har man därtill friställt 600 människor på malmbanan, och det kommer att återverka på sysselsättningen i övrigt i malmfälten. Att påstå att detta är en utvecklingsplan för Norrbotten tycker jag är mycket djävt.

Sedan går vi över till den offentliga sektorn som Frida Berglund och även Jörn Svensson hade bekymmer för. Vad jag har konstaterat är att vi i Norrbotten redan nu har en offentlig sektor som omfattar 40 %, medan den i andra områden utgör 32 %. Jag har sagt att av de procentalen torde framgå

att framtida lösningar för att komma till rätta med arbetslösheten inte ligger i att i Norrbotten anställa fler inom området offentlig förvaltning och offentliga tjänster. Vi har redan nu en sektor för offentlig förvaltning och offentliga tjänster som är större än i något annat län, och en sådan sektor måste betalas av produktiv verksamhet.

Anf. 57 JÖRN SVENSSON (vpk) replik:

Herr talman! Per Petersson fortsätter att veckla in sig i sin demagogi. Man kan inte jämföra olika procenttal utan att tala om ifall de är beräknade på samma typ av underlag eller på olika underlag. Eftersom situationen i Norrbotten och situationen i exempelvis Sydsverige är olika kan man inte använda en siffra som anger andelen i procent av samtliga sysselsatta på arbetsmarknaden för att jämföra från en region till en annan. Det är omöjligt. Man får en felaktig jämförelse då.

I synnerhet om man har en industristruktur eller en industri i de olika delarna av landet som med hänsyn till sina ägarförhållanden är helt olika, kan inte en sådan procentandel användas som mått på den offentliga tjänstesektorns storlek, som Per Petersson gör. Man måste nämligen mäta i antal arbetstimmar.

Om jag, utan att gå in i en detaljerad diskussion om de konkreta siffrorna, använder mig av en bild, skulle jag vilja säga följande: Om jag i utgångsläget har en offentlig sektor med 10 000 heltidsanställda och sedan förändrar denna sektor så att den består av 20 000 halvtidsantällda har, med Per Peterssons sätt att resonera, den offentliga sektorn fördubblats. Detta visar hur fullständigt orimligt han räknar. Han har inte satt sig in i dessa förhållanden och har därför inget riktigt mått på den offentliga sektorn. Han använder bara detta som ett demagogiskt försök att gå emot den politik som vill se en förstärkt och förbättrad offentlig sektor i Norrbotten som en viktig drivkraft i den ekonomiska utvecklingen och den regionala marknadsbildningen.

Anf. 58 FRIDA BERGLUND (s) replik:

Herr talman! Per Petersson säger att vi har hela makten. – Socialdemokraterna har haft regeringsansvaret i drygt sex månader. Med hänsyn till den situation vi hade i landet när borgarna överlämnade regeringsansvaret är jag nöjd med att man har satt i gång med saneringsarbetet.

Men det kommer självfallet att ta år innan vi har nått ens den nivå som vi hade 1976. Och vi får komma ihåg att inte ens det samhället var klanderfritt och bra, utan vi hade då ambitioner att fortsätta att förbättra situationen för människorna.

När jag lyssnar på Per Petersson tycker jag att det låter precis som 1969 och 1970, när vi diskuterade hur man skulle vända den negativa utvecklingen i exempelvis vårt län och de andra skogslänen. Moderaterna sade då att de förslag vi lade fram inte var bra. Men själva hade de inga andra förslag. Det visade sig ändå att början av 1970-talet var positiv ur Norrbottens och övriga skogsläns synpunkt. Vi fick mindre utflyttning, vi fick inflyttning, vi fick en

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

ökad sysselsättningsfrekvens, vi fick fler anställda i den offentliga sektorn.

Vad som inträffat är, som Jörn Svensson sade, att fler och fler har börjat arbeta deltid. Antalet arbetade timmar i Norrbotten har sjunkit kraftigt under borgarnas regeringsinnehav. Allt detta kan inte saneras på sex månader, även om man gör en god start.

Sedan några ord om detta att vara nöjd. Man behöver inte tycka att alla detaljer är bra, men jag tror ändå att det är viktigt att se på de positiva insatser som görs. När man är ute bland folk hör man att människor tycker att det börjar lossna.

Bara för några dagar sedan talade jag med länsarbetsdirektören, som sade: Det har lossnat på något sätt. Mina medarbetare säger att det är lättare att jobba.

Om politiken och politikerna ställer resurser till förfogande kan man tillsammans förändra bilden. Socialdemokraterna kommer att göra detta, det visar de med den här propositionen. Anledningen till att vi var så angelägna om att få en socialdemokratisk regering var just att vi ville få ett öra i kanslihuset som lyssnade på våra förslag och våra idéer. Vi kan inte vänta på att andra skall tänka färdigt åt oss.

Anf. 59 PER PETERSSON (m) replik:

Herr talman! Jag beundrar socialdemokraterna för deras förmåga att sälja den här propositionen som en utveckling i Norrbotten, när de största och dyrbaraste förslagen i propositionen är att minska antalet anställda i LKAB:s malmrörelse med 1 500 personer och därtill minska antalet anställda vid malmbanan med 600 personer. Det kanske är nödvändigt för att LKAB skall bli lönsamt, men det är utomordentligt skickligt gjort att sälja det som om det vore en utveckling i Norrbotten. Även Frida Berglund måste inse att om man friställer över 2 000 människor i de redan hårt drabbade malmfälten kommer detta att negativt påverka också annan sysselsättning i malmfälten. Men det vill Frida Berglund inte inse – hon är bara nöjd.

Sedan till frågan om offentlig förvaltning och offentliga tjänster. Jag har hävdat att 40 % av dem som är sysselsatta i Norrbotten arbetar med offentlig förvaltning och tjänster. Det finns 50 000 sådana tjänster. Enligt länsarbetsnämndens färskaste beräkningar – de är så färska att man t. o. m. har tryckt av Norrbottenpropositionens löften på baksidan – är fortfarande över 10 000 människor arbetslösa i Norrbotten och 12 000 är sysselsatta genom olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag tror inte att vare sig Jörn Svensson eller Frida Berglund kan tro – eller kan få andra att tro – att man kan sysselsätta ens en nämnvärd del av de människorna genom en utbyggnad av offentlig förvaltning och tjänster i Norrbotten.

Norrbottens problem är utomordentligt stora. Eftersom socialdemokraterna har gått ut med så stora ord om hur de skall lösa problemen, tycker jag att de skall lägga fram förslag som är verkningfulla för Norrbotten. Använd inte tiden till att angripa moderaterna, som inte har makten nu. Det har däremot socialdemokraterna.

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Anf. 60 GUSTAV PERSSON (s):

Herr talman! Förutsättningarna för regionalpolitiken har försämrats under de senaste åren. Sysselsättningsminskningen och den snabba strukturomvandlingen inom industrin i förening med en svag tillväxt i ekonomin har inneburit begränsningar på många områden när det gäller regionalpolitiken.

I början av 1970-talet uppnåddes en förbättrad regional balans. Detta gällde också för Norrbotten. Statliga satsningar i förening med insatser av kommuner och näringsliv skapade förutsättningar att återvända för många människor som flyttat söderut.

Under första hälften av 1970-talet ökade sysselsättningen i Norrbotten mer än i andra län.

Mycket snabbt kom förändringarna. I stället för Stålverk 80 och en kraftig expansion vändes utvecklingen vid NJA i negativ riktning. Malmen och skogen gick in i den djupaste lågkonjunktur som vi haft under efterkrigstiden. Investeringarna sjönk kraftigt i länet. Arbetslösheten ökade trots kraftiga arbetsmarknadspolitiska insatser. Under åren 1976–1979 ökade antalet personer som stod utanför den reguljära arbetsmarknaden med närmare 60 %. Den djupa och långvariga internationella lågkonjunkturen minskade efterfrågan på de svenska basindustriernas produkter samtidigt som nya exportländer tillkom.

Konkurrensen på världsmarknaden hårdnade. Detta drabbade Norrbotten särskilt hårt, eftersom länet exporterar 60 % mer än genomsnittet i landet. Norrbotten är det län som har den högsta arbetslösheten i förening med den lägsta sysselsättningsgraden.

En fortsatt negativ utveckling för Norrbotten med allt högre arbetslöshet och med ytterligare minskad produktion inom viktiga basindustrier skulle innebära att en betydande del av landets samlade produktionsförmåga skulle gå förlorad. Det är därför viktigt att den negativa utvecklingen i Norrbotten bryts.

Regeringens förslag bygger på den utvecklingsplan arbetarrörelsen presenterade i januari 1982. Den var utarbetad av en grupp med representanter för socialdemokraterna och fackföreningsrörelsen.

Arbetarrörelsens utvecklingsplan har byggts upp i fem steg:

1. De allmänna förutsättningarna för sysselsättningen och produktionen i Norrbotten förbättras genom sänkta produktions- och transportkostnader för industrin.

2. Effektivare system för statsfinansiellt stöd till näringslivet i länet.

3. Företagens konkurrensförmåga skärps genom marknadsföring, teknikutveckling och utbildning.

4. Konkreta investerings- och utvecklingsprojekt inom resp. näringsgren.

5. Kraftfulla och snabba arbetsmarknadspolitiska insatser.

Som jag tidigare framhöll, ansluter regeringens proposition om Norrbotten nära till arbetarrörelsens utvecklingsplan för Norrbotten, och en huvudtanke är att samtliga fem steg måste genomföras samtidigt.

En viktig del för att kunna vända den negativa utvecklingen i Norrbotten är den allmänna ekonomiska politik som förs i landet. Den omläggning i den ekonomiska politiken som skedde i höstas i samband med den socialdemokratiska regeringens tillträde kommer att ha stor betydelse för Norrbotten. Regeringens kraftiga satsning på att stärka industrin och exporten är särskilt viktig för ett län som Norrbotten.

Hela 70 % av länets industrisysselsättning finns inom gruv-, stål- och skogsindustrin. Dessa branscher är alla beroende av att kunna exportera sina produkter. Utöver devalveringen, ett brett investeringsprogram inom energi-, bostads- och kommunikationssektorn samt rekonstruktion av Statsföretagsgruppen har regeringen under hösten 1982 vidtagit åtgärder för att avvärja de mest akuta sysselsättningsproblemen i malmfälten. Insatserna för att vända utvecklingen i Norrbotten kan därför sägas ha börjat redan vid regeringsskiftet i höstas, och den fullföljs nu med de förslag vi i dag behandlar i riksdagen.

Under de borgerliga regeringsåren 1976–1982 drabbades Norrbotten hårt genom den bristande helhetssyn som präglade de borgerliga regeringarnas industri- och sysselsättningspolitik. Centerns allmänna motstånd mot att inom näringspolitiken satsa på de stora företagen och folkpartiets tveksamhet till att öka samhällets insatser blandades med moderaternas direkta motstånd till att bygga ut de statligt ägda industrierna. Det skapade ingen bra plattform för en kraftfull industripolitik.

Det är därför ett milt omdöme att konstatera att de borgerliga regeringarnas industri- och sysselsättningspolitik misslyckades. Det är en uppfattning som inte bara finns hos oss socialdemokrater utan långt in bland företrädarna för svenskt näringsliv.

Innan jag går över till att mer direkt behandla utskottets ställningstagande och reservationerna i anslutning här till vill jag, herr talman, bara konstatera att mycket av den bristande helhetssyn som präglade den borgerliga regeringens sysselsättningspolitik än tydligare kommer fram i de borgerligas ställningstagande till arbetsmarknadsutskottets betänkande om utvecklingen i Norrbotten.

När det gäller avvägningen mellan selektiva och generella medel i arbetsmarknads- och regeringspolitiken betonar utskottsmajoriteten att inslaget av selektiva stödåtgärder till bl. a. näringslivet måste bli stort i regioner med så stora sysselsättningsproblem som Norrbotten.

All erfarenhet visar att i områden liknande Norrbotten skulle de generella åtgärderna bli av oerhört stor omfattning och kostnad, om man avsåg att lösa de regionalpolitiska problemen på detta sätt. Som jag anförde inledningsvis, är det viktigt för Norrbotten lika väl som för övriga landet, vilken allmän ekonomisk politik som förs i landet. Detta är grunden för de generella åtgärderna.

Den omläggning av den ekonomiska politiken som skedde i samband med den socialdemokratiska regeringens tillträde efter valet i höstas kommer därför att ha stor betydelse även för Norrbotten.

De borgerliga partierna har reserverat sig i fråga om avvägningen mellan

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

selektiva och generella åtgärder. Moderaterna skiljer sig dock även här från centern och folkpartiet. Moderaterna litar som alltid till att marknadskrafterna skall lösa Norrbottens sysselsättningsproblem. I en motion av Alf Wennerfors m. fl. hävdas att de selektiva insatserna i grunden har misslyckats. Så är naturligtvis inte fallet. Sanningen är den att just det fria näringslivet svikit Norrbotten. Alla som har intresserat sig för Norrbotten vet ju hur svårt det har varit att få de stora privata företagen att etablera sig där. Var hade Norrbotten stått i dag utan de stora statliga företagen LKAB, ASSI, NJA och SSAB? Hur stor skulle arbetslösheten ha varit om vi inte hade gjort selektivt inriktade arbetsmarknadspolitiska insatser i Norrbotten? Därom vet vi inget. Vi kan bara ana att avfolkningen blivit oerhört stor, om den moderata politiken skulle ha fått sätta sin prägel på Norrbotten.

Centern och folkpartiet är mer försiktiga i sin reservation. Man hyllar i ord de generella åtgärderna och talar om en förskjutning av insatser mot generell karaktär. Längre förs man inte gå. Selektiva åtgärder behövs under överskådlig tid, konstaterar de båda mittenpartierna. De accepterar tydligen socialdemokraternas avvägning, men vill ändå genom en reservation markera sin tro på generella åtgärder, även om det bara blir i ord.

Även när det gäller planeringsnivån för Norrbotten har centern reserverat sig. I centermotionen krävs att riksdagens beslut från våren 1982 skall ligga fast. Utskottet har här ingen annan mening, och de föreslagna åtgärderna i propositionen, som utskottet ställer sig bakom, har just detta syfte. Detsamma gäller frågan om fördelning av sysselsättningsåtgärderna inom Norrbotten, där centern reserverar sig på samma sätt som i fråga om planeringsnivån. Utskottet har samma uppfattning som centermotionärerna, dvs. att de delar av länet som har de största problemen skall prioriteras.

Kraven på mera långsiktigt verkande åtgärder för industrin, liksom behov av differentiering av näringslivet i Norrbotten, är viktiga. Utskottet delar denna uppfattning, och regeringens proposition har samma syfte. Men samtidigt bör det betonas att de stora problemen inte löses genom att man underskattar behovet av insatser för att förbättra basnäringarnas ställning. Under överskådlig tid kommer basnäringarna i Norrbotten både från sysselsättningsynpunkt och från allmän ekonomisk synpunkt att vara basen för Norrbottens näringsliv.

Inom ramen för arbetsmarknadspolitiska åtgärder föreslår regeringen en rad insatser för dem som blir övertaliga i LKAB. Det gäller bl. a. en särskild arbetsförmedling vid LKAB under tiden den 1 juli 1983 till den 30 juni 1985. Möjligheter för den nya organisationen skall finnas att köpa utbildning inom skolväsendet och i företag. En särskild utbildningspremie på högst 4 000 kr. skall utgå till alla som fullföljer utbildningen. Förhöjt lönebidrag skall kunna utgå inom LKAB i malmfälten för arbetstagare som varit föremål för rehabiliteringsåtgärder, men som fortfarande har nedsatt arbetsförmåga. Vidare föreslås en utökning av den skyddade verksamheten i malmfältsområdet.

Folkpartiet och centern reserverar sig mot inrättande av ett särskilt arbetsförmedlingsorgan vid LKAB. Med hänsyn till de goda erfarenheter

man har från liknande insatser vid varven i södra Sverige förefaller folkpartiets och centerns ställningstaganden märkliga. Att som motionärerna tala om att man bygger upp en ny byråkratisk apparat måste innebära att man helt missförstått innebörden i dessa ord. Det framgår klart av regeringens förslag att den nya förmedlingen endast skall fungera under begränsad tid och med klart avgränsade arbetsuppgifter. Om man, som motionärerna, säger sig vara rädd för att nya förvaltningar byggs upp, borde man väl ha stött ett förslag där verksamheten är tidsbegränsad.

Avgörande för utskottets tillstyrkan av förslaget är dock de goda erfarenheter man har från tidigare insatser där stora omställningar på arbetsmarknaden har varit nödvändiga.

När det gäller resurser för att klara övertalighetsproblemen inom LKAB är moderaterna inte beredda att ge de anslag som detta förutsätter. Man föreslår att klara insatserna för arbetsmarknadsutbildning, yrkesinriktad rehabilitering m. m. genom omprioriteringar.

Även här skiljer moderaterna ut sig från de övriga partierna i riksdagen. Det resonemang man för, att anslagen skall täckas genom omprioriteringar mellan olika delar av landet eller inom Norrbotten, är inte realistisk politik. Det är inte svårt att konstatera att det här enbart är fråga om neddragningar av insatserna i Norrbotten och då särskilt i malmfälten, trots den svåra situation som många människor lever under.

Anslaget till särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbotten på 200 milj. kr. tillstyrks av utskottet. Moderaterna föreslår i sin reservation en kraftig reduktion till 52 miljoner.

Regeringen har i propositionen redovisat en rad uppslag till regionalpolitiska insatser. Med hänsyn till det allvarliga arbetsmarknadsläget i Norrbotten är det angeläget att så många förslag som möjligt kan få prövas. De anslagna medlen utgör ett bra komplement till övriga stödformer. Moderaternas krav om att regeringen senare får återkomma till riksdagen skulle bara innebära en fördröjning av insatserna. Enligt propositionen skall regeringen pröva varje ärende som gör anspråk på medel. Därmed får riksdagen fullgod garanti för medlens användning samtidigt som det möjliggör snabbare insatser.

Centern föreslår en ytterligare ökning av anslaget med 15 milj. kr. och folkpartiet med 25 milj. kr.

Här föreligger således en stark splittring inom det borgerliga lägre. Moderaterna vill reducera anslaget med nästan 150 milj. kr., centern och folkpartiet ökar det något. Utskottet har funnit att anslaget är väl avvägt med hänsyn till de redovisade uppslagen.

Avslutningsvis, herr talman, synes de borgerliga partierna i fråga om insatserna i Norrbotten sakna alternativ till regeringens proposition. På de flesta punkter där centern och folkpartiet skiljer sig från utskottsmajoriteten är det mest fråga om verbala insatser, inte några större konkreta förslag.

Moderaterna har inte heller något alternativ till regeringens förslag att öka insatserna för att stödja Norrbotten, såvida inte prutningarna på regeringsförslaget skall bedömas som ett alternativ.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till hemställan i arbetsmarknadsutskottets betänkande nr 24 om utvecklingen i Norrbotten och yrkar avslag på samtliga reservationer.

Anf. 61 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Gustav Persson gör gällande att moderata samlingspartiet inte har något alternativ till regeringens förslag och utskottets hemställan.

Vi har lagt fram en alternativ strategi. Vi satsar medvetet mindre på de kortsiktiga åtgärderna för att få råd att satsa mer långsiktigt. Under de borgerliga regeringarna har den allmänna arbetsgivaravgiften sänkts, vi har gått emot höjningar av arbetsgivaravgifterna under innevarande riksmöte, och vi har sagt nej till en del andra pålagor. Allt i akt och mening att öka näringslivets konkurrenskraft – även när det gäller Norrbotten. Detta är alltså vår huvudlinje.

När det sedan gäller de selektiva insatserna – som vi på sikt vill se få mindre betydelse – skall dessa satsas på och koncentreras till det anslag som länsstyrelsen har, det s. k. C3-anslaget. Därmed kan utrymme skapas för satsningar i länet.

Gustav Persson undrade hur Norrbotten skulle ha sett ut om den borgerliga politiken hade fått genomföras. Det har vi ingen aning om, sade han. Det man inte har någon aning om kan man alltså hejdlöst kritisera och döma ut.

Jag kritiserar inte socialdemokraternas uppsåt när det gäller att åstadkomma någonting i Norrbotten. Det jag önskar är att få svar på de frågor jag tidigare ställde om bl. a. socialdemokratins strategi för sysselsättningen i Norrbotten. Oavsett om det blir Gustav Persson som skall redogöra för detta eller om möjligen Thage G. Peterson har anmält sig till talarlistan för att svara vill jag fråga: Vilken är socialdemokraternas långsiktiga plan för Norrbotten? Vad har väljarna där att vänta om socialdemokraterna nu får genomföra den här planen, för vilken de ju har det parlamentariska underlaget?

Vidare sade Gustav Persson att de borgerliga partierna har varit konsekventa motståndare till investeringar i de statliga företagen. Ja, vi har varit mycket tveksamma, och vi har sagt nej exempelvis till satsningarna på NJA. Kanske kan Gustav Persson eller industriministern upplysa om vilka andelar av den krympande världsmarknanden NJA som ett statligt flaggskepp skulle ha tagit åt sig under dessa år. Det kunde vara intressant att få veta vilken resultatutveckling man väntade sig och vilka vinster man hade kunnat plöja ner i det norrbottniska näringslivet. Eller hade de vinsterna i likhet med LKAB:s vinster hamnat i Stockholm och i motsats till vad som sker i de flesta andra företag inte reinvesterats i den region där företaget hör hemma?

Jag tycker, Gustav Persson, att när man kritiserat den borgerliga politiken och sedan konstaterar att man inte har någon aning om vilka effekter den skulle ha fått, då står man på sällsynt lös grund.

Anf. 62 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Gustav Persson gjorde inledningsvis en ganska bra analys av Norrbottens situation så till vida att han konstaterade att vi är så enormt beroende av internationella konjunktursvängningar. Den internationella lågkonjunkturen under de senaste åren har – om uttrycket tillåts – inneburit ett ordentligt slag i ansiktet på Norrbotten och dess gruv-, stål- och skogsindustri.

Men där slutar vår enighet om analysen. Gustav Persson sade nämligen sedan att efter 1976 har i stort sett ingenting hänt, utan först nu i höst börjar saker och ting hända. Att den tideräkningen är den riktiga håller vi inte med om. Man kan nog inte räkna hösten 1982 som ett avstamp för någonting nytt. Det har inte hänt särskilt mycket nytt i Norrbotten sedan vi fick en ny regering, utan tvärtom har kön av arbetslösa ökat. Det som försatt Norrbotten i denna mycket bekymmersamma situation är 44 års socialdemokratiskt maktinnehav, då man bedrev en direkt småföretagsfientlig och glesbygdsfientlig politik.

Då det gäller planeringsnivån för Gustav Persson ett intressant resonemang. Han menar att utskottsmajoriteten när det gäller den inte har någon annan uppfattning än vi. Men om det är så, varför går ni socialdemokrater då inte med på kravet att riksdagen gör ett uttalande om att Norrbotten skall behålla det befolkningstal som vi tidigare angett? Kanske går de skrivningar som gjordes i budgetpropositionen i januari igen mellan raderna i den socialdemokratiska skrivningen i dagens utskottsbetänkande.

Beträffande arbetsförmedlingsverksamheten i malmfälten måste jag säga att det man nu föreslår innebär en direkt omyndigförklaring av den befintliga arbetsförmedlingen i kommunerna. Om man inte anser att den nuvarande arbetsförmedlingen är kapabel att klara av de uppgifter som den föreslagna arbetsförmedlingen skall ha, då måste man ju börja med att undersöka om det verkligen är så att arbetsförmedlingen och AMS-verksamheten inte fungerar. Vi bör inte bygga upp en parallellorganisation.

Slutligen vill jag på det bestämdaste tillbakavisa påståendet att vi inte har presenterat alternativ. Vi har t. ex. angett att det måste ske en satsning på småföretagandet. I er analys både i propositionen och i betänkandet har ni ju också sagt att vi behöver ett mer differentierat näringsliv. Dra då slutsatsen, av det konstaterandet och utforma en ekonomisk politik som syftar till att minska sårbarheten och det ensidiga beroendet av de stora statliga basindustrierna! Vi behöver en förändrad näringslivsstruktur, och vi måste prioritera inlandet, Tornedalen och malmfälten framför kustregionen.

Anf. 63 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Gustav Persson inledde med att tala om hur många som nu befinner sig utanför arbetsmarknaden i Norrbotten. Han gjorde en stor poäng av detta. Han jämförde det med vad som nu skulle kunna ske med den proposition som har lagts fram. Min fråga till Gustav Persson blir: Hur stor blir då minskningen av det antal människor som nu finns utanför arbetsmarknaden – hur många kan komma in på den med anledning av den framlagda propositionen?

Sedan gjorde Gustav Persson ett ganska opreciserat påhopp på folkpartiet. Han sade att vi visade stor tveksamhet och att det sammantaget under de år då vi var med i regeringen ledde till att det inte hände särskilt mycket. Jag tycker faktiskt att det är ett påstående som kräver bevisning innan man så där vårdslöst slänger ur sig det. Även om Gustav Persson inte tillhörde riksdagen under hela den tiden, kan han ändå för mycket om dessa frågor för att detta skall få stå oemotsagt här i kammaren. Om Gustav Persson kanske inte uppfattar mig som ett trovärdigt vittne, vore det lämpligt om han läste det senaste numret av LO-tidningen, där AMS-chefen Bertil Rehnberg säger så här: "Men vi har aldrig fått så mycket pengar som under åren 1976-1982."

Så till den socialdemokratiska planen. Det mest konkreta i den är att det skall vara fem steg. Dessa fem steg sägs innehålla sänkta kostnader, finansiellt stöd, marknadsföringspengar, konkreta investeringar och kraftfulla och snabba insatser. Man frågar sig då: Vad är det som är nytt i detta? Gustav Persson ställer dessutom villkoret att dessa steg skall tas samtidigt. Är det kanske därför som de bullrande stegen från valrörelsen har tystnat när de har nått kanslihuset, och Gustav Persson och arbetsmarknadsutskottets majoritet försvinner ut i filtofflorna?

Beträffande splittringen när det gäller glesbygdssstödet gör Gustav Persson stor sak av att det skulle finnas flera bud. Är det nu så att det finns socialdemokratiskt intresse för att göra starka insatser, så har Gustav Persson möjlighet att stödja folkpartiförslaget om att räkna upp detta stöd med ytterligare 25 milj. kr. Det skulle med socialdemokraternas hjälp kunna få majoritet. Fundera på det några timmar, Gustav Persson! Voteringen dröjer ju ännu en stund.

Herr talman! Jag avslutar detta med att återigen fråga: Vad är det som är nytt när det gäller denna proposition, rent principiellt? Och av vad består dessa gigantiska ökningarna av insatser i form av pengar som man i propagandan har påstått skall vara verklighet?

Anf. 64 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! Min fråga med anledning av denna replikrunda är fortfarande: Vilka är borgerlighetens alternativ här? Jag kan inte se några. Det är det som är den stora frågan i dag.

Moderaterna har en linje om neddragning av samhällsinsatserna, att man skall satsa på marknadskrafterna för att klara Norrbottens problem. Det är mycket tillspetsat, men det är i stort sett så ni driver frågan. Centerns representant rent av skällde på moderaterna för denna inställning, och det kan jag ha förståelse för. En sådan satsning, där marknadskrafterna skall klara allt, löser inte Norrbottens problem. Elver Jonsson sade i sitt huvudanförande att regeringens proposition är kärv men realistisk.

Så här redovisar alltså de tre borgerliga partierna sina uppfattningar. De är ju alla olika! Hur skulle det då bli om man skulle föra en sådan politik i regeringsställning, när man här deklarerar så olika uppfattningar? Det är det som är frågan.

Jag sade, Anders Högmark, att man inte kan veta exakt vad som skulle bli följderna av en så extrem politik som ni moderater redovisar, och det är helt naturligt. Socialdemokratin har ju under hela sitt långa regeringsinnehav motverkat just dessa marknadskrafters tendens att slå ut landsändar och människor på det här sättet. Men om ni skulle få regeringsansvaret ensamma, skulle ni ju få denna ohämmade marknadspolitik, som säkert skulle skada Norrbotten, och även övriga delar av landet. Det är detta jag menar när jag säger att man inte kan veta exakt, eftersom ni inte har fått pröva er politik fullt ut i det avseendet.

Per-Ola Eriksson tar upp befolkningstalen. Jag har även i mitt arbete i sysselsättningsutredningen upplevt hur centern för fram befolkningstalen till varje pris. Som jag ser det är det de konkreta sysselsättningspolitiska insatserna som är avgörande för om man skall klara alla de här frågorna. Och då blir det bara ett excercerande i en massa olika siffror. Man tar inte upp till diskussion de verkligt avgörande insatserna för att lösa sysselsättningsproblemen utan gömmer sig bakom befolkningstalen. Jag tycker det är mycket allvarligt, för då får vi inte en realistisk diskussion om vilka möjligheter vi har att lösa dessa regionalpolitiska problem.

Beträffande arbetsförmedlingen i Kiruna har jag litet svårt att förstå att man är så kritisk. I arbetsmarknadsutskottet har vi två företrädare för varven, som har arbetat med sådana här extraordinära insatser vid svåra omställningar. De är båda mycket positiva till just denna form, för den ger bättre resultat än om man måste sätta in den ordinarie arbetsförmedlingen, som inte har tillräckligt med resurser.

Slutligen får jag bara säga att satsningen på småföretag naturligtvis är viktig. Men vad centern alltid glömmer bort i sammanhanget är att man samtidigt måste satsa på stora företag, eftersom det är kombinationen mellan stora företag och små företag som ger möjligheter att utveckla näringslivet.

Anf. 65 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag tror inte att marknadskrafterna i Norrbotten kan lösa alla problem – det finns nog inte någon som tror det – men jag är frestad att fråga varför den socialdemokratiska regeringen då inte lyckades bättre under 1950-, 1960- och början av 1970-talet, med den klara inriktningen att ge samhället aktiva resurser att lösa problemen. Varför fick man inte någon uppbyggnad av en konkurrenskraftig sektor, statlig eller privat, som hade varit en förutsättning för att skapa bättre förhållanden för människorna i Norrbotten?

Vi har två olika synsätt, Gustav Persson, och jag tror att det är ganska meningslöst att fortsätta debatten. Vi tror i grunden att marknadskrafterna kan skapa bättre förutsättningar med generella medel. Ni tror att statlig styrning, reglering och kontroll och ökade samhällsinsatser i form av höga avgifter kan ge resurser. De ger i och för sig resurser, som går till de kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska satsningarna. Men vi tror att i längden går det inte att satsa kortsiktigt – vi måste minska de insatserna till förmån för

långsiktiga satsningar. Det är skiljelinjen.

Jag är övertygad om att om man i framtiden gjorde litet mera försök på de långsiktiga satsningarna, som i och för sig även finns i propositionen, skulle Norrbottens problem i alla fall på 1990-talet se litet annorlunda ut och vara väsentligt mindre än om man fortsätter den kortsiktiga politik som ni ensidigt pläderar för.

Anf. 66 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Frågan om basindustriernas roll i förhållande till det övriga näringslivet är av och till uppe i debatten. Låt mig konstatera att basindustrierna behövs i Norrbotten. Vi har från centern inte ifrågasatt vare sig LKAB:s, SSAB:s eller ASSI:s roll. Men vi är medvetna om att varken Pajala, Övertorneå, Överkalix, Arjeplog eller någon annan kommun kommer att kunna klara sin sysselsättning, hur många miljarder vi än pumpar in i de här stora statliga basindustrierna. Därför behöver vi ett brett utbud av småföretag.

Gustav Persson sade ju också att kombinationen av små och stora företag är nödvändig. Det är bra, men varför går ni då inte från ord till handling?

Vi hade ett konkret industriprojekt i Arjeplog, en lättklinkerfabrik, som innebar en satsning på ett litet företag i en utpräglad glesbygdskommun. Vid första bästa tillfälle avslog regeringen denna lokaliseringsansökan. Planeringsdirektören på länsstyrelsen ifrågasätter om det över huvud taget är meningsfullt att i fortsättningen lämna in lokaliseringsansökningar.

Om ni är intresserade av småföretagen, varför satsar ni då inte pengarna mera på den typen av företag? Varför går ni inte med på vårt förslag att differentiera socialförsäkringsavgifterna, så att vi sänker dem för att stimulera småföretagen?

Ni menar att vi saknar alternativ. Men det alternativ som ni gick ut med i valrörelsen stämmer dåligt överens med det förslag som vi nu diskuterar och skall ta ställning till. Var finns förslagen om apatitverk i malmfälten, stöd till glesbygden och satsningar på jordbruket, MEFOS, högskolan osv.? Jag kunde fortsätta uppräknningen. Det skulle vara intressant att få veta vart det alternativ som ni på denna punkt gick ut med i valrörelsen har tagit vägen.

När det gäller arbetsförmedlingen i malmfälten, den särskilda inrättningen, är det intressant att konstatera att den skall behövas för att förmedla jobb till människorna, men jobben skall finnas i andra delar av landet. Därför blir denna verksamhet rena resebyråverksamheten.

Vi från centerns sida menar att de pengar som ni vill använda, för att bygga upp en parallellorganisation till den vanliga arbetsförmedlingen skulle användas till offensiva och konkreta industripolitiska projekt i malmfälten. I första steget skulle de användas till att rädda sysselsättningen för gruvarbetarna i Svappavaara ytterligare en tid.

Anf. 67 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Gustav Persson tar på sig större bördor än vad situationen kräver då han patetiskt frågar: Hur skall borgerligheten kunna regera ihop, när ni inte kan enas? Låt oss, Gustav Persson, begränsa diskussionen till den fråga som vi nu debatterar, nämligen hur vi skall klara sysselsättningen i Norrbotten. Den frågan är stor nog – vi behöver inte vidga den till ett parlamentariskt problem. Vi har den regering vi förtjänar, skulle man kunna säga. Och här i riksdagen gäller det att hantera frågorna så klokt vi kan utifrån den grundsyn vi har och de förslag som vi lägger fram till riksdagen.

Mina frågor kvarstår obesvarade. Vad är det som är nytt i propositionen? Var finns den kraftiga förstärkning som enligt de rundhanta löftena i valrörelsen skulle komma Norrbotten till del?

Gustav Persson nämnde att jag hade sagt att propositionen i och för sig var realistisk, eftersom regeringen såg till den verklighet som man hade att hantera. På denna punkt har det skett en tillnyktring, vilket regeringen skall ha en eloge för, men propositionen stämmer mycket dåligt med de yviga planer som fanns i den socialdemokratiska utvecklingsplanen.

Vad gjorde vi under den tid då vi hade ansvaret? Jo, vi satte in ett stöd till Norrlandsfonden och förstärkte grundforskningsorganisationen. Regioninvest i Norr fick 75 milj. kr. mer. Marknadsföringen fick 20 milj. kr. Det blev en forskningsstation för gruvbrytning i Luossavaara. Malmprojekteringen fick 40 milj. kr., och i det sammanhanget fick Norrbottendelegationen 30 milj. kr. Statliga byggen tidigarelades, och beredskapsarbetena spädades på kraftigt. Till särskilda åtgärder för glesbygderna anslogs 160 milj. kr. Dessa pengar motsvarar nästan exakt det belopp som regeringen föreslår i propositionen – det rör sig alltså inte om någon uppräknig. På denna punkt föreslår jag Gustav Persson att tillsammans med den socialdemokratiska gruppen stödja folkpartiets förslag, för då blir det ytterligare 25 milj. kr. till Norrbotten.

Vi vill från folkpartiets sida fullfölja och utveckla det som riksdagen fattade beslut om 1979. Det kan sägas vara föga originellt, men det är både realistiskt och rimligt. Vi vill att de särskilt utsatta områdena i inlandet och de norra delarna skall få en förstärkning relativt sett. Vi vill också ge glesbygden ytterligare 25 milj. kr. och det differentierade näringslivet gynnsammare villkor. Som jag har sagt några gånger här vill vi att detta skall ske i så obyråkratiska former som möjligt. Med detta har jag även svarat på den fråga som Gustav Persson ställde i samband med sin kommentar till vår reservation beträffande arbetsförmedlingsinsatserna.

Jag tror, herr talman, att vi får vädja till regeringen att snart ta till orda och tala om vad som är det nya.

Anf. 68 GUSTAV PERSSON (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Anders Högmark här sade att han förstär att enbart marknadskrafterna inte kan lösa Norrbottens problem. Vi har i alla fall kommit litet närmare varandra när moderaterna inser att man inte kan

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

föra en låt-gå-politik då det gäller att lösa de regionalpolitiska problemen. Här rör det sig om att fördela arbetstillfällena över hela landet. Där måste samhället ha ett inflytande.

Anders Högmark frågade varför vi inte gjorde detta redan på 1960-talet eller i början av 1970-talet. Vi har konsekvent arbetat med dessa frågor inom hela arbetarrörelsen, såväl den fackliga som den politiska. Vi drev fram en selektiv arbetsmarknadspolitik, som man nu i hela världen fått ge sitt erkännande. Vi fortsätter med en näringspolitik, där sysselsättningspolitiken kopplas in på samma sätt som när vi drev arbetsmarknadspolitiska frågor. Men det tar tid när man skall gå fram på en demokratisk väg.

Per-Ola Eriksson räknade upp en rad saker som han påstod att vi skulle ha svikit efter valrörelsen. Faktum är ju att vi inte på en gång kan klara alla de här frågorna. Ni hade i det borgerliga lägret sex år på er att klara en rad frågor, vilket ni inte gjorde. Nu skall vi på bara några månader klara det hela. Ni vill t. o. m. ha resultat innan åtgärderna har trätt i kraft. Det är ju inte möjligt. Jag lovar att vi steg för steg kommer att arbeta vidare med de här frågorna.

När det gäller arbetsförmedlingen i Kiruna vill jag fråga: Skall vi inte hjälpa de människor som är arbetslösa eller blir friställda? Skall vi inte hjälpa dem genom att ge arbetsförmedlingen resurser, så att dessa människor kan finna ett nytt jobb. Då säger Per-Ola Eriksson att de här pengarna, som ju inte utgör några stora summor, skall vi föra över på arbetsmarknadsområdet och använda dem för att skaffa nya jobb. Men vi vet att de arbeten som kan skaffas kostar enormt mycket. Det uppkommer inte arbetstillfällena i förhållande till de insatser som görs via arbetsförmedlingen för att skaffa människorna arbete.

Elver Jonsson säger att jag inte behöver föra in hela stora samhällspolitiken, när jag konstaterar att det finns oenighet. Det är kanske riktigt. De borgerliga partierna kan inte ens komma överens i Norrbotten. Hur skall de då kunna klara en politik över hela landet?

Får jag slutligen säga en sak som jag inte hann med i den förra repliken. Bertil Rehnberg har sagt att insatserna på arbetsmarknadspolitikens område under den borgerliga tiden var mycket större än någonsin i landet. Jag skulle kunna säga till honom i dag att den satsning som gjorts inom arbetsmarknadspolitikens område bara under de senaste sex månaderna förmodligen är det mesta som hittills åstadkommit i detta avseende i det här landet.

Anf. 69 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Riksdagen debatterar i dag regeringens åtgärder för att skapa förutsättningar för en positiv utveckling i det hårdast drabbade länet i vårt land. Redan i december sattes omedelbara åtgärder in för att avvärja de mest akuta sysselsättningsproblemen i framför allt malmfälten. I dag debatteras regeringens proposition om Norrbotten, där vi föreslår särskilda insatser som syftar till att vända den hotande utvecklingen och skapa förutsättningar för ett ekonomiskt starkare Norrbotten. Under en treårsperiod vill regeringen satsa 4 miljarder kronor på produktionen, på jobben och på utvecklingen i

denna landsdel. Vi vill även göra en bred satsning för att stärka konkurrenskraften i näringslivet, för att utforma ett effektivare system för det statliga stödet till näringslivet för att med konkreta projekt bredda näringslivet och för att omedelbart angripa de akuta sysselsättningsproblemen i Norrbotten.

Denna satsning hoppas vi skall bli ett avstamp för Norrbotten i ett skede av en ny utveckling och optimism. Det program för Norrbotten som genomfördes 1979 omfattade 1 miljard kronor. Riksdagsbeslutet 1982 omfattade totalt 350 milj. kr. för särskilda sysselsättningsfrämjande insatser i länet, och till det kom sänkningen av socialförsäkringsavgifterna i landets fyra nordligaste kommuner.

Den nu framlagda utvecklingsplanen för Norrbotten, som riksdagen i dag diskuterar, omfattar engångsåtgärder som totalt kostar ca 2,4 miljarder kronor. Totalt omfattar hela regeringssatsningen nästan 4 miljarder, dvs. fyra gånger så mycket som den satsning som gjordes 1979.

Vi fullföljer nu den utvecklingsplan för Norrbotten som arbetarrörelsen presenterade i 1982 års val. Jag har lyssnat på denna debatt, och det görs försök att sprida felaktiga uppgifter om att vi sviker planen. Möjligen görs dessa försök för att skylla avsaknaden av en egen politik, och jag skall återkomma till detta om en stund.

Vi fullföljer alltså nu vår plan. Vi föreslår att de sociala avgifterna skärs ner med 10 % i bl. a. gruv- och tillverkningsindustrin. I Svappavaara föreslås nyttillkommande sysselsättning helt befrias från de sociala avgifterna.

Vidare föreslås i propositionen en finansiell rekonstruktion av LKAB och stöd till malmtransporterna.

Vi föreslår bl. a. att utvecklingsfonden får mer pengar och att det skapas särskilda resurser för industriprojekt.

Vi föreslår ökade resurser till högskolan, inriktade på att stärka näringslivets utveckling.

Vi föreslår satsningar på utvecklingen av metallurgin, på miljö- och energiinvesteringar i malmbanan, i Kiruna flygfält och vägnätet i länet.

En sammanhållen plan för energiproduktion och energianläggning skall tas fram.

Vidare föreslås stöd till bl. a. turism, administrativ tjänsteproduktion, ny industrissysselsättning och glesbygdsinsatser.

I propositionen lämnas förslag om särskilda insatser för arbetsförmedling och utbildning, i första hand inriktade på dem som inte får jobba kvar i LKAB.

Sedan kommer förhoppningsvis ett tredje steg, när malmfältsutredningens mera långsiktiga förslag föreligger och överlämnas till regeringen senare i höst.

Jag vill ha sagt, herr talman, att detta samlade program är ett uttryck för regeringens bestämda uppfattning att Norrbotten är den hårdast drabbade regionen i vårt land, att det är en angelägenhet för hela Sverige att stoppa den negativa utvecklingen och vända den rätt igen. Man underskattar och förringar – och det är kanske främst centerpartiet som i denna debatt hittills

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

har gjort sig skyldigt till detta – förslagens innebörd och omfattning.

Vi har i Norrbotten i dag ett problem, och det är det ensidiga beroendet av basnäringarna – ett problem överstigande alla andra. 70 % av industrisysselsättningen i Norrbotten finns inom stål-, gruv- och skogsindustrin. I landet i övrigt är motsvarande siffra drygt 20 %. Regeringen har därför lagt upp sina förslag så att det blir åtgärder för att dels stimulera framväxten av nya industrier, dels stimulera till ökad verksamhet på tjänstesektorn. De åtgärder som har vidtagits – vilka har efterlysts av någon som möjligen inte har tagit del av propositionen – är att utvecklingsfonden får ökade resurser, att utvecklingsfonden på hemmaplan i Norrbottens län skall arbeta mera intensivt med starta-eget-kampanjer, utbildning för att just satsa på en annan industristruktur i Norrbotten med tonvikt på små företag.

En särskild förhandlingsgrupp kommer om några dagar, så fort riksdagen i dag har fattat beslut, att tillsättas för att öka lokaliseringssamrådet, intensifiera lokaliseringsområdet med stora företag för att få dem att lägga nya, tillkommande verksamheter i Norrbotten, särskilt malmfälten. Namnen på deltagarna i denna förhandlingsgrupp kommer jag att kunna offentliggöra om någon dag, efter att riksdagen i dag har fattat sitt beslut.

I propositionen har vi också sagt att en särskild förhandlare skall tillsättas för etableringar i Svappavaara. I samband med beslutet om JAS-projektet i mars meddelade statsministern att han i samtal med ledningen för IG-JAS-gruppen hade tagit upp frågan om att man från industrigruppens sida skulle kunna göra ett konkret åtagande för att ordna sysselsättning i Norrbottens län. Från industrigruppens sida förklarade man sig beredd att fortsätta sina ansträngningar att skapa nya arbetstillfällen i Norrbotten och malmfälten. Med utgångspunkt från detta löfte har diskussioner förts mellan regeringen och IG-JAS-gruppen om hur man konkret skall åstadkomma det angivna sysselsättningsstillskottet i Norrbotten. Därvid har man särskilt sett på möjligheterna att skapa nya jobb i Svappavaara. Från SAAB:s sida – ett av de i IG-JAS-gruppen ingående företagen – har man inrättat en särskild arbetsgrupp som har till uppgift att arbeta med konkreta industriprojekt. Arbetet fortsätter, och jag har inte fått fram något som tyder på att man från industrins sida inte försöker klara detta åtagande.

Vi har från industridepartementets sida följt det här arbetet, och i enlighet med vad som sägs i propositionen kommer vi formellt, så fort riksdagen har fattat sitt beslut här i dag, att tillsätta en särskild förhandlingsman som håller i denna fråga för regeringens räkning.

Jag skulle kunna ge ytterligare exempel på insatser i Norrbotten som den socialdemokratiska regeringen har gjort sedan den tillträdde. Det har inte skrivits så mycket om dessa insatser. De har kanske varit ointressanta därför att de har bedömts som självklara. Men det har varit insatser för ökad prospektering och öppnande av nya gruvor där pengar har anvisats, och det har varit uppdraget till statens industriverk att öka sökningen av tjänster som kan förläggas till malmfälten. Det har också varit utbyggnaden av SIGA-verksamheten, där jag har uppdragit åt 40 myndigheter att redovisa vilka administrativa verksamheter som i dag utträts på de orter där myndigheten

och verket ligger, men som i stället med fördel skulle kunna utföras uppe i malmfälten.

Flera insatser har gjorts av regeringen under hösten, projekt som syftar till att utveckla ny teknik och utveckla företagen i Norrbotten. Det har varit insatser i nytillkommande industri, och det har varit insatser i kommunerna för att förstärka industrimottagandet.

Under debatten har en fråga ställts, nämligen: Vad är alternativet till den politik som regeringen har redovisat i propositionen? Vad är alternativet till den socialdemokratiska politik som de berörda utskotten har redovisat för riksdagen? Finns det någon samlad borgerlig politik för Norrbotten? Finns det något eget borgerligt program för Norrbotten?

Jag tvingas, i likhet med utskottets talesmän från den socialdemokratiska sidan, att konstatera att svaret är nej. Det räcker att lyssna till debatten här i dag. Folkpartiets talesman har i stort sett anslutit sig till regeringens politik och tyckt att det mesta är bra. Centern har beskyllt moderatpolitiken för att vara kylig och rent av cynisk när det gäller Norrbotten. Och moderaterna har först nu, vilket Frida Berglund upplyste om, beslutat att börja ägna sig åt Norrbottensfrågorna genom att tillsätta en särskild arbetsgrupp.

Herr talman! Ett annat sätt att peka på den borgerliga oenigheten är att titta på utskottsbetänkandena. De visar inte på en enad borgerlig linje i Norrbottensfrågan. I de 5 aktuella betänkandena finns 76 reservationer. Endast 5 av dem är gemensamt borgerliga. Av de 22 reservationerna i näringsutskottets betänkande är endast 2 gemensamt borgerliga. Av de 43 reservationerna i arbetsmarknadsutskottets betänkande är endast 2 gemensamt borgerliga. Detta bekräftar mer än någonsin att den borgerliga minoriteten helt saknar en gemensam uppfattning om hur man skall lösa Norrbottens problem. Jag tycker att detta bör påpekas efter de många och i vissa stycken stora ord som har uttalats från riksdagens talarstol i den här debatten.

Herr talman! Det finns en fråga som många i dag ställer sig, nämligen: Är det här tillräckligt för Norrbotten? Jag har mött den frågan, och jag tror att även kammarens ledamöter har mött den. Löser denna proposition och de förslag till åtgärder som regeringen har lagt fram Norrbottens problem?

Vad vi i dag kan säga är att vi tar ett första steg för att långsiktigt lägga en grund för ett nytt livskraftigt norrbottenskt näringsliv, men självfallet löser vi inte alla problem. Detta kan vi inte säga, det vore felaktigt. Den omstrukturerings som behövs inom basindustrierna och i hela Norrbottens näringsliv för ökad vidareförädling och till mera expansiva verksamheter, kommer att ta många och långa, och kanske också svåra, år att genomföra.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Anf. 70 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Jag tror att det senaste som Thage Peterson sade var ett riktigt konstaterande, att propositionen – och den utvecklingsplan som lyftes till skyarna i valrörelsen – ingalunda på kort tid förändrar situationen i Norrbotten. Det tar många år att vända utvecklingen i länet i annan riktning. Det sade jag också i mitt huvudanförande i början av debatten. Det var den strategin som låg bakom de insatser som centern gjorde under tiden i regeringsställning. Mycket av det som vi påbörjade bygger regeringen nu vidare på. Jag tänker på SIGA, prospektering osv. Det ansågs från början som futtiga insatser, men de var tydligen inte så dåliga, eftersom de är värda att bygga vidare på nu.

Det har gjorts ett stort nummer av de fyra miljarder kronor som propositionen omfattar. Det finns emellertid anledning att något analysera värdet av de fyra miljarderna. Merparten av dessa pengar gäller engångsinsatser. Det är bokföringstekniska pengar, som inte ger några jobb. En stor del av återstoden avser arbetsförmedlingsverksamhet m. m., som tidigare nämnts i debatten. Det ger heller inga nya jobb i Norrbotten. De långsiktiga åtgärder som togs fram i två paket 1979 och 1982 omfattade tillsammans mer på lång sikt än det som nu blir kvar av regeringens paket. Dessa långsiktiga åtgärder har betytt och betyder fortfarande mer för Norrbotten. Det var satsningar över hela länet.

Det skulle vara intressant att få besked på ett par punkter, och jag frågar Thage Peterson: Vilka av de åtgärder som nu föreslås kommer att vara det främsta instrumentet för att forma en annan näringslivsstruktur i Norrbotten? Finns det inte anledning att gå vidare när det gäller stödet till utvecklingsfonden?

Förslaget om konsulter till malmfälten är bra, men övriga inlandet och Tornedalen har också problem och skulle behöva få del av resurserna. Det har vi föreslagit.

Då det sedan gäller möjligheterna att genom lokaliseringssamråd flytta produktion eller få ny produktion upp till Norrbotten från stora industriföretag i landet vill jag säga att man här har en riktig ambition. Jag delar den. Jag vill då konstatera att det finns några utvecklingsbara och expansiva industriföretag i landet. Jag tänker på Volvo, som i dag har en fin marknad på USA m. fl. länder. Jag vill rikta en direkt uppmaning till industriministern: Inled konkreta förhandlingar med Volvo som ett av flera företag för att hitta en varaktig industriproduktion i Norrbotten!

Anf. 71 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Industriministern sade att propositionen är ett uttryck för en ambition. O. K. – visst är den det! Men propositionens förslag har en lägre ambitionsnivå än valrörelsens budskap hade. Det har heller inte bestritts av industriministern. Förslaget syftar till att vända utvecklingen i Norrbotten och skapa ett starkare Norrbotten. Javisst, det är riktigt, det är bra, det är rätt tänkt! Men lösningen ligger inte ens i propositionens fyra miljarder kronor.

På åtgärdsidan, där industriministern räknar upp en rad saker, är det nästan som att läsa innantill ur folkpartipropositionen från 1979, som är refererad i arbetsmarknadsutskottets betänkande 1978/79:33. Våldigt mycket återfinns där, och det är bra att detta nu fullföljs. Det har jag försökt säga i tidigare inlägg och samtidigt påvisa att det inte är särskilt mycket nytt vi nu hittar. Det gäller också de fem beryktade stegen.

Industriministern menar att miljarden 1979 bara skulle vara en fjärdedel av det som nu satsas. Men kvar står, om vi ser det över en längre period, att under perioden 1976–1980 gavs omkring 15 miljarder kronor, ca 4 gånger mer än vad som föreslås för den kommande treårsperioden.

När det gäller inriktningen och omfattningen av stödet så skulle man nu ha utarbetat förslaget på lokal och regional nivå.

Samma var förhållandet när det gäller Norrbottenspropositionen 1979. Ur den synpunkten var de förslagen banbrytande, och de blev ju också riksdagens beslut. Någoting principiellt nytt är det svårt att hitta – om det ens går. När det gäller uppräknigen av pengarna kan man mera tala om marginella insatser än om någoting epokgörande.

Propositionen är alltså en fortsättning. Det är nödvändigt med det som ges. Från folkpartiets sida är vi beredda att ställa upp. Det är steg på vägen – kalla det gärna fem steg om det skulle göra det ideologiskt litet enklare – men kom ihåg: Det är inga jättekiv. Fortsättning måste följa!

Anf. 72 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Industriministern frågade i avslutningen av sitt inlägg: Löser vi med detta Norrbottens problem? Han antydde i sitt eget svar en viss ödmjukhet – det kan vi inte vara säkra på; det återstår säkert mycket annat. Det är då först och främst viktigt att klarlägga: Vad är målsättningen från regeringens sida med Norrbottensinsatserna? Jag återkommer till den frågan, eftersom det är ganska meningslöst att diskutera i miljard- och miljonbelopp vad olika regeringar gjort, om det inte relateras till den målsättning man har. Det kunde vara intressant för kammaren att få veta: Vad är målsättningen med regeringens Norrbottenspaket? Det är att stoppa utvecklingen, säger någon – det är att vända utvecklingen. Vad är då hållpunkterna? När kan vi börja avläsa resultaten av detta?

Vi har diskuterat vilken insats man skall använda – generella metoder eller selektiva. Det är ganska givet att man måste använda en blandning av dessa metoder.

Socialdemokratiska talare har tidigare fört resonemanget att lönenivån betyder väldigt litet – eller nästan ingenting alls, har man gjort gällande. Varför föreslår då regeringen sänkta indirekta lönekostnader, om man tycker att lönenivåns betydelse är helt ointressant för det norrbottniska näringslivets konkurrenskraft? Varför talar industriministern om att man borde göra försök med sänkta ungdomslöner i Norrbotten? Både påståendet att lönenivåns betydelse är ointressant och förslaget att gå ut med en politik som skall sänka socialförsäkringsavgifterna kan inte vara riktiga. Tror regeringen på sin egen politik är de totala arbetskraftskostnaderna av betydelse i sammanhanget.

Sedan nämner industriministern en lång rad satsningar inom ramen för Särskilda insatser. Vi har i våra reservationer klart sagt ifrån att de projekt som är framkomliga är satsningar på rymdforskningen och på utvecklingen på data- och telekommunikationsområdet. Dessa åtgärder är bra, och där skall man satsa pengar. Däremot är vi mer tveksamma till en del andra projekt.

Jag skulle avslutningsvis vilja fråga industriministern: Det svar som en familj i Svappavaara eller Kiruna skall få när man diskuterar framtiden, är det att med socialdemokratisk politik de kommande två å tre åren, så skall familjen inte fundera på att flytta till annan ort utan stanna kvar? Säger man att regeringen lyckas vända utvecklingen och återskapa möjligheter för alla människor uppe i Norrbotten att få arbete? Det innebär med andra ord att ni ansluter er till centerns uppfattning att alla som i dag bor i Norrbotten skall ha ett jobb. Är detta regeringens målsättning? Skall vi bedöma politiken och insatserna utifrån den målsättningen? Det är alltid bra att veta utifrån vilket mål man skall bedöma regeringars insatser.

Anf. 73 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag tycker möjligen att vi skall ha en liten bakgrund till utvecklingen i Sverige och Norrbotten när vi i dag diskuterar Norrbotten.

Folkmängden i Norrbotten ökade under första hälften av 1970-talet, från 255 000 invånare 1970 till 264 000 invånare 1975. Därefter skedde en vändning. Under åren 1980-1981 minskade befolkningen med ca 3 000 personer. Det fanns naturligtvis en förklaring till detta. Förklaringen är nedgången i Sveriges ekonomi, den katastrofalt dåliga ekonomi som Sverige fick. Förklaringen ligger i den låga industriella aktiviteten. Över 160 000 industrijobb förlorades på några år i Sverige, och det är klart att detta skapade hål också i Norrbotten. Jag är inte så ensidig att jag säger att alla jobb förlorades på grund av den borgerliga politiken. Naturligtvis fick Sverige som ett internationellt beroende land känna av den internationella konjunkturpåfrestningen. Dessutom hade de stora strukturförändringar som slog igenom i Sverige med stor kraft under senare delen av 1970-talet naturligtvis slagit mot oss också under en socialdemokratisk regering.

Men vi kan också konstatera att denna utveckling av Sveriges ekonomi och industri försatte olika regioner i Sverige i ett utomordentligt svårt läge, framför allt de regioner som var värst utsatta, och till dem hörde Norrbotten. Här finns en orsak till de dystra inslagen i Norrbottens situation. Viktiga orsaker härtill är den begränsade omfattning som industrin i Norrbotten har och att den norrbottniska industrin tillhör de industrigrenar som under dessa år utsattes för de svåraste bakslagen och drabbades mest av de djupa internationella lågkonjunkturerna.

Jag pekade i mitt förra inlägg på att hela 70 % av Norrbottens industrisysselsättning finns inom branscherna gruv-, stål- och skogsindustri medan motsvarande andel för det övriga landet är drygt 20 %. Ända fram till mitten av 1970-talet hade dessa näringsgrenar relativt goda år, som t. o. m. gav ökad sysselsättning. Stora investeringar gjordes då av den socialdemo-

kratiska regeringen inom såväl skogs- som stålindustrin, och därmed förbättrades också sysselsättningsläget i Norrbotten. Men efter 1975 har samtliga dessa branscher drabbats av svåra motgångar. Stål- och gruvindustrin har drabbats av varvsindustrins kris, och skogsindustrin har tidvis hemsökts av bristen på råvara. De borgerliga regeringarna förmådde inte ta fram råvaran, trots att den fanns i de svenska skogarna.

En stor del av dessa industriers produktion har levererats till andra länder, i form av halvfabrikat, som där har förädlats till färdiga produkter. Så är det i allt för hög grad fortfarande. Självfallet hade Sverige fördelar av detta genom att vi i långa stycken fick bra betalt för produkterna. Men jag skall gärna erkänna – och det tycker jag att samtliga fem partier här i kammaren kan göra – att vi när vi nu ser facit kan konstatera att vi borde ha satsat mer av inkomsterna från våra basnäringar på vidareförädling för att ta ut det utvecklingsbara. Det är en satsning som borde ha skett inte bara i Norrbotten utan också i andra län där basindustrierna har ett starkt fäste. Vi borde alltså ha satsat på en diversifiering av industrin.

Jag erkänner också att vi tidigare borde ha insett och förutsett att basnäringarna skulle komma att drabbas av problem, och vi skulle ha använt en större andel av de pengar vi fick vid försäljningen av produkterna till utbyggnad av vidareförädlingen på grundval av våra basindustrier.

Detta problem är allmänt för hela Sverige, men det drabbar Norrbotten flerfaldigt, eftersom dessa näringar i Norrbotten har en tre gånger så stor andel som i landet i övrigt.

Inte heller har en annan viktig orsak till de ökande problemen i Norrbotten nämnts i debatten, och det är minskningen i byggnadsverksamheten. Utbyggnaden av vattenkraften har betytt oerhört mycket för sysselsättningen i Norrbotten, samtidigt som den också utgjort en viktig förutsättning för industriutbyggnaden i hela landet, inte bara i Norrbotten. Nu har vattenkraftsutbyggnaden minskat. Vi har fått mycket kraftiga negativa effekter på sysselsättningen. Likaså vet vi att sysselsättningen har minskat i jord- och skogsbruket. Sysselsättningsminskningen inom dessa områden har fortsatt uppe i Norrbotten.

Denna bakgrund tycker jag att vi måste ha, om vi seriöst skall diskutera Norrbotten. Arbetarrörelsen har därför i valrörelsen utarbetat en plan – en plan som man kunde kritisera, eftersom den presenterades i samband med den politiska debatten i en valrörelse.

Men när nu arbetarrörelsen, i det här fallet den socialdemokratiska regeringen, lägger fram vissa av förslagen i denna plan i form av en proposition till riksdagen – jag skulle kunna pricka av förslag efter förslag som fanns i planen och som finns i propositionen, och det har också min partikamrat Gustav Persson gjort i ett tidigare inlägg – då kritiserar vi helt plötsligt för att vi lägger fram denna plan för Sveriges riksdag och att det skall fattas beslut om den.

4 miljarder är marginellt, säger Elver Jonsson. Det beror väl litet grand på hur man ser på saker och ting. Man kan också bli blind för pengar och pengars värde. Jag tycker att 4 miljarder är en utomordentligt stor insats, var den än

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

sker någonstans. Och den sker nu på industri-, närings- och i viss utsträckning sysselsättningspolitiken. Till detta kommer nära 1 miljard, som den socialdemokratiska regeringen satt in på andra arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Norrbotten under resans gång.

Det är flera insatser i Norrbotten som inte ingår i programmet men som vi tidigare satsat på. Jag har en förteckning på ett tiotal sådana.

Jag skulle vilja peka på en mycket betydelsefull insats. Det var när vi beviljade nästan 30 milj. kr. – som jag anser vara mycket pengar – i början av detta år i lokaliseringstöd till Kiruna kommun för en kommunal lokal för uthyrning till administrativ verksamhet, det s. k. rymdhuset. Man beräknar att 200 arbetstillfällen skall skapas, och det är mycket, var det än förekommer – och jag tror att det är väldigt mycket i Kiruna. Det skall bli verksamhet med högteknologiskt kunnande som kommer att kunna förläggas dit. Och jag tror just att sådana projekt skall få en spridningseffekt som betyder långsiktigt bärande verksamheter för framtida företag, och det är sådana satsningar som vi har flera av i den aktuella propositionen.

Jag har lyssnat på alla Anders Högmarks repliker här i dag. Inte med ett ord har han nämnt den privata sektorns eller det privata kapitalets skyldigheter mot Norrbotten och ansvar för Norrbotten. Samtidigt har han i flera inlägg angripit statens ansvar och statens satsningar i Norrbotten. Är det något som jag tror att människor i Norrbotten och Svappavaara känner skräck inför, så är det om den politik som Anders Högmark representerar och vill föra skulle bli verklighet. Han vill ju inte ha några privata satsningar – inget ansvar för det privata kapitalet – och inte heller några större statliga satsningar och något statligt ansvar. Då tycker jag att man i den här debatten skall tala med betydligt mindre bokstäver.

Jag reste, herr talman, frågan om detta var tillräckligt. Jag svarade på den själv med att säga att regeringens förslag, liksom det som i dag är uppe till diskussion, inte löser alla problem. Och jag skulle vilja sluta med att tillägga: Om vi kan återkomma till riksdagen med fler Norrbottensförslag hänger i hög grad samman med vilken ekonomisk aktivitet och vilken industriell utveckling vi får i Sverige. Blir aktiviteten hög, då ökar möjligheterna att göra nya insatser i Norrbotten. Endast med en samhällsekonomi i balans och med en industri i expansion kan regionalpolitiken bli effektiv och våra möjligheter att göra insatser i Norrbotten bli större.

Anf. 74 ELVER JONSSON (fp) replik:

Herr talman! Först om pengar och pengars värde: När jag talade om marginella förändringar gällde det den uppräknade som föreslogs i propositionen i förhållande till vad som tidigare har getts och varit på gång. Men vi skall väl inte strida om det nu, utan låt oss vänta. Med facit i hand, som industriministern själv sade, är det lättare att läsa av det hela. Och då kan vi återkomma till en jämförelse.

Sedan får jag tacka industriministern för den klara analys som han gav över hur situationen varit och hur den är och över det beroendeförhållande som vi har både nationellt och internationellt. Det man möjligen skulle kunna önska

sig efter detta balanserade och fina inlägg var att de orden från industriministern Thage Peterson hade nått fram till riksdagsmannen Thage Peterson i ett tidigare skede, dvs. i valrörelsen.

Jag vill också säga litet grand om byggandet. Socialdemokraternas recept före inträdet i kanslihuset för att lösa problemen var att kraftigt öka bostadsbyggandet. Nu framgår det av propositionen att de här tankarna inte längre framförs med den intensitet som var fallet tidigare. Kvar står, herr talman – för att göra det här inlägget kort – att det vi nu har att besluta om inte är fem steg, möjligen är det ett steg – därmed inte sagt att det är oviktigt.

Anf. 75 ANDERS HÖGMARK (m) replik:

Herr talman! Jag vill i likhet med Elver Jonsson konstatera att den analys som industriministern gjorde av utvecklingen i Norrbotten under de senaste årtiondena kan vara en bättre bakgrund för debatten. Det kanske hade varit trivsammare om den kommit in i debatten i ett tidigare läge. I stora delar kan jag instämma i analysen.

Man kan konstatera att satsningen på rymdteknologi, data och elektronik kan ha stor betydelse för Norrbotten. Det har vi sagt, och vi har bejakat de projekten. Vi har också markerat att det handikapp som Norrbottens geografiska avstånd har inneburit under många årtionden då man fixerat sig kring fysiska transporter delvis kan reduceras genom användandet av modern teknik. Där tror jag också att det finns en framkomlighet. När utskottet reste i Norrbotten konstaterade vi också vid besök vid rymdbasen att det fanns många intressanta utvecklingsprojekt där. Om det tror jag inte vi behöver gräla eller föra någon lång debatt.

Däremot konstaterade jag att industriministern inte med ett ord har nämnt hur man ser på lönelägets betydelse. Jag konstaterar att propositionsförfattarna – regeringen – antagligen har rätt i sin bedömning att de totala arbetskraftskostnaderna för industrin har betydelse, och då har tyvärr tidigare talare som representerat socialdemokraterna inte riktigt förstått innebörden av detta.

Sedan konstaterar jag också att det privata kapitalet självfallet skall känna ansvar, inom vissa ramar som regeringsmakten ställer upp. Jag hoppas att inte kritiken av det privata kapitalet, som givetvis drabbar de många små företag som jobbar och sliter i Norrbotten, skall vara inkörsporten till de samtal som industriministern skall ha med näringslivet för att kunna påräkna etableringar i Norrbotten. Jag tror att klimatet då på något sätt blir litet frostigt inledningsvis.

Herr talman! Det finns i och för sig två linjer i resonemanget. Socialdemokratin tror mer på de selektiva medlen. Jag tror, som jag tidigare har sagt till Gustav Persson, att det finns ett behov av sådana. Vi kan aldrig lösa Norrbottens problem utan att använda selektiva medel, men inslaget av generella medel måste öka. Jag kan bara konstatera, sedan må industriministern gå i ytterligare replik, att regeringens inställning och förslag om sänkta arbetsgivaravgifter – även om förslaget är dunkelt och oprecist –

Utveckling i Norrbotten

innebär att regeringen har tänkt om. Detta är ett av de få offensiva grepp regeringen har. Det är bra att den modellen kommer. Sedan kan man diskutera den tekniska utformningen av systemet, och det får vi skäl att göra till hösten då regeringen lägger fram sin proposition.

Anf. 76 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Det kanske var bra att industriministern gick in i debatten så att man får tillfälle att säga något gott om något av de socialdemokratiska anförandena. Jag kan också ansluta mig till de synpunkter som har framförts av bl. a. Elver Jonsson. Den analys och den bakgrundsteckning av Norrbottens situation som industriministern gjorde var riktig. Men det är synd att inte den analysen kunde ske redan på 1960-talet och i början av 1970-talet då ganska mycket av den struktur som Norrbotten nu befinner sig i grundlades.

Då vi under de senare åren av 1970-talet och i början av 1980-talet försökte föra in länet i en ny struktur hette det att vi vände basnäringarna och basindustrierna ryggen. Men vi var medvetna om att framtidsmöjligheterna och framtidstron i Norrbotten måste återges via en annan näringslivsstruktur och satsning på småföretagen.

Det är en sak som däremot skrämmer mig i den här debatten, och den kommer tillbaka av och till, i viss mån också i industriministerns anförande, nämligen att vi måste ha en ekonomisk tillväxt för att landet skall ha råd att rädda Norrbotten. Det får aldrig bli så att vi skall sitta och vänta ut en högkonjunktur och en stark ekonomisk tillväxt för att Norrbotten skall få komma i åtnjutande av regionalpolitiska insatser. Även i tider med lågkonjunktur måste vi ha råd att prioritera de sämst ställda regionerna, och jag hoppas att regeringen på den punkten ändrar sin inställning.

Jag tror också det är viktigt att påpeka att det är en bit i utvecklingsplanen som har tappats bort i propositionen, nämligen jordbruket. Det fanns i den plan som socialdemokraterna gick till val på, och jag frågar nu: Varför har man glömt bort denna viktiga näringsgren, som gör det möjligt att upprätthålla bosättning, service och kommunikationer i de utpräglade glesbygderna?

Sedan är det intressant att konstatera att industriministern tar åt sig äran av rymdhuset i Kiruna och lokaliseringsstödet till det. Regeringen höll visserligen i klubban då lokaliseringsstödet beviljades, men principen och förslaget om rymdhuset är ju från i fjol – och industriministern kan kanske dela med sig av äran till sin företrädare.

Anf. 77 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag skall inte träta med Per-Ola Eriksson om vem som har tagit initiativ till olika projekt. Huvudsaken är att de kommer till stånd. Huvudsaken är att rymdhuset byggs.

Det vore för enkelspårigt att säga att tidigare regeringar inte har genomfört några förslag, och jag skulle tro att åtskilliga av de förslag som har genomförts har hämtats från socialdemokratiska partimotioner i riksdagen.

Det är så det politiska arbetet går till.

Jag skulle vilja rikta en vädjan till de fyra oppositionspartierna i kammaren: Jag är tacksam för fler förslag rörande Norrbotten och också för fler förslag som syftar till att utveckla och förnya svensk industri. Jag tillhör inte dem som politiskt öronmärker förslag. Om förslag är bra kan de genomföras, och på just detta område betyder det arbete och utveckling och blir till gagn för människorna.

Vi skall diskutera regionalpolitiken senare i kväll, och jag får då tillfälle att något utveckla det jag kortfattat var inne på, nämligen sambandet mellan regionalpolitik och industripolitik. Naturligtvis menar jag, att industrisatsningar är en väsentlig del av arbetet att ta Sverige ur den ekonomiska krisen och att satsningar på industriell utveckling – också på det utvecklingsbara i våra basindustrier – är en viktig del för att skapa nya jobb och för att öka industrissysselsättningen.

Sveriges problem i dag är en sjunkande eller åtminstone stagnerande industrissysselsättning, låga investeringar, för låga satsningar på forskning och teknisk utveckling och för låg industriproduktion. Vi måste ur denna svacka, få en högre ekonomisk aktivitet. Får vi bättre skjuts på ekonomin får vi också ökade möjligheter att föra en framgångsrik regionalpolitik.

Men jag ger naturligtvis Per-Ola Eriksson rätt i att man inte kan vänta på att göra industriella satsningar intill dess vi har fått en bättre balanserad ekonomi. Jag menar tvärtom att vi måste använda en offensiv industripolitik för att just ta Sverige ur den ekonomiska krisen.

I detta sammanhang kan jag nämna byggandet. Det är en viktig del i vårt investeringsprogram, som regeringen lade fram för riksdagen redan i höstas. En ökad byggaktivitet kommer också att skapa en högre aktivitet i Norrbotten. Jag skall gärna erkänna att vi har begränsade möjligheter att väsentligt öka nybyggandet. I stället måste ökade insatser göras för att satsa på till- och ombyggnader och reparationer av det äldre bostadsbeståndet. Program för den s. k. rotsektorn förbereds nu i bostadsdepartementet och beräknas läggas fram för riksdagen senare i höst. Det skulle också betyda, det vet vi efter våra beräkningar och bedömningar, en hel del för Norrbotten.

Företagens kostnadsläge har naturligtvis utomordentligt stor betydelse för företagets konkurrenskraft. Det var också orsaken till att den socialdemokratiska regeringen började sin bana i kanslihuset med att fatta beslut om devalveringen. Vi ansåg att den svenska industrin hade förlorat marknadsandelar, förlorat konkurrenskraft, därför att kostnadsläget här var för högt i jämförelse med våra konkurrentländer. Det var för att återställa läget till normala förhållanden för svensk industri som devalveringen gjordes. Jag har tidigare i kammaren i interpellationsdebatter sagt att devalveringen i stor utsträckning var en industripolitisk åtgärd. Devalveringen kom till för att öka företagets möjligheter att ta tillbaka förlorade marknadsandelar, göra nya satsningar på marknadsföring osv. Flera rapporter tyder nu på att devalveringen är på väg att lyckas. Jag har också mött företagare från Norrbotten som prisar devalveringen och säger att "vi är också på väg att ta nya order och

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

kan kanske göra nyanställningar". Landets allmänna ekonomiska politik ger således draghjälp åt näringslivet och småföretagsamheten i Norrbotten. Det är en viktig del för att hjälpa denna hårt drabbade landsdel.

Jag betecknar de åtgärder för Norrbotten som vi vidtar på socialförsäkringsavgifternas sida – dels den allmänna sänkningen för Norrbotten som län, dels åtgärden i Svappavaara – som en extraordinär åtgärd. En del säger att det är en unik åtgärd. Jag vill beteckna den som både unik och extraordinär. Vi har sagt oss att vi måste skapa ett speciellt kostnadsläge för industrin och näringslivet i Norrbotten för att locka fler företag att etablera sig där. De särskilda förhandlare som jag inom några få dagar skall offentliggöra namnen på får som speciell uppgift att bearbeta stora svenska industrikoncerner för att förmå dem att lägga tillkommande verksamhet i Norrbotten. Som ett av sina argument skall de ha just regeringsåtgärderna att minska kostnaderna för industrin genom att införa de lägre socialförsäkringsavgifterna. Att vi skapar dessa allmänna extraordinära åtgärder i Svappavaara beror på den situation som råder där i dag.

Men jag vill samtidigt säga till riksdagen att denna väg kan vi inte gärna använda i fler regioner. Vi har sagt oss i regeringen – och här talar vi också i klartext – att dessa åtgärder på socialförsäkringsavgifternas område för att skapa ett bättre läge för den verkande industrin när den gör sysselsättningsökningar, när den startar nyföretagande och gör nyetableringar, får gälla speciellt för Norrbotten, eftersom vi med hänsyn till arbetsmarknadsläget, utvecklingsmöjligheterna och prognoserna har anledning att göra speciella insatser där.

Den proposition och den utvecklingsplan som i dag behandlas av riksdagen föreslår en extraordinär åtgärd för en landsdel som är hårdast drabbad. Därför tycker jag möjligen att det har skorrat litet illa när man i vissa inlägg har undervärderat och förringat insatserna i denna utvecklingsplan och denna proposition. Det är ändå gentemot andra landsdelar och andra människor runt om i Sverige en markering, att vi i detta läge – helt berättigat – satsar 4 miljarder på en mängd åtgärder för att öka sysselsättningen och företagandet och för att få människorna i Norrbotten att åter tro på framtiden, för att få tillbaka optimismen. Det är en angelägenhet för hela nationen, för hela Sveriges befolkning, att stå upp för insatserna i Norrbotten.

Anf. 78 PER UNCKEL (m):

Herr talman! Kompositionen av talarlistan är i dag litet egenartad. Nu bjuder kompositörerna att vi en stund skall resonera om energifrågor. Vad jag skall göra är att kort kommentera några av de reservationer som vi moderater har fogat till näringsutskottets betänkande nr 38.

Regeringen fullföljer i sin Norrbottensproposition, i den del som handlar om energifrågor, den låt oss kalla det plockpolitik som man gjort till sitt signum såväl inom regionalpolitiken i stort som på det energipolitiska området. Den politiken har enligt min mening, herr talman, mycket liten utsikt till framgång. Norrbotten stöds enligt vår uppfattning bäst med

generella stimulansåtgärder, inte med ströåtgärder utan inbördes sammanhang och vars konsekvenser är omöjliga eller i vart fall svåra att bedöma.

Samma generella principer borde f. ö. gälla också för energipolitiken i stort. Vi moderater har tidigare under den allmänna motionstiden i januari i år uttalat oss för att energipolitiken bör ges en mera marknadsanpassad inriktning. Med detta menas, herr talman, att de som har de bästa kunskaperna och den bästa informationen också skall ha det avgörande inflytandet över hur energipolitiken i alla dess praktiska delar faktiskt hanteras. Det är värt att understryka i ett sammanhang som detta att Norrbotten faktiskt har egna goda förutsättningar inom energisektorn.

Herr talman! När regeringen förra året introducerade det särskilda stödet till fastbränsleanläggningar sade vi moderater på goda grunder nej. Nu vill regeringen höja stödet till fastbränsleanläggningar, såvitt gäller sådana anläggningar i Norrbotten, och vi moderater säger alltjämt nej till en sådan idé.

Risken med denna typ av tillfälliga investeringsstimulanser, oavsett om de sker i övriga landet eller i Norrbotten, är ju att stimulanserna riskerar att leda till felaktiga investeringar, investeringar som senare när stimulanserna inte längre ligger kvar riskerar att bli dyrbara för dem som till slut skall stå för fiolerna.

Norrbotten har ingenting att vinna på den typen av insatser. Olönsamma investeringar är i grunden olönsamma, också för Norrbotten.

Herr talman! Vi har också en annan mening än regeringen i fråga om fastbränslehanteringen. Regeringen vill att bl. a. kommunerna och Vattenfall skall undersöka förutsättningarna för att bilda ett gemensamt fastbränslebolag i Norrbotten. Vi är för vår del övertygade om att det behövs särskilda bolag för att hantera fast bränsle, men varför just kommunerna och Vattenfall skall ingå i sådana bolag har vi svårt att förstå.

Bolag som hanterar olika energiprodukter bör bildas på sina egna meriter och kunna ta ut ersättning för de kostnader bolagen faktiskt har. Några anslag över statsbudgeten till sådana bolag borde inte behövas, vare sig nu eller i framtiden.

Regeringen vill vidare, herr talman, satsa särskilt på det upphandlingsstöd som infördes i fråga om energiutrustning förra hösten vad gäller just Norrbottens län. En viss del av de resurser som har anslagits till upphandling av energiutrustning skall nu specialdestineras till den nordligaste delen av landet. Sådana åtgärder kan verka vällovliga. Det är bara det att vi moderater för vår del aldrig riktigt har förstått varför staten skall satsa pengar på upphandling av energiutrustning som enligt den ursprungliga propositionen, vari det här upphandlingsstödet presenterades för riksdagen, förklarades vara uttryckligen lönsam. Idén om statliga pengar inom en sektor som denna ansåg vi moderater förra hösten vara felaktig som generell princip. Den är inte mera riktig nu, när en del av dessa pengar kanaliseras till Norrbotten.

Så till slut: Regeringen vill satsa särskilt på energiplanering i de nordligaste kommunerna. Vi moderater menar att det inte skall behövas några särskilda

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

uttalanden från riksdagen om att kommunerna skall ägna sig åt att planera för sin energiförsörjning. Det skall de göra sådana uttalanden förutan. Enligt vår åsikt behövs det inte heller några särskilda resurser över statsbudgeten för att de energihushållningsåtgärder som är ekonomiskt välmotiverade faktiskt skall komma till stånd. Trots fallande oljepriser är energiprisnivån i Sverige i dag så hög att ett avsevärt antal hushållningsinsatser, som kanske för 10–15 år sedan bedömdes som inte speciellt realistiska, i dag kommer till stånd alldeles utan statsmakternas ingripande.

Herr talman! Den del av Norrbottenpropositionen som handlar om energifrågor ger faktiskt mest intryck av att vara en jakt på sådant som skall förefalla dynamiskt och handlingskraftigt inför en publik utanför denna kammare. Kanske har – vad vet jag – förslaget haft den effekten att regeringen ges en air av handlingskraft och beslutsamhet, när förslagets konkreta innebörd sviker. Ett är i varje fall säkert: De energiförslag som riksdagen nu väntas ta ställning till kommer inte att vara särskilt effektiva. Norrbotten behöver i dag lönsamma arbeten, inte mer av centralstyrd energipolitik.

Med vad jag nu har sagt ber jag, herr talman, att yrka bifall till reservationerna 1 och 3 vid näringsutskottets betänkande nr 38.

Anf. 79 HUGO BERGDAHL (fp):

Herr talman! Sysselsättningsläget i Norrbotten inger stark oro, vilket understrukits av flera talare före mig. Arbetslösheten i länet har under en lång följd av år varit mer än dubbelt högre än genomsnittet för riket. Vidare har länet den högsta procentsiffran när det gäller personer som är i produktiv ålder men som är föremål för någon form av arbetsmarknadsutbildning eller någon form av beredskapsarbete. Norrbotten har i jämförelse med riket i dess helhet en låg sysselsättningsfrekvens, dvs. andelen sysselsatta i förhållande till antalet invånare är låg. Det är främst kvinnorna som har låg sysselsättningsfrekvens. Andelen sysselsatta är också låg när det gäller de äldre männen, vilket avspeglas i omfattande förtidspensionering. Ungdomsarbetslösheten är också stor.

De nuvarande problemen bör ses mot bakgrund av utvecklingen under de senaste decennierna. Industriministern har delvis berört problemen. Norrbottens län var till början av 1960-talet ett inflyttningslän. Delvis av denna orsak, men också på grund av de traditionellt höga födelsetalen, hade länet vid 1960-talets början en mycket ung befolkning. Varje år sökte sig stora ungdomskullar ut på arbetsmarknaden. När sedan rationaliseringen inom jordbruket och skogsbruket ledde till en snabbt minskande efterfrågan på arbetskraft, blev följden en mycket omfattande utflyttning från länet, främst under senare delen av 1960-talet. I slutet av 1960-talet uppgick nettoutflytningen under en femårsperiod till mellan 20 000 och 25 000 personer, vilket motsvarade ungefär 10 % av länets totalbefolkning. Inget annat län kunde under samma period uppvisa en åderlåtning av jämförbar storlek.

Den nuvarande arbetslösheten och den låga sysselsättningsfrekvensen i länet beror främst på ett totalt sett för litet antal arbetstillfällen. Det stora

beroendet av tyngre industri har tillsammans med rådande traditionella yrkesval lett till att arbetsmarknaden för kvinnorna har blivit begränsad. Även länets mycket glesa bebyggelsestruktur medför speciella problem. Expansionen under 1970-talets första hälft skedde huvudsakligen i några få orter, medan problemen stod kvar i stort sett oförändrade i länets mindre kommuner.

Herr talman! Regeringens proposition 120 har fått arbetsnamnet "Utveckling i Norrbotten", och färgen på omslaget är röd. Om man ser på dagens utvecklingstrender och den framtid som avtecknar sig för Norrbotten, borde det rätta arbetsnamnet på propositionen vara "Norrbotten i kris" och färgen på omslaget grå.

Mitt påstående kanske låter kärvt, men jag hävdar att sysselsättningssituationen för Norrbotten genom den framlagda propositionen inte nämnvärt förändras till det bättre. Propositionen är till vissa delar plåster på såren. I andra delar innebär den experiment med ökad statlig styrning, t. ex. när det gäller energiområdet. Den angriper inte orsakerna till Norrbottens speciella situation, och den kan inte vända den hotande utvecklingen. Jag är övertygad om att den akuta sysselsättningssituationen i Norrbotten är lika brännande aktuell 1984 som den är i dag.

Folkpartiet kritiserar inte regeringen och socialdemokraterna i första hand för att de inte under de sju månader de i regeringsställning haft möjlighet att påverka sysselsättningspolitiken inte kunnat vända utvecklingen. Nej, det socialdemokraterna skall klandras för är de yviga löften om en förbättrad sysselsättningssituation – inte minst i Norrbotten – som de gav i 1982 års valrörelse. Det som då sades kunna råda bot på sysselsättningsproblemen var ganska enkelt: att landet fick en socialdemokratisk regering. Nu har socialdemokraterna regeringsmakten. Men den Norrbottensproposition vi behandlar i dag löser som sagt tyvärr inte sysselsättningsproblemen i Norrbotten.

Herr talman! Socialdemokraternas löften i valrörelsen och den Norrbottensproposition vi nu behandlar upplevs av befolkningen i norr som det stora socialdemokratiska sveket mot människorna där. Länets planeringsavdelning med planeringsdirektören i spetsen delar enligt en DN-artikel, publicerad just i dag, den besvikelse man känner i Norrbotten. Det säger, herr talman, en hel del om besvikelsens omfattning, djup och tyngd.

Jag skall nu kort kommentera energiavsnittet, som behandlas i näringsutskottets betänkande nr 38. Christer Eirefelt kommer senare att kommentera de flesta av de reservationer i detta betänkande som vi står bakom, och jag nöjer mig därför med att beröra reservation 3 angående riktlinjer för förstärkt energiplanering och energihushållning.

I propositionen föreslås en försöksverksamhet med integrerad planering av energiparätgärder och ombyggnadsätgärder i Norrbotten. Energiministern vill använda ca 3 milj. kr. av anslaget för särskilda regionalpolitiska insatser i Norrbottens län för att inventera och i viss mån åtgärda näringslivets byggnader. För inventering och besiktning föreslås ca 0,5 milj. kr., medan 2,5 milj. kr. föreslås för räntebidrag till de energisparande

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

åtgärder som inventeringen kan resultera i.

Vi kan från folkpartiets sida inte tillstyrka en sådan användning av de regionalpolitiska medlen. Vi anser inte heller att de resonemang om en samlad och förstärkt planering som förs i propositionen bör ligga till grund för åtgärder i övriga delar av landet. I propositionen föreslås vidare att en särskild energigrupp skall knytas till länsstyrelsen, vilket vi avvisar.

I de kommunala oljereduktionsplanerna arbetar man redan nu med sådana inventeringar och åtgärder som föreslås, och medel finns tillgängliga inom ramen för energipolitiken. I den mån ytterligare medel behövs bör dessa enligt vår uppfattning anvisas över oljeersättningsfonden eller energiverket. De föreslagna 200 milj. kr. till regionalpolitiska insatser bör inte användas för bidrag till kommunerna för verksamhet som redan pågår. Med detta yrkar jag bifall till reservation 3 i näringsutskottets betänkande 38.

Herr talman! Som talarlistan är komponerad är detta det enda tillfället för mig att något kommentera den trafikpolitiska delen i Norrbottenspropositionen.

För att näringslivet skall kunna utvecklas i en landsdel som Norrbotten, med stora transportavstånd inom regionen liksom ofta långa och kostsamma transporter till leveransmottagarna, är goda kommunikationer ett livsvillkor. Skall näringslivet i Norrbotten kunna hävda sig, och helst expandera snabbt, är investeringar i regionens kommunikationer mycket viktiga och helt nödvändiga. Från folkpartiets sida stöder vi de delar av regeringsförslaget som har detta syfte. Utöver att byggandet av transportleder ger förbättrade kommunikationer är det också angeläget ur sysselsättningsynpunkt. Folkpartiet har länge drivit kravet på ett "rundare" Sverige. Vi vill utjämna avståndskostnaderna för att ge likartade förutsättningar för företagsamheten i landets olika delar. Fortfarande är emellertid skillnaderna i förutsättningarna mycket stora. Norrbotten missgynnas helt klart.

Den allvarligaste nackdelen för företagare i övre Norrland är avståndet till marknaden, till köparen. Ett Norrbottensföretag måste täcka in två tredjedelar av Sveriges yta för att nå den köpkraft och de kunder som ett storstadsföretag har inom några få miles avstånd. Marknadskontakter handlar inte heller enbart om försäljning. De innebär också impulser från marknaden, som kan leda till att företagen förbättrar sitt produktsortiment och utvecklas. Att resa är emellertid dyrt. Ett litet företag har oftast svårt att klara en intensiv marknadskontakt. Kostnaderna lägger hinder i vägen.

Studier som utförts vid Lunds universitet visar att ett företag i norra Sverige måste betala tre till fyra gånger så mycket som ett företag i Mälardalen för att kunna genomföra ett jämförbart resprogram. De införda lågprislinjerna på flyget innebär knappast någon kostnadsminskning, eftersom ett utnyttjande av dessa för t. ex. malmfältsföretagen medför en övernattnings och alltför lång frånvaro från företaget.

Folkpartiet har i motion 2272 med uppföljning i reservation 1 till trafikutskottets betänkande tagit klar ställning i fråga om den statliga upphandlingen.

I propositionen sägs att det bör finnas förutsättningar för en ökad

regionalpolitisk påverkan inom den statliga upphandlingen. Detta vore enligt vår uppfattning mycket olämpligt. Enligt upphandlingsförordningen skall affärsmässighet vara den grund på vilken den offentliga upphandlingen sker. Några andra avsteg än de som f. n. finns i 9 och 15 §§ i upphandlingskungörelsen bör enligt vår uppfattning icke tillåtas. Riksdagen bör avvisa de tankegångar som texten i propositionen ger uttryck för.

Utskottsmajoriteten föreslår att SJ skall erhålla 2 milj. kr. för täckning av merkostnader i samband med beställningar av järnvägsmateriel i Norrbotten. Detta innebär ett avsteg från upphandlingsförordningens principer. Folkpartiet kan inte acceptera sådana avsteg från upphandlingsförordningen.

Förslaget i propositionen om SJ:s inköp av tågmateriel innebär att leverantörskretsen begränsas till Norrbotten. Företag i övriga landet och i utlandet utestängs från att leverera denna typ av tågmateriel. En sådan politik kan inte folkpartiet ställa sig bakom.

Avslutningsvis, herr talman, yrkar jag bifall till reservationen 1 i trafikutskottets betänkande 20.

Anf. 80 LARS WERNER (vpk):

Herr talman! Norrbottens problem är inte på något sätt nya. De har funnits i över hundra år, därför att den grundläggande synen hos makthavarna, att Norrbotten är en koloni, har hela tiden varit vägledande under de här åren.

Under de senaste åren har det ena Norrbottenspaketet efter det andra passerat genom riksdagen. Med buller och bång har de presenterats. De skulle ge arbete och välstånd, de skulle bryta utflyttningen och utarmningen. Men Norrbottens problem kvarstår olösta trots detta.

Norrbotten har mycket länge varit helt beroende av gruv- och stålindustrin. Många människor, företag och kommuner står och faller mer eller mindre med gruv- och stålindustrins verksamhet. Men det är inte människorna, företagen eller kommunerna som har haft bestämmanderätten, utan det har varit den svenska storfinansen som angett inriktningen för stålindustrin, och därmed också för gruvindustrin.

Trots det stora inslaget av statlig gruv- och stålindustri har staten inte kunnat – och oftast inte velat – följa någon egen linje. Rövdriften av malmen pågick år efter år. Staten hänvisades till de tunga och mest riskabla delarna av produktionen. Statsindustrierna underordnades det svenska och utländska kapitalets önskningsar. Allt detta har hindrat en struktur- och sysselsättningspolitik i den norrbottniska befolkningens intresse. Staten har fått ta hand om de avsnitt som ger minst sysselsättning och kräver de dyraste investeringarna. Storfinansen har inte velat ha något förädlingsindustri i Norrbotten.

Sanningen är ju, för att tala rakt på sak, att Sverige saknat – och saknar än i dag – en gruv- och stålpolitik som tar itu med de långsiktiga problemen.

Denna vår kritik drabbar både den nya regeringen och de gamla regeringarna. Samtidigt som vi säger detta säger vi också att kritiken naturligtvis drabbar inte mindre det privata näringsliv som också under

ärtionden, för att inte säga under det senaste århundradet, betraktat Norrbotten som en råvaruproducerande koloni, vars huvuduppgift har varit att exportera råvaror och halvfabrikat söderut, och inte minst att exportera norrbottnisk ungdom söderut.

Mot denna filosofi, och för att motverka den genomförda misshushållningen med denna landsändas oerhört rika naturtillgångar, måste ställas en planmässig utbyggnad av länet. Denna utbyggnad skall baseras på de tillgångar som finns, men utan rovdrift och hot om hela samhällets undergång – en politik som i väsentligt högre grad bygger på vidareförädling av länets råvaror.

Det har sagts tidigare i dag att Norrbottens problem förvärrades under de sex åren med borgerliga regeringar, och det är helt riktigt. Men det har kanske ännu inte sagts att det var under åren med socialdemokratiska regeringar som den organiserade flyttlasspolitiken inleddes. Det bör också sägas i det här sammanhanget. I stället för att då satsa på en politik för arbete och utveckling, uppmanades folk att flytta söderut. I stället för att ställa om basindustrierna för framtiden, fortsatte man den gamla politiken.

Det är riktigt att socialdemokraterna efter valnederlaget 1976 och under åren i opposition gick in för en nyttig självkritik. Man erkände att flyttlasspolitiken inte var bra. Man medgav att de som hade kritiserat socialdemokraterna hade rätt. Det sade man efter hand. Man medgav också att det inte räcker med bara kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärder, som naturligtvis för stunden kan vara nödvändiga. I stället började man tala om behovet av offensiva satsningar, investeringar i nya arbeten. Man tog intryck av de utvecklingsplaner som andra hade utarbetat, bl. a. vårt parti och fackföreningsrörelsen i Norrbotten. Inte minst tycks de tankegångar som förts fram av tjänstemän i länsstyrelsen i Norrbotten och den gamle landshövdingen i Norrbotten, Ragnar Lassinantti, ha fått ett visst genomslag.

Denna självkritik och de här nya signalerna bidrog till att lägga grunden för en ny optimism i Norrbotten. De starka förväntningar som har funnits efter valsegern förra året är ett resultat av allt detta.

I all blygsamhet kan vi säga att för vårt parti – så länge som vi varit representerade i riksdagen – har frågan om Norrbotten intagit en huvudroll. De som bestrider det talar mot bättre vetande. Vi har krävt en ny politik. Vi har efter måttet av förmåga utarbetat konkreta och konstruktiva förslag.

Det har gällt gruvbrytningen, där vi har hävdat nödvändigheten av en framförhållning, eftersökning och brytning av nya metaller, etablering av nya marknader, bl. a. i de socialistiska länderna.

Det har gällt stålindustrin, där vi har pekat på möjligheten och behovet av ökad inhemsk förädling och specialisering, satsning på lättare verkstadsindustri, forskning och utveckling av nya produkter och ny teknik.

Det har gällt inte minst energin, där vi har gått emot den ohämmade rovdriften av Norrbottens vattenkraft. Jag skall inte ta upp någon debatt om Kalixälven i dag, men det är möjligt att andra gör det. Vi har visat på alternativ energiproduktion, effektivare utnyttjande av vattenkraften, bryt-

ning av torv, tillvaratagande av skogsavfall m. m.

Det har gällt skogsbruket och jordbruket, där vi har kunnat peka på behovet av en förbättrad skogsvård, gallring och avverkning.

Det har gällt inte minst den gemensamma sektorn och samhällsservicen, där vi har förordat en utbyggnad av barnomsorgen, sjuk- och hälsovården, förbättrade kommunikationer, etablering av ny statlig företagsamhet osv.

Det har gällt satsningar på turism och rekreation.

Detta visar att under alla dessa år som utarmningen av Norrbotten har skett, har det funnits alternativ till flyttlasspolitiken – alternativ som, om de hade genomförts, helt eller delvis hade inneburit en radikalt annorlunda situation än den vi befinner oss i i dag. Men de borgerliga partierna och de tidigare socialdemokratiska regeringarna visade inget intresse för dessa förslag och avvisade dem i riksdagen.

I stället lade man fram Norrbottenspaketet, som man påstod skulle ordna arbete och utveckling i Norrbotten. Men i praktiken fortsatte tågen – kanske vissa tider med större mellanrum – att gå söderut, som förut, och länets problem förvärrades alltmer.

Samtidigt som vi kritiserar både den nuvarande regeringen och de tidigare regeringarna för denna politik, riktar vi ännu starkare kritik mot det privata näringslivet, de s. k. fria marknadskrafterna, som framför allt moderaternas representanter i dag har gått upp och talat sig varma för, den svenska storfinansen, som naturligtvis bär huvudansvaret för denna utveckling. Deras svek kan inte beskrivas i ord. Norrbotten har aldrig varit något problem för dessa krafter – det har knappt ens existerat i deras sinnevärld, mer än som en möjlighet att i vissa fall mjölka staten på stora lokaliseringsbidrag och andra förmåner.

Marknadskrafterna, det privata näringslivet och den svenska storfinansen har svikit och har inte brytt sig om Norrbotten. Det har varit arbetarrörelsen, kommunerna, riksdagen, arbetsmarknadsstyrelsen och de statliga företagen som har fått ta ansvaret för Norrbotten och människornas rätt till arbete och välbefinnande – i vissa fall naturligtvis som städgummor efter kapitalismen.

Exemplet med utvecklingen i Norrbotten understryker behovet av en helt ny politik, en politik med socialistiska förtecken, som innebär att befolkningen i Norrbotten får ett ökat och avgörande inflytande över hela samhällsutvecklingen, som de kräver i dag, så att de nödvändiga satsningarna på att skapa nya varaktiga arbeten görs, så att alla människor garanteras rätten till arbete och social trygghet, så att utflyttningen från och utarmningen av Norrbotten upphör samt så att Norrbotten och hela landet kan dras ur krisen. Förväntningarna på en sådan ny politik har varit stora inom hela arbetarrörelsen och i synnerhet i Norrbotten – ett Norrbotten där de borgerliga partierna led ett stort nederlag, och där både socialdemokraterna och vårt parti kunde öka på sitt redan tidigare starka väljarstöd. Men dessa väljare väntade sig att den nya regeringen skulle stödja sig på den nya arbetarmajoriteten och sätta stopp för den borgerliga politiken och på bred front börja bekämpa arbetslösheten med en långsiktig politik.

Ingen kan rimligen begära att en ny regering från det ena året till det andra

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

skall kunna klara alla problem. Men vad dessa människor som röstade fram en ny regering begär är säkerligen att politiken läggs om efter bestämda riktlinjer och att konkreta och långsiktiga program för nya varaktiga arbeten utformas. Vi menar att regeringen inte har kommit med några sådana förslag. I stället återvänder man till politiken från tiden före valnederlaget 1976, när de långsiktiga åtgärderna uteblev.

Thage Peterson utvecklade värtaligt att propositionen som diskuterats här i dag skapar förutsättningar för att vända den hotande utvecklingen i denna landsdel. Den hotande utvecklingen – det är en utveckling. Thage Peterson, som har funnits under de mer än 40 år som ni har haft, helt eller delvis, regeringsansvaret.

Thage Peterson säger att de förslag som väckts är ett uttryck för att Norrbotten drabbas hårdast. Det är väl ett s. k. understatement.

Propositionen innebär att man skall stärka förutsättningarna för en positiv utveckling för Norrbotten. Man skall tillsätta en särskild förhandlingsgrupp för att diskutera med näringslivet i syfte att förmå företag att lokalisera sig i malmfälten. Man skall göra särskilda insatser för dem som inte får ha kvar jobben i LKAB. Som toppen på det hela skall man få en handläggningssman – eller förhandlingsman, jag vet inte riktigt vad det var.

Är detta slutsatserna som dagens socialdemokrater drar av årtiondens utveckling i Norrbotten? Vi förringar inte de insatser som görs. Men är detta resultatet av den diskussion som har pågått och pågår inom den norrbottniska arbetarrörelsen om Norrbottens framtid? Om det är på det sättet är det förståeligt att det höjs kritiska röster mot regeringens politik, från LO och TCO – där man är kritisk mot de otillräckliga insatserna mot arbetslösheten.

Störst är naturligtvis besvikelsen i Kiruna och i Svappavaara. Om ni från regeringens sida inte vill lyssna på vår kritik, om det tar emot, borde ni ändå lyssna på den kritik som kommer från de fackliga organisationerna och från era egna medlemmar och väljare i Norrbotten, där de fackliga organisationerna är besvikna över att regeringen inte har tagit mera fasta på kritiken och de konstruktiva förslag som man har väckt, utan att ni mera har lyssnat på LKAB-ledningen då det gäller gruvbrytningen, och LKAB-ledningens ensidiga syn på sin roll i Norrbotten.

Att lägga ned gruvan i Svappavaara är ett dråpslag mot en hel bygd, mot en hel by. Det är ett svek från en arbetarregering, säger en ledamot från gruvfacket.

Jag brukar inte missbruka ordet svek, men jag tror att han har helt rätt när han säger att ni sviker befolkningen i Svappavaara när det gäller den här frågan. Befolkningen är med all rätt besviken när ni från regeringens sida försvarar er med att det inte finns pengar, när man samtidigt vet att ett enda JAS-plan skulle räcka för att fortsätta gruvdriften i Svappavaara under två år. Det är fråga om prioritering. Vi har inte mer pengar totalt att röra oss med än vad ni har i regeringen, men vi prioriterar annorlunda. Det är det som är skillnaden.

Regeringen använder i den här propositionen över en miljard kronor till

att sänka och, i vissa fall helt slopa arbetsgivaravgifterna i Svappavaara. Det finns inga motkrav om investeringar för nya arbeten och ökad sysselsättning. Det finns heller ingen stor uppskattnings av om denna frizon över huvud taget ger några nya arbeten. Vi tycker att denna miljard kunde användas på ett bättre sätt.

Vad Norrbotten behöver och vad människorna i Svappavaara och i Norrbotten över huvud taget kräver är att arbetslösheten minskar och att den först och främst inte får fortsätta att öka. Att lägga ner Svappavaaragruvan utan att veta vad man får i stället är ett märkligt sätt att bekämpa arbetslösheten. Därmed späder man ju på den höga arbetslösheten. Det rimliga borde vara att man bestämde att arbetslösheten inte får fortsätta att öka och att man därför sade: Låt Svappavaaragruvan leva vidare tills läget har förbättrats eller till dess att nya arbeten har ordnats.

Det är bra och nödvändigt med snabba arbetsmarknadspolitiska insatser i form av kurser och beredskapsjobb. Vi förringar inte dem, men de måste följas upp av konkreta insatser för att ordna nya varaktiga arbetsplatser och ökad sysselsättning i länet.

I stället för att införa s. k. frizoner, där förhoppningen är att det privata näringslivet självmant skall komma efter förhandlingsgruppens och förhandlingsmannens arbete och investera i Svappavaara, borde regeringen mycket mer ta fasta på de konstruktiva, konkreta förslag som hela arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsen i Norrbotten har utarbetat. Vad de borgerliga partierna säger är fel, för arbetarrörelsen och fackföreningsrörelsen i Norrbotten har inte bara protesterat mot arbetslösheten och utarmningen av sitt eget län. Nej, man har på ett mycket föredömligt sätt gått in i olika organisationer och även i andra sammanhang tagit fram en mängd konkreta projekt för att skapa nya varaktiga arbeten och vända på utvecklingen. Vårt parti har gjort det. Socialdemokraterna i Norrbotten har gjort det. De fackliga organisationerna har gjort det. Enskilda människor har gjort det, som jag sade tidigare. Men det är en överdrift att säga att de många konkreta uppslag och förslag som tagits fram har avsatt några djupa spår i regeringens proposition. Många konkreta och viktiga förslag som de socialdemokratiska organisationerna har framställt har sorterats bort i olika bilagor.

Thage Peterson, titta i bilagorna! Ta fram de bortsorterade förslagen! Där finns säkerligen tusentals nya arbeten.

Låt mig också få påminna om de förslag som vi från vårt parti har framställt under årens lopp:

För Tornedalen, som är den värst drabbade delen av Norrbotten och har den högsta arbetslösheten, har vi föreslagit utvinning av torv och i anslutning till det tillverkning av torvpellets.

Vi har föreslagit ett bättre tillvaratagande av skogsavfall och odling av energiskog i södra Tornedalen.

Vi har föreslagit ökade satsningar på jordbruket – inte minst trädgårdsodlingen – och på bär- och konservindustrin. Försöksverksamhet har visat att detta är ett eftersatt område med stora utvecklingsmöjligheter.

Vi har pekat på möjligheten att bryta talk för handelsgödseltillverkningen i Lautakoski.

Inlandet, som är en annan hårt drabbad del i Norrbotten och som i huvudsak är dominerat av Vattenfalls verksamhet, måste på sikt frigöras från detta ensidiga beroende. Vi tycker att inlandet har naturliga förutsättningar för en lättare verkstadsindustri och särskilda industrier för att vidareförädla olika träprodukter.

Vi har pekat på att man i Arjeplog och Jokkmokk har funnit volfram och att man i Laisvall funnit kvartsyndigheter, som bl. a. behövs för aluminiumframställningen. Det här visar att det finns behov av ytterligare malmprospektering i Norrbotten, något som kan skapa förutsättningar för utvinning av nya metaller.

Vi har inte minst visat på vad en ökning av sågproduktionen skulle innebära för inlandet.

Malmfälten, som diskussionen kanske mest koncentreras kring i dessa dagar, är i stort sett helt beroende av LKAB och gruvbrytningen. Men där tycker jag att det är viktigt att slå fast att LKAB har en framtid och en viktig roll att spela för sysselsättningen i den delen av länet, om man tar till vara de förslag som kommit från dem som jobbar i gruvan. Man kan väl inte utdöma människor som under årtionden jobbat i gruvorna där uppe och enbart lita till att ledningen för LKAB har rätt i sina framtidsbedömningar.

De som jobbar där har föreslagit nya huvudnivåer i både Kiruna och MalMBERGET. De har vidare föreslagit att man skall förlägga ett järnsvampverk till Svappavaara. Men framför allt tror jag att det är nödvändigt – och det vill jag säga till Roine Carlsson – att ta en diskussion med LKAB-ledningen och bryta ned dess motstånd mot att differentiera och bredda LKAB:s verksamhet och att finna andra former för statsföretagens verksamhet i malmfälten. Jag har bara fört den här diskussionen några gånger i Norrbotten, men man blir litet skrämmd när man gång på gång får höra LKAB-ledning efter LKAB-ledning hävda att vi är här för att bryta järnmalm – punkt och slut. Accepterar ni det från regeringen, och hur länge tänker ni acceptera det? Vi har föreslagit en handelsgödsselfabrik. Det var vi ensamma om under många år – nu är det flera som tycker att det är bra. Det skulle kunna medföra flera nya jobb, inte bara i själva gödsselfabriken utan också för utvinning av apatit och fosforsyra.

I stället för att dra upp långsiktiga riktlinjer och ramar och ta ett övergripande ansvar för att styra utvecklingen låter sig regeringen fortfarande, hävdar jag, styras av det privata näringslivets strategi och sedan underordna sig den strategin. Hur kan man annars förklara avsaknaden av det långsiktiga perspektivet, de konkreta riktlinjerna och satsningarna? Hur kan man annars förklara att de många konstruktiva förslag som utarbetats bland organisationer i Norrbotten i stort sett har försvunnit i regeringens proposition?

För att säkra det här landets ställning som en industrination, för att säkra en allsidig industristruktur och för att vända utvecklingen i Norrbotten behövs en samhälleligt övergripande industripolitisk målsättning och en industripolitik värd namnet. Det är vår uppfattning, och även om regeringen inte delar den, måste regeringen i varje fall ha en uppfattning om de statliga företagens framtid.

I Dagens Nyheter för i dag – i de delar som kommer ut – kritiserar Ragnar Lassinantti och planeringsdirektören i Luleå Kjell Öström regeringens Norrbottensproposition just utifrån de synpunkter som jag här framfört. Vi delar deras inställning, och jag tycker att det är nödvändigt att ställa de frågor som de riktar till regeringen:

Hur skall morgondagens industristruktur se ut? Hur skall det bli med statsföretagen? Vilket utvecklingsarbete pågår? Vilka styrmedel använder regeringen?

70 % av Norrbottens industrier är i statens händer. Jag sade tidigare att det privata näringslivet i årtionden har svikit Norrbotten, och det finns ingen anledning att tro på en ändring från dess sida. Eller vad är det som gör att Thage Peterson tror på det privata näringslivet i dag?

Regeringen och riksdagen har ett ansvar för statsföretagen och de anställdas framtid. Riksdagen har ett ansvar för Norrbottens framtid. Skall utarmningen av Norrbotten stoppas och utvecklingen vändas, måste det ske genom politiska beslut här i riksdagen – och de besluten låter vänta på sig.

Till sist: En majoritet av det svenska folket röstade i valet på socialdemokraterna och på vårt parti för att få ett slut på den borgerliga politiken. Man röstade för en politik mot arbetslösheten och krisen. Man röstade för rätten till arbete och social trygghet, och många undrar naturligtvis hur mycket högre arbetslösheten måste bli och hur länge det skall dröja innan de beslutsamma insatserna mot arbetslösheten skall sättas in.

Anf. 81 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Jag vet inte om Lars Werner tar emot råd. Om han gör det, skulle jag vilja ge honom det alldeles bestämda rådet att inte se nedsättande och förringande på det arbete som nu utförs för att skapa nya jobb i Norrbotten, i malmfälten och i Svappavaara. Hela det inlägg som Lars Werner nu gjorde, i de delar som det dömde ut Norrbottenpropositionen och regeringens politik och avsikter, kan jag inte tolka som något stöd för människorna i Norrbotten eller för dem som arbetar för en bättre framtid i Norrbotten. I stället var det närmast ett skall av den art som Frida Berglund tidigare kommenterade från denna talarstol – att det i stället kommer att innebära något negativt för ansträngningarna att lyfta Norrbotten. Det stämmer f. ö. inte heller med de skrivningar som vpk har ställt sig bakom i de olika utskotten.

Jag beklagar att Lars Werner gjorde sig rolig över att regeringen tillsätter förhandlare för att försöka förmå privata företagare att etablera sig i Norrbotten och över att förhandlare nu formellt skall utses för att de löften som industrigruppen JAS ställde ut skall infrias. Vad är det för roligt med det? Varför måste man göra sig lustig över detta arbetssätt som regeringen vill använda? Tonfallet i herr Werners inlägg på denna punkt gav närmast uttryck för ett förakt för hur man effektivast och snabbast skall kunna arbeta för att lösa Norrbottens problem och få fler satsningar i Norrbotten.

Om Lars Werner erkänner detta som ett övertramp eller ett olycksfall i

Tisdagen den
10 maj 1983

*Utveckling i Norr-
botten*

talarstolen på denna punkt, är jag beredd att vara ömsint och förlåta honom. För vad som behövs i dag – och det sade jag också i mina tidigare inlägg – är en gemensam uppställning för Norrbotten. Jag manade där också det privata kapitalet att ta ansvar och göra insatser. Jag har också i propositionen uttryckt en besvikelse över att så få privata etableringar har kommit till stånd under 1970-talet i Norrbotten. Jag har sagt att bortsett från en del filialetableringar som kom till stånd i slutet av 1960-talet med villkorade frisläpp av investeringsfonder har några mer betydande privata satsningar inte skett i Norrbottens län under det senaste årtiondet. Och det beklagade jag. Jag menar att det privata företagandet och det privata kapitalet därmed inte har tagit ansvar för Norrbotten.

Nu vill regeringen ändra på detta. Som medel för att ändra på det vill vi förmå ett antal människor att ägna sig åt den här arbetsuppgiften. Att samtala sig fram är väl bättre än att komma med dekret eller tvingas anta en speciell lagstiftning i riksdagen.

Jag har också behov av att ta upp två frågor i den exemplifiering som Lars Werner gjorde. Det kan bero på att han är dåligt informerad i Norrbottensfrågorna.

Först vill jag fråga: Känner inte herr Werner till det mycket omfattande program som regeringen har framlagt för riksdagen och som riksdagen också beslutat om – där jag kunde glädja mig åt att få stöd från herr Werners parti – beträffande stora satsningar på ökad prospektering? Det är ett arbete som ägt rum i en expertgrupp för Norrbotten. Det gäller 100 milj. kr. Det har diskuterats om miljarder tidigare, och många har t. o. m. för miljarder blivit litet blinda i de större sammanhangen, men jag tycker att 100 milj. kr. är mycket. Här har en särskild expertgrupp arbetat för att öka prospekteringen och vidga malm- och mineralbasen i Norrbotten. Det jobbet har pågått, herr Werner. Den expertgruppens förslag får jag motta nästa vecka. Detta sker för att komma utanför järnmalmshanteringen till nya malmer och mineraler, för att öppna nya gruvor, för att skapa fler jobb i Norrbotten, för att förädla de resurser och naturtillgångar som det finns gott om uppe i Norrbotten. Detta arbete håller vi redan på med.

Sedan nämnde herr Werner någonting om konstgödsel. Ja, det är ett projekt som har diskuterats av och till, och det finns också angivet i propositionen på s. 9 i det avsnitt som jag står för. Där anges det att det har förts fram förslag om "*konstgödseltillverkning och utvinning av sällsynta jordartsmetaller* baserat på apatiten i järnmalmen. Dessa frågor utreds f. n. av malmfältsutredningen." Det är en utredning som kommer att lägga fram sina förslag senare i höst.

Jag tog upp dessa två frågor speciellt för att peka på det som herr Werner här tog upp.

Roine Carlsson kommer senare att gå in beträffande de statliga företagen. Men jag vill säga en sak beträffande Svappavaara, en utgångspunkt för all diskussion. Jag tycker att vi inte får lura oss själva när vi tar ställning till olika industripolitiska satsningar; de måste ha med verkligheten att göra. Vi kan inte, herr Werner, bryta mer järnmalm än vad våra stålverk behöver och vad

vi kan sälja på världsmarknaderna. Det är avgörande. Men det är klart att vi skall göra ansträngningar för att nå nya marknader. Det var en av de frågor som jag diskuterade med Sovjetunionen i den gemensamma kommissionen när jag var där i mars månad – om de kunde köpa mer malm ifrån Sverige så att vi kanske kunde ha igång Svappavaaragruvan. Det använde jag som ett argument, om de ville inleda ett förhandlingsamarbete med Sverige om järnmalm. Vi har mycket malm att sälja till östblocket och Sovjetunionen, om de bara i så fall blir öppna för en sådan affärsförbindelse.

Slutligen, herr talman, vill jag vända mig mot när man säger att vi inte följer utvecklingsplanen. Jag blir möjligen litet överraskad över att just Lars Werner måste gå in på de borgerliga argument som använts tidigare här i dag. Det är litet förenklade argument, för att nå vissa lättköpta poänger, och jag hade kanske inte väntat mig att Lars Werner skulle använda knepet att säga att vi avviker från utvecklingsplanen, att vi sviker utvecklingsplanen – det gör vi inte alls. Utvecklingsplanen har arbetats fram av arbetarrörelsen i Norrbotten, av LO- och TCO-distrikten, av olika organisationer. Propositionen följer utvecklingsplanen till punkt och pricka. Men det finns åtskilliga frågor i utvecklingsplanen som inte har kommit med i denna omgång. En del frågor ingår i malmfältsutredningen, vilket också finns angivet i utvecklingsplanen, och en del frågor hoppas jag verkligen att vi skall ha ekonomiska och andra möjligheter att lägga fram förslag om senare till riksdagen. Jag hoppas att vi skall kunna göra ytterligare satsningar på Norrbotten för att kunna ta vara på den resurs för utveckling av Sverige som finns samlad i Norrbotten.

Utgångspunkten för våra förslag har hela tiden varit denna: Vi skall satsa på projekt som skall lösa problem, inte på projekt som skapar nya problem. Vi skall inte satsa på investeringar som för väldigt många miljoner – för att inte säga miljarder – ger få jobb och egentligen i sig själva bara är beställningar på nya miljarder i årliga förlusttäckningar. Så kan aldrig nedgången brytas. Jag har så mycket kontakt med människor – fackliga ledare, politiker och näringslivsföreträdare – från Norrbotten, att jag vet vad de vill. De ber regeringen att vara mycket noggrann med prövningen av satsningar, så att det inte blir satsningar som redan nästa år kräver att riksdagen fyller på med stora förlusttäckningar. Det bara klassar ner det norrbottniska näringslivet. Det norrbottniska näringslivet och människorna i Norrbotten har rätt att kräva att vi i våra satsningar också gör den bedömningen att de skall ha framtiden för sig.

Anf. 82 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Lars Werner har ställt några frågor till mig under den här debatten. Låt mig börja med att något besvara hans funderingar om vad som händer med de statliga företagen och hur de skall utvecklas i framtiden.

Det torde inte vara obekant för Lars Werner att när den här regeringen tog över var det illa ställt i rätt många delar av den statliga företagsamheten. Det har gällt att under rätt intensiva månader få de här företagen på marsch igen och se till att de kan fullfölja sina funktioner. Nu är de inne i ett skede där de

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

aktivt går in i rekonstruktionsarbetet. Det är viktigt att framhålla – vilket har gjorts i statsföretagspropositionen – att det f. n. inte är fråga om någon expansion av verksamheten, utan man skall se till att de här företagen nu får utveckla sig, och att de kan arbeta i lugn och ro.

När det sedan gäller LKAB vill jag säga följande till herr Werner: Jag tror att det är viktigt att än en gång framhålla i den här kammaren att när vi började granska situationen för LKAB närmare fann vi företaget i en mycket svår situation. Det kanske inte finns någonting som malmfältskommunerna är så beroende av som ett friskt LKAB, och tyvärr har LKAB under flera år varit sjukt och haft svårigheter att hävda sin position på marknaden. Utvecklingen i malmfältskommunerna är i mycket hög grad beroende av att LKAB är friskt och kan fullfölja sina åtaganden.

Men samtidigt som man gör det konstaterandet får man inte bara koncentrera intresset till malmbrytningen, utan man måste också försöka få reda på hur mycket av den malm man bryter som kan säljas; säljas med framgång och konkurrera framgångsrikt med de konkurrenter som dyker upp på bl. a. Europamarknaden. Det är i det perspektivet som regeringen har tagit kontakt med LKAB för att få ett underlag för sin bedömning. Då lade LKAB:s ledning fram ett gediget utredningsmaterial, där man bl. a. redovisade marknadsdata för tidigare år och leveransutvecklingen för bolagets produkter. Av LKAB:s material framgår, att företaget haft vikande marknadsandelar på en marknad som karakteriseras av en kraftig nedgång.

LKAB har tre typer av produkter: högfosformalm, lågfosformalm och pellets. Högfosformalmen har varit en av företagets stora produkter men används numera främst i äldre produktionsanläggningar, vilket rimligen kommer att medföra en risk för att LKAB kommer att fortsätta få leveransbortfall på högfosformalmen.

När det gäller lågfosformalm har LKAB haft svårt att hävda sig av kvalitetsskäl. Produktutvecklingsåtgärder har emellertid satts in, och LKAB:s bedömning är att det finns förutsättningar att återta marknadsandelar inom Europa. Det totala marknadsutrymmet vad gäller pellets är f. n. begränsat.

En fortsatt omstrukturering av den internationella stålindustrin synes oundviklig. Vidare bör beaktas den malm som kommer att säljas på Europa från nyöppnade fyndigheter i bl. a. Brasilien.

När det gäller den framtida utvecklingen på stålmarknaden med de följder denna får för LKAB finns inte några skäl att ifrågasätta företagets bedömningar. LKAB har omfattande marknadskontakter och prövar kontinuerligt möjligheterna att avyttra olika typer av produkter.

Jag känner till LKAB-ledningens kompetens och vilja att leda företaget och att sälja så mycket som det någonsin är möjligt. Vi får dock inte glömma bort att LKAB opererar på en internationell marknad.

Anf. 83 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Roine Carlsson säger att det gäller att få den statliga företagsamheten på marsch igen. Det är vi helt överens om. Den måste få utvecklas i lugn och ro, säger han. Men det får inte vara sådant lugn och sådan ro att man försitter möjligheter och inte har några perspektiv.

Om nu Roine Carlsson känner till LKAB-ledningens möjligheter och kompetens, känner han väl också till kompetensen hos dem som jobbar i företaget och jobbat där i många år. Skall man inte diskutera med dem också? De har visserligen fått komma till tals, men det är inte deras synpunkter som präglar utvecklingen och förslagen i propositionen.

LKAB-ledningen har tidigare lagt fram planer på brytning av 27, 28 och upp till 30 miljoner ton malm. Sedan har siffran sjunkit på ett år, så att man nu är nere på i bästa fall 15 miljoner ton. Vems synpunkter är det som är avgörande? Är det enbart LKAB-ledningens?

Min huvudfråga till Roine Carlsson var egentligen: Hur länge skall ni acceptera att LKAB-ledningen svarar: Vi är här för att bryta järnmalm, inget annat? När man ställer frågan om järnsvampverk i Svappavaara säger ledningen: Det är intressant, men det är inte vår sak. Skall vi ha den ordningen att LKAB säger: Det är inte vår sak? – Men vems sak är det? Jag tycker att Roine Carlsson skall ta ansvar för sådana åtgärder.

Jag måste säga till Thage Peterson att vi naturligtvis kan diskutera på detta sätt: Jag är överraskad över vad som sägs, etc. – Jag är överraskad över att ni i propositionen så litet tar vara på de förslag och de förväntningar som ni själva varit med om att skapa bland Norrbottens befolkning och inom arbetarrörelsen i Norrbotten. Thage Peterson var en av de huvudansvariga för den socialdemokratiska politiken i opposition vad gäller gruv- och stålhanteringen. Thage Peterson var mycket värtalig då. Men var finns alla de konkreta och bra förslag som ni förde fram på den tiden? Det är dem vi saknar, de långsiktiga perspektiven.

Jag har inte gjort mig rolig över detta. Jag sade flera gånger att vi tycker att förslagen är bra men de är otillräckliga. De åtgärder som ni föreslår står inte i någon som helst proportion till vad som behövs. Och orsaken är att ni fortfarande tror på det privata näringslivet. Det har ni gjort under årtionden. Det är det som skall rädda Norrbotten. Har inte utvecklingen lärt er och alla andra att det privata näringslivet aldrig kommer att rädda Norrbotten? Var finns de fackliga representanternas propåer, SSAB-facket's propåer? Var finns förslaget om en handelsgödsselfabrik? – Förslaget på s. 9 är inget konkret förslag, Thage Peterson.

Och så detta om Svappavaara. Varför lägger ni ned Svappavaara innan man vet hur det kommer att bli med tyskarnas långtidsavtal? Och hur kan ni lägga ned Svappavaara innan man har skaffat en ersättningsindustri, innan man vet hur många arbeten denna frizon ger, där ni fortfarande tror på det privata näringslivet? Det är denna övertro och det privata näringslivets svek i Norrbotten som vi kritiserar, och det må ni gärna vara irriterade över. Men den irritation som ni känner är en bråkdel av vad befolkningen i Norrbotten känner.

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

*Utveckling i Norr-
botten*

Vi kan naturligtvis diskutera vem som känner Norrbotten bäst. Det är möjligt att jag känner Norrbotten sämre, men jag drar i varje fall inte de dåliga slutsatser som Thage Peterson drar av sina långa och många resor i Norrbotten. Det är inte säkert att antalet resor är avgörande.

Ni kan naturligtvis säga i dag att de borgerliga undergrävde statsfinanserna. De lät arbetslösheten och budgetunderskotten öka. Av det har vi lärt oss att vi måste arbeta oss ut ur krisen, det finns ingen annan väg.

Ni säger att det inte finns något samhällsekonomiskt utrymme för stora satsningar – de kanske kommer senare. Det är en förklaring som är omgärdad med rätt stora och rejäla reservationer. Jag påminde om att vi inte har mer pengar totalt att röra oss med än ni, men ett enda JAS-plan. Thage Peterson, skulle räcka för att hålla i gång Svappavaaragruvan i två år. Och ni har uppenbarligen så gott om pengar att ni kan sänka skatterna nästa år för de högvärlödade med 3,5 miljarder. Då är det inget argument att det inte finns ekonomiskt utrymme, att det fattas pengar. Det visar tvärtom att det är fråga om hur man prioriterar och använder pengarna.

Ni använder över en miljard för att slopa eller sänka arbetsgivaravgifterna i Svappavaara. Men ni vet fortfarande inte vilken effekt det får, om det över huvud taget ger varaktiga arbeten. Varför tar ni inte i stället fram det konkreta förslaget om en handelsgödselabrik? Det vet man får en viss effekt.

Varför städer ni bort alla konstruktiva förslag från era egna organisationer och från fackföreningsrörelsen? Det går inte att bara säga: dem kanske vi kommer med i nästa omgång.

Anf. 84 Industriminister THAGE PETERSON:

Herr talman! Det är inte jag som är irriterad, kammaren märker att det är Lars Werner. Han för fram frågan om det socialdemokratiska gruvprogrammet, som vi utarbetade tillsammans med Gruvindustriarbetarförbundet och Metallindustriarbetarförbundet. Jag var ordförande i den gruppen. Ett långsiktigt förslag var kravet på ett program för utveckling av den svenska gruv- och mineralindustrin.

Regeringen tillträdde i oktober. En månad senare låg på riksdagens bord ett förslag om att 300 miljoner skulle avsättas för att påbörja ett sådant programarbete för ökad prospektering och gruvöppning. Det kan Lars Werner inte ha glömt. Jag var t. o. m. vänlig nog att säga att vi fick hans partis stöd i riksdagen för detta förslag.

Så fort som riksdagen hade beslutat, inbjöd jag gruvindustrin, de anställdas organisationer och myndigheterna till överläggningar om hur vi skulle lägga upp arbetet med att utarbeta det här programmet. Tre expertgrupper tillsattes, en bl. a. för Norrbotten, för att se vilka möjligheter man hade att bredda malm- och mineralbasen. Den arbetsgruppen skulle få till sitt förfogande 100 milj. kr. att fördela, så att vi snabbt fick i gång arbetet.

Förslagen redovisas för mig nästa vecka. Jag kan lova herr Werner att jag inte skall dröja så värst länge innan det blir klartecken för att sätta i gång olika

projekt i Norrbotten. Jag tror att det är väldigt viktigt för gruvindustrin som sådan och för människorna och bygderna i Norrbotten att man ser att denna basindustri nu skall utvecklas och att produkterna skall vidareförädlas.

Det var ett litet olyckligt valt exempel att beskylla industriministern för att inte realisera det program som han medverkade till att ta fram under oppositionstiden.

Sedan upprepar jag att regeringen inte gör sig skyldig till något svek gentemot utvecklingsplanen. Någon har här i kammaren i dag tagit illa vid sig av att vi har talat om steg, men de fem steg som planen arbetar med finns samtliga med i propositionen. Alla förslagen finns inte med, för planen innehöll reservationer på ett antal förslag som skulle vidareutvecklas och bearbetas. Ett sådant förslag har Lars Werner nämnt två gånger, nämligen konstgödsel fabriken, som utreds av malmfältsutredningen.

Det förslaget får jag till hösten. Är det ett förslag som går att realisera, ett ekonomiskt vettigt förslag, kommer nog inte regeringen att ställa sig avvisande till det, men är det icke ett ekonomiskt vettigt förslag, ett förslag som bara skulle kräva nya stödmiljoner och kasta ny dysterhet över Norrbotten, kommer naturligtvis regeringen att bli mera kallsinnig mot förslaget.

I propositionen finns så många förslag, och dem tycker jag att herr Werner skall studera extra noga. Det är förslag som tar sikte på att bredda näringslivsstrukturen i Norrbotten, att satsa på småföretagen, att satsa på högteknologisk industri och verksamhet, kanske med inspiration från den tekniska högskolan och de effekter vi kan få därifrån, och att satsa på andra fördelar som Norrbotten har och som kan användas.

Därför finns det i regeringens proposition en väldig följsamhet till den utvecklingsplan som arbetarrörelsen gick till val på och som många människor i Norrbotten också ställde upp på.

Anf. 85 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Lars Werner ställde ytterligare några frågor till mig som jag vill besvara. Han hade litet funderingar om varför jag inte följde det ena eller andra rådet när det gällde att göra bedömningar över LKAB:s fortsatta utveckling.

Regeringen har följt rådet från de människor som dagligen har till uppgift att bedöma LKAB:s konkurrenskraft, att bedöma LKAB:s möjligheter att slåss på marknaden, personer som har möjlighet att bedöma hur man framgångsrikt skall kunna agera med företaget.

Jag kan förstå att Lars Werner är främmande för att ta intryck av intentioner som har med marknaden att göra, men jag utgår ifrån att Lars Werner är förtrogen med att förutsättningen för att LKAB skall vara framgångsrikt är att företaget framgångsrikt kan sälja sina produkter på Europamarknaden och världsmarknaden. Därmed borde det rimligtvis inte vara så överraskande för Lars Werner att det tillmäts speciell betydelse vad som sägs av dem som har att iaktta en sådan utveckling. LKAB-ledningen har ju också arbetat med den här frågan och självfallet också LKAB:s styrelse.

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Naturligtvis är det styrelsen som har det yttersta ansvaret för hur företaget skall utvecklas.

Beträffande påståendena om tyskt intresse av att köpa malm skulle jag vilja göra följande kommentar.

Den internationella stålkrisen har ju medfört att LKAB har fått vidkännas kraftiga leveransminskningar under de senaste åren. Under det bästa året under 1970-talet levererades drygt 30 miljoner ton malm från LKAB. För innevarande beräknas leveranserna uppgå till bara 11 miljoner ton. LKAB-ledningen har, som jag sade tidigare, för regeringen redovisat sin bedömning av vad som är möjligt att sälja under de närmaste åren. Man har då förutsatt en viss uppgång på stålmarknaden, men samtidigt räknat med en fortsatt omstrukturering av stålindustrin, vilket innebär att den äldre anläggningen slås ut. LKAB har kommit fram till att man bör anpassa produktionsresurserna till en årlig volym på 15 miljoner ton. Vid mängder upp till 20 miljoner ton är det inte ekonomiskt försvarbart att ha tre enheter i drift. En fortsatt drift i Svappavaara skulle då få till följd att motsvarande antal personer i Kiruna skulle ställas utan arbete.

Mot denna bakgrund anser jag inte att det är rimligt att upprätthålla verksamheten vid LKAB:s enhet i Svappavaara och därigenom skapa falska förhoppningar.

Anf. 86 LARS WERNER (vpk) replik:

Herr talman! Det var oerhört intressant att lyssna på Roine Carlssons senaste inlägg. I korthet går ju detta ut på att han och regeringen har lyssnat på de människor som har till uppgift att undersöka marknaden – alltså LKAB-ledningen. Men jag frågade var förslagen från dem som arbetar i företaget finns. Även om de anställda inte är direkt skolade för marknadsföring, vill jag fråga Roine Carlsson, om han utdömer deras begåvning när det gäller att bedöma sådana här frågor. Här har det inte yttrats ett ord om de förslag som har framförts från de fackliga organisationerna. Jag tycker att vi skall notera detta från det här debatten. De personer som Roine Carlsson huvudsakligen har lyssnat på är de som sitter i LKAB-ledningen, inte de anställda.

Sedan tillbaka till Thage Peterson. Regeringen tillträdde i oktober, och programarbetet påbörjades omedelbart. Vi har, Thage Peterson, aldrig sagt att det skulle vara möjligt att ändra utvecklingen från den ena dagen till den andra eller från det ena året till det andra. Vi erkänner att det finns svårigheter efter sex år med borgerliga regeringar – dessutom efter den politik som ni förde fram till 1976, som också är orsak till många av problemen. Visst kan vi satsa på små och medelstora företag i Norrbotten. Det vill Per Petersson också. Men man kan aldrig lösa Norrbottens problem, om inte basindustrin och basnäringarna utvecklas i Norrbotten. Detta måste vara en grundläggande förutsättning. Det spelar ingen roll hur många småföretag som skapas, om inte basnäringarna utgör grunden. På denna punkt hoppas jag att vi är överens, även om vi inte är överens när det gäller alla andra frågor i dag.

När ni var i oppositionsställning lovade ni, att ni om ni fick majoriteten, inte skulle spara någon möda för att minska arbetslösheten. I oppositionsställning kritiserade ni de borgerligas ovilja att angripa arbetslösheten. Ni sade att det viktigaste underskottet inte var budgetunderskottet utan underskottet i sysselsättningen. Men nu gör ni frågan om budgetunderskottet till en huvudfråga. Vi förringar inte betydelsen av budgetunderskottet, men det går aldrig att hävda att man kan acceptera en ökning av arbetslösheten för att hålla nere budgetunderskottet. Ni har ju också i de resonemang som har förts hänvisat till att man i de socialdemokratiska organisationerna och i de fackliga organisationerna arbetat med att ta fram projekt för att skapa nya arbetstillfällen. Hos de människorna finns nu en besvikelse över att ni inte har tagit till vara detta utan hänvisat till att det kanske kommer i nästa steg. Jag kritiserar inte att ni vill angripa problemen i flera steg, men var finns de långsiktiga perspektiven? Jag tror inte att besvikelsen i Norrbotten bara beror på att människorna där anser regeringens förslag vara för tunt, utan sannolikt beror den mera på att resultatet av deras egna ansträngningar egentligen har lagts i malpåse.

De förslag ni för fram i dagens proposition ändrar nämligen inte på något avgörande sätt förutsättningarna för att ta Norrbotten ur den besvärliga situation som länet befinner sig i sedan många år. Varför? Jo, därför att ni anser – enligt Thage Peterson, när han gör sig till tolk för regeringen – att det är det privata näringslivet som skall rädda Norrbotten. – Jag höll på att säga som Per Ahlmark: Lycka till!

Ingenstans i propositionen finns det någon långsiktig strategi för att ta Norrbotten ur det svåra läget. Min fråga är – det är här min kritik ligger. Thage Peterson, så förväxla inte det med något annat: Vilket är regeringens perspektiv i fråga om Norrbottenspolitiken? Hur hög arbetslöshet accepterar ni? Hur många nya arbeten anser ni att det behövs och hur skall de ordnas? Vad kommer det att kosta i fortsatt ökad arbetslöshet, om man lägger ner Svappavaara utan att veta vad man får i stället? Hur många arbeten räknar ni med att kunna ordna fram till nästa val 1985?

Tar ni inte itu med de här frågorna på ett långsiktigt sätt, då har vi ingen socialdemokratisk regering efter 1985.

Anf. 87 KARL-GUSTAF MATHISSON (s):

Herr talman! Som framgått tidigare under debatten ingår i regeringens proposition om utveckling i Norrbotten även en del offensiva förslag inom energiområdet, vilka har behandlats i näringsutskottets betänkande nr 38.

Förslagen, som sammantagna syftar till att göra Norrbotten till ett försökslän för en offensiv energipolitik, består framför allt av ökat stöd till investeringar i fastbränsleanläggningar och stöd till energihushållningsåtgärder avseende främst ny energiteknik och energibesparande åtgärder inom industrin. Utskottsmajoriteten delar regeringens uppfattning att de erfarenheter som kan vinnas genom de föreslagna åtgärderna kommer att bli till nytta för landet som helhet, samtidigt som utvecklingen och sysselsättningen i Norrbottens län kommer att främjas.

Tisdagen den
10 maj 1983.

Utveckling i Norrbotten

Jag vill därför redan inledningsvis yrka avslag på reservationerna 1, 2, 3 och 4, vilka samtliga berör den energipolitiska delen.

Eftersom vi i riksdagen nyligen haft en övergripande energipolitisk debatt och flera av de frågor som nu tas upp i reservationerna då blev besvarade, kommer jag att fatta mig mycket kort i mina kommentarer.

Moderaterna, vilka tidigare motsatt sig att stöd utgår till bl. a. torveldade förbränningsanläggningar, återkommer följdriktigt med ett yrkande om avslag på det nu föreslagna ökade stödet till sådana anläggningar. Motiveringen följer, som vi tidigare har hört, moderaternas kända marknadsmässiga inriktning av energipolitiken.

I samma reservation motsätter sig moderaterna också förslaget om att frågan om bildandet av ett regionalt fastbränslebolag utreds. Likaså avstyrker de förslaget om ett särskilt upphandlingsstöd till företag i Norrbotten som sysslar med tillverkning inom området för energiutveckling.

För att de fastbränsleanläggningar som är under projektering i Norrbotten – och det är f. n. ganska många – verkligen skall komma till utförande behövs i initialskedet en extra stimulans. Utskottsmajoriteten ser det därför som mycket angeläget att det nu föreslagna extra stödet tillkommer. Utöver de klart energipolitiska skälen motiveras åtgärderna också av den ökade sysselsättning för länet som följer av dessa investeringar.

I och med att ett flertal torveldade förbränningsanläggningar nu torde komma att uppföras i Norrbottens län anmäler sig direkt behovet av att få till stånd en rationell organisation för bränsleleveranser. Det naturliga måste då vara att inleda ett samarbete mellan de olika intressenterna för att på så sätt såväl säkra tillförseln av bränsle som nedbringa kostnaderna.

Bildandet av ett regionalt fastbränslebolag kommer säkerligen att uppfylla dessa syften.

Moderaternas principiella avståndstagande till upphandlingsstöd i form av lån till företag som tillverkar energiutrustning är något som vi har lika lite föreståelse för nu som vid tidigare tillfällen då denna fråga har aktualiserats.

I en gemensam reservation från centern och vpk föreslås att det utökade stödet till torveldade anläggningar även skall utgå till anläggningar eldade med skogsråvara. I och med detta upprepar reservanterna ett krav av i princip samma innebörd som det riksdagen avlog så sent som den 29 april i år. Jag har f. n. inget att tillägga utöver vad som framfördes från utskottet vid det tillfället.

Moderater och folkpartister har förenat sig i en reservation där man motsätter sig de i propositionen föreslagna riktlinjerna för förstärkt energiplanering och energihushållning i Norrbottens län.

Som jag inledningsvis nämnde anser vi inom utskottsmajoriteten att de föreslagna försöksåtgärderna kan ge oss värdefulla erfarenheter till nytta för hela landet, och inte minst kommer åtgärderna att verka positivt för Norrbottens utveckling och sysselsättning.

I en reservation från centern upprepas kravet om inrättande av ett

energibolag i Norrbotten. Ingenting har framkommit som gett utskottet anledning att ta någon annan ställning i detta ärende än den som vi förde fram här i riksdagen den 29 april, då riksdagen avtog ett yrkande av precis samma innebörd.

Herr talman! Med det anförda vill jag än en gång yrka avslag på reservationerna 1, 2, 3 och 4 samt bifall till näringsutskottets hemställan.

Anf. 88 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Med risk för att kanske upprepa den energipolitiska debatten i slutet på april tar jag ändå till orda.

Vi har sagt att fastbränsleanläggningar måste få använda skogsråvara. Vi gör det ställningstagandet medvetna om att vi har skogsråvara i Norrbotten, framför allt i Tornedalen och i inlandet. Här är det inte fråga om skogsråvara som industrin skulle ha tagit i anspråk. Det rör sig i första hand om ganska björktäta – om jag får använda det uttrycket – regioner. Vi har betydande tillgång på björkmassa, som skulle kunna användas i fastbränsleanläggningarna. Det är också björkmassa som kommunerna vill använda i sina fastbränsleanläggningar. Skogsägarföreningen och många kommuner har varit inne på samma sak.

När det sedan gäller energibolaget säger Karl-Gustaf Mathsson att inget nytt har framkommit. Jag vill vända på det och säga: Ingenting har gjorts från majoritetens sida för att tänka i nya banor. Jag tror att det finns anledning att, som jag sade i mitt tidigare inlägg i dag, vi sätter oss ner och ser hur Norrbotten skall kunna få del av de resurser som tas från vattenkraftens område för att stärka näringslivet. Jag vet att socialdemokrater är inne på dessa tankegångar, men då i ett helt annat sammanhang – exempelvis när det gäller Kalixälven. Jag tror att det vore bättre om vi i lugn och ro satte oss ner för att utreda frågan hur vi skall ta vara på den resurs som redan finns i länet.

Anf. 89 KARL-GUSTAF MATHSSON (s) replik:

Herr talman! Vad gjorde ni, Per-Ola Eriksson, när centern satt i regeringen åt detta, som ni säger, förträffliga förslag om bildandet av ett energibolag i Norrbotten? Detta är ju ingen ny fråga, utan den har ni aktualiserat år efter år under fem sex års tid. Men något konkret har inte kommit fram. Jag tror att det enda realistiska här är att, som vi har sagt från socialdemokraternas sida, avvakta med att igen ta upp denna fråga angående bildandet av bolag till dess vi får se om vi i framtiden kommer att ta ytterligare en älv i anspråk. F. ö. får, Per-Ola Eriksson, såväl industrin som befolkningen i Norrbotten verkligen nytta av de vattenkraftsresurser som finns där upp i form av lägre energipriser.

När det sedan gäller kravet på att stöd också skall utgå till förbränningsanläggningar med skogsråvara finns det här all anledning att avvakta den utredning som regeringen har beställt av industriverket och skogsvårdsstyrelsen. Utredningen skall skyndsamt komma med förslag när det gäller möjligheterna till en ökad användning av skogsråvara för eldningsändamål.

Tisdagen den
10 maj 1983

Utveckling i Norrbotten

Anf. 90 PER-OLA ERIKSSON (c) replik:

Herr talman! Mycket kort. Då det gäller fastbränsleanläggningar och användning av skogsråvara har vi faktiskt råvaran i länet. Hittills har det inte kunnat påvisas att detta skulle vara till nackdel för skogsindustrin. Tvärtom finns det ett samarbete mellan skogsindustrin och den kommun som vill använda skogsråvara i sin fastbränsleanläggning.

För att skapa sysselsättning i Tornedalen och i inlandskommunerna är det viktigt att vi ger möjlighet till detta. Det är just där vi behöver sysselsättning. Ett bättre tillvaratagande av skogsråvaran skulle stärka de berörda regionernas ekonomier.

Till sist några ord om bildande av ett energibolag. Det är ett riktigt konstaterande som Karl-Gustaf Mathsson gör, att centern under sin tid i regeringen inte fick stöd från de andra partierna. Vi drev frågan. Jag är den förste att beklaga att folkpartiet och moderaterna inte insåg värdet av en sådan bolagskonstruktion för att ta vara på energivinsterna i Norrbotten. I den här frågan sitter folkpartisterna och moderaterna i precis samma båt som socialdemokraterna, och jag beklagar det.

Anf. 91 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Den debatt som vi för i dag handlar om hur vi genom insatser på olika områden i politiken kan skapa sysselsättning och medverka till att vända utvecklingen i Norrbotten, som ju drabbats oerhört hårt av den ekonomiska krisen och arbetslösheten.

En utgångspunkt för det utvecklingsprogram för Norrbotten som arbetarörelsen lade fram för ett drygt år sedan och som vi nu fullföljer är att de insatser som görs för att kortsiktigt lindra den värsta arbetslösheten i så stor utsträckning som möjligt samtidigt skall bidra till att skapa varaktiga arbeten och att nå andra långsiktiga mål. Insatserna på energiområdet är av det slaget. De utgår också från förslagen i vårt Norrbottensprogram.

Jag vill gärna i det här sammanhanget säga att man i Norrbotten lagt ned ett mycket stort arbete på att inventera behov och presentera förslag till åtgärder som har varit till mycket stor nytta i vårt arbete med propositionen. Utifrån dessa förslag har vi diskuterat med norrbottningarna vad som krävs för att förslagen skall kunna genomföras i praktiken. Jag var själv med några medarbetare uppe i Norrbotten i två dagar i slutet av januari och träffade bl. a. företrädare för kommunerna i länet, fackliga organisationer, energi-producenter, länets energisamordningsgrupp och länsstyrelsen. Jag vågar utifrån detta påstå att de förslag på energiområdet som vi nu skall ta ställning till är väl genomarbetade och väl förankrade i länet. Arbetet med att förbereda det praktiska genomförandet har fortsatt under våren i nära samarbete mellan regeringen, länsstyrelsen, kommunerna, berörda företag och fackliga organisationer. Flera av de föreslagna åtgärderna kan därför snabbt sättas i sjön. Det gäller ytterligare ett projekt, utbyggnaden av Pors och Laxede, som regeringen fattade beslut om i vintras. Den kommer att ge arbete åt 120 personer i fyra år.

Herr talman! I de energipolitiska riktlinjer som riksdagen har lagt fast

förutsatts att vi bl. a. med energihushållning och övergång till inhemska fasta bränslen skall minska vårt oljeberoende. Där förutsatts också att vattenkraften och vår mottryckskapacitet byggs ut för att möjliggöra kärnkraftsavvecklingen.

Norrbotten har unika förutsättningar på flera av dessa områden. Länets betydelse för energiförsörjningen kommer därför under alla förhållanden att öka. Det är i det perspektivet för oss självklart att nu – när sysselsättningsläget är så svårt i Norrbotten – genomföra de åtgärder som förr eller senare ändå behövs av energipolitiska skäl. Låt mig ge några exempel.

Användningen av torv skall enligt de energipolitiska riktlinjerna uppgå till ca 10 TWh 1990. Det målet kan inte nås utan samhällets stöd. Vår erfarenhet säger oss att torvintroduktionen hittills har gått alldeles för långsamt. Det främsta skälet är att kommunerna, sannolikt på grund av bristande kunskaper om och erfarenheter av torvförbränning och på grund av höga kostnader i inledningskedet, inte har vågat satsa på torveldade anläggningar. Torvmossar har börjat exploateras, men man har hittills haft en alltför liten marknad för sina produkter. Därför måste det snabbt till åtgärder som i första hand inriktas på stöd till anläggningar för torveldning. Det stödet har riksdagen redan beslutat om utifrån förslag i regeringens ekonomiskpolitiska proposition från i höstas. Nu går vi vidare med särskilda insatser för Norrbotten.

Där finns nämligen nära hälften av landets brytvärda torvtillgångar, och där finns redan konkreta planer för förbränningsanläggningar som kan eldas med torv.

När jag var uppe i Norrbotten i januari diskuterade jag dessa planer med kommunerna, som utförligt redovisade förutsättningarna för att torvsatsningen i Norrbotten skall kunna förverkligas. Det är efter dessa diskussioner som vi har dragit slutsatsen att det är nödvändigt och motiverat med ett särskilt stöd för Norrbotten.

Jag vill också i detta sammanhang säga att den utformning av det regionala bränslebolaget för Norrbotten som vi föreslår i hög grad är anpassad efter de behov som då redovisades och att samarbetet mellan Vattenfall, kommunerna, länsmyndigheterna och producerande företag i största utsträckning är önskad av företagen själva – de vill gå in i detta samarbete.

Torven har alltså stor energipolitisk betydelse genom att den inte minst i Norrbotten kan bidra till att kraftigt minska oljeanvändningen. En utökad torvanvändning skapar också många sysselsättningstillfällen. Vi räknar med att de åtgärder vi nu föreslår skall ge 60 personer varaktiga arbeten vid förbränningsanläggningarna och 100 personer arbete i torvutvinningen. Därtill kommer de arbetstillfällen som skapas vid uppförandet av anläggningarna och hos tillverkarna av utrustning för torvutvinning och torvförbränning. En del av denna utrustning bör enligt vårt förslag upphandlas från företag i Norrbotten för att förstärka sysselsättningseffekten och stärka denna typ av industri i länet.

Ett annat exempel på vad som kan göras är energihushållningsåtgärder.

Vi vet att det i flerfamiljshus och lokaler i många fall kan nås betydligt bättre resultat än hittills med relativt enkla medel. I andra fall krävs att energisparåtgärderna kombineras med andra ombyggnadsåtgärder för att bli lönsamma. Också i landstingens, kommunernas och näringslivets byggnader behövs ytterligare hushållningsåtgärder.

Också i detta avseende har Norrbotten särskilda förutsättningar. Det kalla klimatet gör att det krävs mer energi för uppvärmningen, och den industri som finns i Norrbotten har i många fall produktionsprocesser som är mycket energikrävande.

Kraftfulla insatser för att kartlägga och vidta möjliga hushållningsåtgärder kan alltså på en gång bidra till att både uppfylla energipolitiska mål och skapa sysselsättning i Norrbotten. Dessutom kan det ge oss erfarenheter för hushållningsarbetet i landet som helhet. Det är en särskild fördel att vi i det förslag som vi nu behandlar gör Norrbotten till försökslän för en samordnad planering och samordnade insatser för såväl hushållning som energiproduktion och införande av ny teknik. På så sätt kan vi i praktisk verksamhet pröva och utveckla metoder där olika energiåtgärder genomförs inom ramen för en helhetssyn. Det kommer att bli av stort värde för hela landet, samtidigt som vi skapar många arbetstillfällen i Norrbotten.

Jag vill understryka att erfarenheterna hittills visar att det är nödvändigt att vi utvecklar bättre metoder än dem som vi hittills känner på detta område och att denna försöksverksamhet därför i högsta grad är motiverad för den fortsatta energipolitiken.

Herr talman! Jag tror att de flesta i dag inser sambandet mellan energiinvesteringar, sysselsättning och industriell utveckling.

Enbart våra egna investeringsbehov på energionrådet uppskattas till ca 100 miljarder kronor under en tioårsperiod. Med en djärv och målmedveten satsning på att förnya vårt eget energisystem ger vi svensk industri chansen att utveckla ny teknik och nya systemlösningar som kan bli framgångsrika också på exportmarknaden. Energikrisen är internationell, därför behöver varje land förnya sitt energisystem. Vi har bedömningar som visar på investeringsbehov enbart i Västeuropa i storleksordningen 20 000 miljarder kronor fram till sekelskiftet. Svensk industri ligger väl framme på energiteknikområdet. Men den internationella utvecklingen på området går mycket snabbt. Skall svensk industri fortsätta att ligga långt framme, krävs att vi ger den chansen att med hemmamarknaden som bas kunna utvecklas vidare.

Herr talman! Jag tycker att det är viktigt att vi har det här perspektivet klart för oss när vi diskuterar olika energipolitiska insatser.

Även de förslag vi i dag diskuterar för energiförsörjningen och sysselsättningen i Norrbotten skall ses i detta vidare perspektiv. Med det program vi nu lägger fram vill vi medverka till att den tillverkningsindustri för ny energiteknik som nu växer fram i vårt land skall förläggas också till Norrbotten.

Herr talman! Vi har inte rätt att avstå från att använda de energipolitiska medlen för att skapa sysselsättning i Norrbotten. Vi har inte tid att vänta på att den s. k. marknaden bedömer det som lönsamt att satsa på inhemska fasta

bränslen. Vi har inte råd att avstå från möjligheten att ge svensk industri förutsättningar att konkurrera på den internationella energimarknaden och därmed skapa sysselsättning och utveckling i Sverige och i Norrbotten.

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

Anf. 92 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Jag har den största förståelse för att regeringen önskar ge intryck av att vara kraftfull. Ändå tycker jag att regeringens åtgärder på energiområdet inte riktigt motiverar ett sådant beröm.

De förslag som regeringen presenterar i Norrbottenspropositionen när det gäller energidelen – upphandlingspengar som tidigare finns, men som inte specialdestinerats, fastbränslebidrag, fastbränslebolag och ökad energiplanering – har litet grand av kejsarens nya kläder över sig. Men det är klart att också dåligt med kläder, herr talman, kan förorsaka bekymmer, om tendensen i förslagen är felaktig. Kejsaren går så att säga åt fel håll.

Ett av de mera konkreta exemplen på detta, som det finns anledning att varna för, är om regeringen nu med de stödinsatser man föreslår i den här diskussionen avser att stimulera fram en snabbare introduktion av torv än vad vi faktiskt har tekniska förutsättningar att klara. Det kan inte vara okänt för energiministern att torvintroduktionen på renodlat tekniska grunder har stött på bekymmer som det kanske finns skäl att stoppa upp och fundera över innan man basar vidare. Jag tror att det finns anledning att överväga hur vi skall rätta till dessa tekniska problem innan vi fortsätter på den torvintroduktion som alla riksdagens partier tidigare har enat sig om.

Statsrådet Dahl säger att företagen önskar ett bränslebolag – och därmed borde väl Per Unckel vara nöjd och belåten, antar jag att andemeningen var.

En erfarenhet som jag tycker att man har gjort är emellertid, herr talman, att produkter som har funnit sin köpare kan marknaden också förmå att hantera och transportera utan statlig eller ens kommunal inblandning.

Ett bränslebolag behövs naturligtvis för att hantera de nya produkterna, men varför staten skall engagera sig i ett sådant bränslebolag övergår mitt förstånd. Jag är för min del övertygad om att det blir billigare för alla parter om staten håller sig utanför ett sådant bolag.

Anf. 93 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Det är ju så, som Per Unckel säkert väl vet, att torvsatsningen ligger efter de mål som riksdagen har satt upp för energipolitiken. Det är därför mycket angeläget och i högsta grad befogat att skynda på den.

Det är riktigt att vi har en del praktiska och tekniska problem såväl när det gäller torv som när det gäller andra inhemska bränslen. Det har inte föranlett regeringen att stoppa upp utan att intensifiera sina ansträngningar att i samarbete med de olika aktörerna på marknaden åstadkomma praktiska lösningar, få fram lämpliga utvinningsmetoder, få fram lämpliga pannor för att använda bränslet, få fram fungerande system från utvinning till användningen i pannan. Vi har märkt under våra resor runt om i landet –

Utveckling i Norrbotten

Tisdagen den
10 maj 1983

*Utveckling i Norr-
botten*

Norrbotten är ju inte den enda aktuella regionen, även om Norrbotten just i fråga om torv är den ur naturresssynpunkt utan konkurrens mest lämpade regionen – att en förutsättning för att klara torvhanteringen väldigt ofta är att man finner en form för regionalt samarbete.

Samarbete behövs faktiskt för att man skall kunna organisera en fungerande marknad, Per Unckel. Det behövs att man lär sig att samarbeta i stället för att slå ihjäl varandra i illa genomtänkta projekt. De som vill starta tillverkning måste kunna försäkra sig om råvaran och om avsättning för sina produkter. De som å andra sidan skall använda dessa nya bränslen måste ha en trygg försörjning. Väldigt ofta är lösningen på dessa problem och svaret på dessa frågor – fastän med litet olika utformning i olika delar av landet, beroende på förutsättningarna – samarbete. Användarna, dvs. i första hand kommunerna, och bränsletillverkarna, dvs. företag, och de som skall svara för utrustning av olika slag behöver samarbeta. Samarbete behövs för att t. ex. slita tvisten om hur skogsråvaran skall användas.

Anledningen till att Vattenfall – för det var väl Vattenfall Per Unckel menade med "staten" – är med i det här fallet är att Vattenfall är djupt engagerat i ett antal av de kommunala projekten för utnyttjande av torv i fjärrvärmesystem på samma sätt som Vattenfall samarbetar med kommuner på andra håll i landet.

Vi har lagt ett stort ansvar på länsstyrelsen och organen uppe i Norrbotten just för att man skall anstränga sig att finna det för Norrbottens län mest effektiva systemet. Det är alltså inte några byråkratiska överbyggnader utan praktiska lösningar som vi har diskuterat oss fram till i samverkan med de olika intressenterna uppe i Norrbotten.

Till slut vill jag säga att vi föreslår ett generöst stöd. Det är inte meningen att det skall vara inledningen till eviga subventioner, utan det skall vara ett stöd för att få i gång en utveckling, tills man kan klara sig på egen hand. Alla inblandade har klart för sig att spelreglerna är dessa.

Anf. 94 PER UNCKEL (m) replik:

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att regeringen tar sig an de bekymmer som torvintroduktionen i tekniskt eller likartat hänseende har stött på. Jag tycker emellertid inte att det är rimligt att samtidigt som man tar sig an dessa tekniska bekymmer, stimulera kommuner att satsa tidigare på denna teknik än vad de rätteligen borde göra. Den normala vägen, fru Dahl, borde i stället vara att regeringen med alla de forskningsresurser som myndigheterna har till sitt förfogande tillsammans med företagen försökte få fram den teknik som är nödvändig för att därefter stimulera kommunerna att dra nytta av den.

Den andra kommentaren jag skulle vilja göra till fru Dahls anförande är att hon åtminstone är sin ideologi trogen. Hon hävdar att staten behövs för att organisera marknaden för de nya energiråvarorna. Det tror däremot inte jag, men det är möjligen naturligt för fru Dahl att tänka i sådana termer. Men på alla andra energiområden har faktiskt aktörer på marknaden förmått att finna varandra, och det är min övertygelse att man förmår att finna varandra

också på torvområdet. Jag för min del litat på att kommuner och företag i Norrbotten har förmåga att finna de samarbetsformer som står i överensstämmelse med företagens och kommunernas ansvar för sin egen ekonomi.

Staten är beredd att ge frikostigt stöd, säger fru Dahl, men intressenterna skall vara medvetna om att det här stödet inte kommer att finnas kvar för evigt. Det kanske man säger nu det. Vi har emellertid bitter erfarenhet, herr talman, av situationer där man från statens sida har hävdade att det är frågan om temporära stödåtgärder men där stödet på grund av ett antal samverkande orsaker har hängt kvar i all oändlighet. Då är det bättre, fru Dahl, att stämna i bäcken än i ån.

Anf. 95 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Får jag konstatera att Per Unckels ideologi eller möjligtvis fördomar faktiskt medförde att han, tror jag, gjorde ett betingat hörfel. Jag har inte förordat att staten skulle ta ansvaret för att organisera hela verksamheten, och det är inte heller det som föreslås i den här propositionen eller någon annanstans. Vad det är fråga om är en verksamhet som organiseras av aktörerna själva, de regionalt förankrade aktörerna, i samarbete mellan företag, kommuner, länsstyrelse och Vattenfall. Staten går in via Vattenfall, kan man hävda. Men det är, som Per Unckel vet, ett i högsta grad självständigt företag. Staten går också in med ekonomiskt stöd.

Men om det verkligen finns något förslag i den här samlade Norrbottenspropositionen, där man verkligen lägger ansvaret lokalt och regionalt, så är det på detta område, därför att det passar sällsynt bra för det; det är inte någon verksamhet som skall organiseras från Stockholm utan i fruktbart samarbete mellan dem som känner länets behov och är angelägna om att främja det. Jag tycker att det är utomordentligt bra om man då från regeringens och riksdagens sida kan gå in och ge den hjälp som behövs för att de skall kunna komma i gång så fort som det är nödvändigt både med hänsyn till behovet av att utveckla ny teknik och med hänsyn till behovet av att främja sysselsättningen i Norrbotten.

Sedan vill jag till slut säga att en alldeles bestämd erfarenhet som vi gjort av vårt arbete de här månaderna är att vi inte skall använda alla resurser för förberedande forsknings- och utvecklingsarbete. Det är utomordentligt viktigt, men det är nödvändigt att vi kommer i gång med att i praktiken förverkliga och pröva ny teknik på detta område. Jag tror att det viktigaste av allt är att vi verkligen kommer i gång med det arbetet och inte skjuter allting på framtiden, därför att vi är rädda för något enstaka misslyckande. De bästa lärdomarna för att komma någon vart med energipolitiken tror jag blir att pröva nya tankar och ny teknik i praktiken.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

*Meddelande om
frågor*

12 § Anmäldes och bordlades

Motionerna

1982/83:2417 av *Ulf Adelson m. fl.*

1982/83:2418 av *Ulf Adelson m. fl.*

1982/83:2419 av *Ulf Adelson m. fl.*

1982/83:2420 av *Ulf Adelson m. fl.*

1982/83:2421 av *Elving Andersson m. fl.*

1982/83:2422 av *Birgitta Budd m. fl.*

1982/83:2423 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

1982/83:2424 av *Kerstin Göthberg m. fl.*

1982/83:2425 av *Sven Lundberg m. fl.*

1982/83:2426 av *Margareta Persson*

1982/83:2427 av *Margareta Persson och Gerd Engman*

1982/83:2428 av *Rolf Rämgård m. fl.*

1982/83:2429 av *Björn Samuelson m. fl.*

1982/83:2430 av *Evert Svensson m. fl.*

1982/83:2431 av *Karin Söder m. fl.*

1982/83:2432 av *Ola Ullsten m. fl.*

1982/83:2433 av *Per Unckel m. fl.*

1982/83:2434 av *Knut Wachtmeister m. fl.*

1982/83:2435 av *Lars Werner m. fl.*

Förslag till slutlig reglering av statsbudgeten för budgetåret 1983/84, m. m.
(kompletteringsproposition) (prop. 1982/83:150)

13 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framstälts

den 9 maj

1982/83:500 av *Inga Lantz* (vpk) till socialministern om vårdnadsbidrag:

I Nacka kommun diskuteras nu, efter förslag från moderata samlingspartiet, införande av vårdnadsbidrag. Med stöd av § 5 socialtjänstlagen har man för avsikt att införa ett vårdnadsbidrag. Det är tänkt att alla föräldrar som har barn under 3 år och som saknar kommunal barnomsorg skall kunna söka ekonomisk hjälp och beviljas sådan med ett belopp om 250 kr. per månad, oavsett ekonomisk och social ställning i övrigt. Utbetalningen av vårdnadsbidraget skall ske under sekretess och betraktas som ett enskilt ärende och på så sätt inte kunna bli föremål för kommunalbesvär.

Med anledning av ovanstående vill jag fråga socialministern:

Avser regeringen att vidta några åtgärder för att förhindra att § 5 socialtjänstlagen tillämpas på detta sätt?

1982/83:501 av *Mats Olsson* (s) till försvarsministern om sysselsättningen vid Karlskronavarvet:

I regeringens och riksdagens beslut, bl. a. i samband med behandlingen av varvspropositionen, har det uttalats att Karlskronavarvet skall bestå som marint varv.

För att säkerställa sysselsättningen vid varvet skulle bl. a. större delen av fartygsunderhållet, exempelvis ubåtsunderhållet, förläggas till Karlskrona. Enligt uppgift från varvsledning och fackliga organisationer vid Karlskronavarvet överväger marinledningen att i stället förlägga större delen av ubåtsunderhållet till Muskövarvet.

Jag vill med anledning av det anförda till statsrådet ställa följande fråga:

Om dessa uppgifter är riktiga, är då statsrådet villig att vidtaga åtgärder så att riksdagens uttalande följs och sysselsättningen vid Karlskronavarvet kan upprätthållas?

den 10 maj

1982/83:502 av *Kerstin Nilsson* (s) till arbetsmarknadsministern om verksamheten vid AMU-center i Övertorneå:

Enligt uppgift har skolöverstyrelsen planer på att minska undervisningen vid AMU-center i Övertorneå från 40 till 36 veckotimmar. Till de aktuella kurserna rekryteras deltagare också från Finland och Norge. Den planerade neddragningen skulle sannolikt leda till att grannländerna fortsättningsvis inte deltar i rekryteringen av studerande till Nordkalottens AMU-center.

Vad avser statsrådet göra för att trygga den unika nordiska samverkan på yrkesutbildningens område som bedrivs vid Nordkalottens AMU-center i Övertorneå?

1982/83:503 av *Anders Björck* (m) till kommunikationsministern om bevarande av kulturhistoriskt intressanta stationshus:

I Jönköping byggs just nu ett nytt stationshus. Olika grupper har försökt rädda det gamla från rivning. Mot en upprustning och ett bibehållande för andra ändamål har anförts kostnadsskäl, då stationshuset är i dåligt skick.

En privat intressent har erbjudit sig att överta huset och rusta upp det samt använda det för andra ändamål, utan någon kostnad för vare sig SJ eller kommunen. Denna tanke har vid en uppvaktning hos SJ av två av kommunens kommunalråd bryskt avvisats.

Mot denna bakgrund vill jag fråga följande:

Ställer sig kommunikationsministern positiv till att kulturhistoriskt intressanta stationshus bevaras, särskilt om detta kan ske utan kostnad för berörd kommun?

Är kommunikationsministern beredd att i lämpliga former medverka till att så sker i det aktuella fallet?

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983

*Meddelande om
frågor*

Tisdagen den
10 maj 1983

*Meddelande om
frågor*

1982/83:504 av *Ulla Tillander* (c) till försvarsministern om medverkan av jagaren "Halland" i ubåtsjakten:

Så sent som 1980 medverkade jagaren "Halland" i ubåtsjakt. Kort före händelserna i Hårsfjärden 1982 verkställdes ett beslut att lägga jagaren i malpåse vid Musköbasen. Även om "Halland" inte längre uppfyller kraven på fartyg i försvarsorganisationen skulle den i dag enligt vissa bedömare utgöra ett icke oväsentligt tillskott i jakten på ubåtsinkräktare. I dag är ubåtsjakten främst baserad på helikoptrar, som är snabba och rörliga. Jagaren "Halland" torde i den situation vi i dag upplever öka uthålligheten. Det skulle vara en lätt match att ta fram och utrusta jagaren "Halland" på nytt som en viktig enhet för ubåtsjakt. Den skulle utgöra ett tungt vägande komplement till helikoptrar. Kostnaderna är inte avskräckande med tanke på värdet av den insats en jagare skulle kunna innebära.

Med hänvisning till det anförda vill jag ställa följande fråga:

Anser försvarsministern att det finns anledning att snabbt återställa jagaren "Halland" som en förstärkning i ubåtsjakten, tills modernare enheter har levererats?

1982/83:505 av *Björn Molin* (fp) till finansministern om indexberäkningen av pensioner m. m.:

Regeringen anger i kompletteringspropositionen, att den som ett led i kampen mot inflationen avser verka för en "avindexering" av bl. a. utgifterna för försvar, bistånd, studiemedel och pensioner. Det sägs i detta sammanhang att pensionerna för 1984 skall fastställas med hänsyn till prisutvecklingen under 1983 med avdrag för "devalveringseffekten" (prop. 1982/83:150 bil. 1 s. 63-64). I ett TV-framträdande den 8 maj beskrev socialministern detta textavsnitt i kompletteringspropositionen som "ett olycksfall i arbetet".

Inför utskottsbehandlingen av kompletteringspropositionen vill jag med anledning härav ställa följande frågor till finansministern:

1. Är vad som sägs i kompletteringspropositionen om avindexering av bl. a. pensioner ett uttryck för hela regeringens uppfattning?
2. Avser regeringen framlägga konkreta förslag som möjliggör en sådan avindexering av pensionerna fr. o. m. den 1 januari 1985?

1982/83:506 av *Sven Henricsson* (vpk) till kommunikationsministern om planerat radiosystem för Vattenfall:

Det statliga företaget Vattenfall har beslutat att bygga upp ett eget radiosystem för 90 milj. kr. Samtidigt bygger ett annat statligt verk, televerket, upp ett nytt landsomfattande nät.

Min fråga är därför:

Vill statsrådet – med hänsyn till att regeringen samtidigt uppmanar till

sparsamhet för att klara Sveriges ekonomiska problem – medverka till att Vattenfall avstår från att bygga upp det planerade radiosystemet?

14 § Kammaren åtskildes kl. 17.59.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert

Nr 143

Tisdagen den
10 maj 1983
